

๕. วิโมกข์กถา

อุทฺเทส

๒๐๘. ปุริมินทานิ. ตโยเม ภิกฺขเว
 วิโมกฺขา. กตเม ตโย ? สฺสณฺโตะ วิโมกฺโข
 อนิมิตฺโต วิโมกฺโข อปฺปณฺหิตโต วิโมกฺโข,
 อิม โข ภิกฺขเว ตโย วิโมกฺขา.

อปิ จ อภฺยสฺสภูจฺฉิ วิโมกฺขา : สฺสณฺโตะ
 วิโมกฺโข, อนิมิตฺโต วิโมกฺโข, อปฺปณฺหิตโต
 วิโมกฺโข. อชฺฉตฺตวฺภูจฺฉานโน วิโมกฺโข,
 พหิทฺธา วฺภูจฺฉานโน วิโมกฺโข, พุทฺโตะ วฺภูจฺฉานโน^๑
 วิโมกฺโข. อชฺฉตฺตวฺภูจฺฉานา จตฺตารो
 วิโมกฺขา, พหิทฺธา วฺภูจฺฉานา จตฺตารो
 วิโมกฺขา, พุทฺโตะ วฺภูจฺฉานา จตฺตารो
 วิโมกฺขา. อชฺฉตฺตวฺภูจฺฉานานํ อนฺุโลมา
 จตฺตารो วิโมกฺขา, พหิทฺธา วฺภูจฺฉานานํ
 อนฺุโลมา จตฺตารो วิโมกฺขา, พุทฺโตะ-
 วฺภูจฺฉานานํ อนฺุโลมา จตฺตารो วิโมกฺขา.

๕. วิโมกข์กถา

อุทฺเทส

๒๐๘. ปุริมินทาน. กุกรภิกฺษุ
 ทัชฺชหลาย วิโมกฺข์ ๓ ประการนี้. ๓ ประการ
 เป็นไฉน ? คือ สฺสณฺโตะวิโมกฺข์ ๑ อนิมิตต-
 วิโมกฺข์ ๑ อปฺปณฺหิตวิโมกฺข์ ๑ กุกรภิกฺษุ
 ทัชฺชหลาย วิโมกฺข์ ๓ ประการนี้.

อีกประการหนึ่ง วิโมกข์ ๖๔ คือ
 สฺสณฺโตะวิโมกฺข์ ๑ อนิมิตตวิโมกฺข์ ๑ อปฺป-
 ณฺหิตวิโมกฺข์ ๑ อชฺฉตฺตวฺภูจฺฉานวิโมกฺข์
 (วิโมกข์มีการออกในภายใน) ๑ พหิทฺธา-
 วฺภูจฺฉานวิโมกฺข์ (วิโมกข์มีการออกใน
 ภายนอก) ๑ พุทฺโตะวฺภูจฺฉานวิโมกฺข์ (วิโมกข์
 มีการออกแต่ส่วนทั้งสอง) ๑ อชฺฉตฺต-
 วฺภูจฺฉานวิโมกฺข์ ๔ พหิทฺธา วฺภูจฺฉานวิโมกฺข์ ๔
 พุทฺโตะวฺภูจฺฉานวิโมกฺข์ ๔ อชฺฉตฺตวฺภูจฺฉาน-
 อนฺุโลมวิโมกฺข์ ๔ พหิทฺธา วฺภูจฺฉานอนฺุโลม-
 วิโมกฺข์ ๔ พุทฺโตะวฺภูจฺฉานอนฺุโลมวิโมกฺข์ ๔

^๑ ฉ. พุทฺโตะ วฺภูจฺฉานโน.

อชฺฌตฺตวฺภูจฺฉานปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิ^๑ จตฺตทาโร
 วิโมกฺขา, พหิทฺธา วฺภูจฺฉานปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิ
 จตฺตทาโร วิโมกฺขา, ทฺภกฺโต วฺภูจฺฉานปฺปฏิป-
 ปสฺสทฺธิ จตฺตทาโร วิโมกฺขา.

อชฺฌตฺตวฺภูจฺฉานปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิวิโมกฺข ๔ พหิทฺธา-
 วฺภูจฺฉานปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิวิโมกฺข ๔ ทฺภกฺโต วฺภูจฺฉาน-
 ปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิวิโมกฺข ๔.

รูปํ รูปานิ ปสฺสตีติ วิโมกฺโข,
 อชฺฌตฺตํ อรูปสฺสณฺณํ พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตีติ
 วิโมกฺโข, "สฺสณฺ"เตว อธิมฺตฺโต โหตีติ
 วิโมกฺโข. อากาสาณณฺจายตฺนสฺมาปตฺติ-
 วิโมกฺโข, วิญฺญาณณฺจายตฺนสฺมาปตฺติ-
 วิโมกฺโข, อากิณฺจณฺจายตฺนสฺมาปตฺติ-
 วิโมกฺโข. เนวสฺสณฺยานาสฺสณฺจายตฺนสฺมาปตฺติ-
 วิโมกฺโข, สฺสณฺญาเวทฺยิตฺนโรธสฺมาปตฺติ-
 วิโมกฺโข. สฺมยวิโมกฺโข, อสฺมยวิโมกฺโข.
 สฺสามยิกิ วิโมกฺโข, อสฺสามยิกิ วิโมกฺโข.

ชื่อว่า วิโมกฺขํ เพราะอรรธวํ ภิกฺษุผู้มี
 รูปเห็นรูปทั้งหลาย เพราะอรรธวํ ภิกฺษุ
 ผู้ไม่มีความสำคัญวํ รูปในภายใน เห็นรูปใน
 ภายนอก เพราะอรรธวํ ภิกฺษุนี้ อมใจไปใน
 อารมณฺวํ "งาม" เท่านั้น. อากาสาณณฺ-
 จายตฺนสฺมาปตฺติวิโมกฺขํ วิญฺญาณณฺจายตฺน-
 สฺมาปตฺติวิโมกฺขํ อากิณฺจณฺจายตฺนสฺมาปตฺติ-
 วิโมกฺขํ เนวสฺสณฺยานาสฺสณฺจายตฺนสฺมาปตฺติ-
 วิโมกฺขํ สฺสณฺญาเวทฺยิตฺนโรธสฺมาปตฺติวิโมกฺขํ.
 สฺมยวิโมกฺขํ อสฺมยวิโมกฺขํ. สฺสามยิกิวิโมกฺขํ
 อสฺสามยิกิวิโมกฺขํ.

กฺุบฺโป วิโมกฺโข, อฺกฺุบฺโป วิโมกฺโข.
 โลกิโย วิโมกฺโข, โลกฺุตฺตโร วิโมกฺโข.

กฺุบฺปวิโมกฺขํ (วิโมกฺขํ ที่กํ่าเริบได้)
 อฺกฺุบฺปวิโมกฺขํ (วิโมกฺขํ ที่ไม่กํ่าเริบ).

^๑ ก. อชฺฌตฺตวฺภูจฺฉานา ปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิ,
 เอวมฺปฺริปิ.

สาสโว วิโมกฺโข, อนาสโว วิโมกฺโข. โลกียวิโมกข์ โลกุตรวิโมกข์. สาสววิโมกข์
 สามิสโส วิโมกฺโข, นiramiso วิโมกฺโข, อนาสววิโมกข์. สามิสวิโมกข์ นiramiso-
 นiramiso นiramisstro วิโมกฺโข, ปณฺธิโต วิโมกข์ นiramisaniramisstraviโมกข์
 วิโมกฺโข, อปฺปณฺธิโต วิโมกฺโข, ปณฺธิตวิโมกข์ อปฺปณฺธิตวิโมกข์ ปณฺธิต-
 ปณฺธิตปฺปณฺธิตวิโมกฺโข. สญฺญตฺโต ปณฺธิตวิโมกข์. สญฺญตวิโมกข์
 วิโมกฺโข, วิสญฺญตฺโต วิโมกฺโข. เอกตฺต- วิสญฺญตวิโมกข์. เอกตฺตวิโมกข์ นานตฺต-
 วิโมกฺโข, นานตฺตวิโมกฺโข, สญฺญา- วิโมกข์ สญฺญาวิโมกข์. ญาณวิโมกข์
 วิโมกฺโข. ญาณวิโมกฺโข, สตีลียาวิโมกฺโข, สตีลียาวิโมกข์ ญาณวิโมกข์ อนุปาทาจิตต-
 ญาณวิโมกฺโข, อนุปาทา จิตฺตสฺส วิโมกฺโข. วิโมกข์. (๑๕)

(๑๕)

นิทเทส

นิทเทส

๒๑๐. กตโม สญฺญต วิโมกฺโข ?
 อธิ ภิกฺขุ อรณฺณคโต वा रुक्खมูลคโต वा
 สญฺญาการคโต वा อิติ ปณฺธิตจิตฺต
 "สญฺญตํ อตฺเตน वा อตฺตนิเยน वा"ติ.
 โส คตฺถ อภินิเวสํ น กโรตฺติ สญฺญต

๒๑๐. สญฺญตวิโมกข์ เป็นไฉน ? ภิกษุ
 ในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี
 อยู่ในเรือนว่างก็ดี พิจารณาเห็นคั้งนี้ว่า
 "นามรูปนี้ว่างเปล่าจากอัตตา และจากสิ่ง
 เนื่องด้วยอัตตา". เธอย่อมนไม่ทำความยึดมั่น

คุณเปรม เอกณรงค์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิโมกฺโข. อัย สฺสณฺโตะ วิโมกฺโข.

กตโม อนิมิตฺโต วิโมกฺโข ? อธิ
ภิกฺขุ อรณฺณคโตะ วา รุกฺขมุลคโตะ วา
สฺสณฺณาคารคโตะ วา อิติ ปฏิสฺสณฺณจิกฺขุติ
"สฺสณฺณมิตฺถํ อตฺตเตน วา อตฺตนิเยน วา"ติ,
โส ตตฺถ นิมิตฺตํ น กโรตฺติ อนิมิตฺโต
วิโมกฺโข. อัย อนิมิตฺโต วิโมกฺโข.

กตโม อฺปฺปณฺธิโตะ วิโมกฺโข ? อธิ
ภิกฺขุ อรณฺณคโตะ วา รุกฺขมุลคโตะ วา
สฺสณฺณาคารคโตะ วา อิติ ปฏิสฺสณฺณจิกฺขุติ
"สฺสณฺณมิตฺถํ อตฺตเตน วา อตฺตนิเยน วา"ติ,
โส ตตฺถ ปณฺธิํ น กโรตฺติ อฺปฺปณฺธิโตะ
วิโมกฺโข. อัย อฺปฺปณฺธิโตะ วิโมกฺโข.

ในนามรูปนั้น เพราะเหตุนั้น วิโมกข์ของ
ภิกษุ นั้น จึงเป็นวิโมกข์ว่างเปล่า. นี้ชื่อว่า
สฺสณฺณตวิโมกข์.

อนิมิตตวิโมกข์เป็นไฉน ? ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี
อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นตั้งนี้ว่า
"นามรูปนี้ว่างเปล่าจากตน และจากสิ่งที่
เนื่องด้วยตน" เราย่อมไม่ทำเครื่องหมาย
หมาย(ว่าเที่ยง) ในนามรูปนั้น เพราะ
เหตุนี้ วิโมกข์ของภิกษุ นั้น จึงเป็นวิโมกข์
ไม่มีเครื่องหมาย. นี้ชื่อว่าอนิมิตต-
วิโมกข์.

อฺปฺปณฺธิตวิโมกข์เป็นไฉน ? ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี
อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นตั้งนี้ว่า
"นามรูปนี้ว่างเปล่าจากตน และจากสิ่งที่
เนื่องด้วยตน" เขาย่อมไม่ทำความ
ปรารภในนามรูปนั้น เพราะเหตุนี้
วิโมกข์ของภิกษุ นั้น จึงเป็นวิโมกข์ไม่มีความ
ปรารภ. นี้ชื่อว่าอฺปฺปณฺธิตวิโมกข์.

คุณเปรม เอกณรงค์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตโม อชฌตตวฏฺฐาโน วิโมกฺโข ? อชฌตตวฏฺฐานวิโมกฺข์ เป็นไฉน ?
 จตฺตาริ ฌานานิ. อຍံ อชฌตตวฏฺฐาโน ฌาน ๔. นี้ชื่อว่าอชฌตตวฏฺฐานวิโมกฺข์.
วิโมกฺโข. กตโม พหิทฺธาวฏฺฐาโน พหิทฺธาวฏฺฐานวิโมกฺข์ เป็นไฉน ? อรู-
วิโมกฺโข ? จตฺสฺสៃ อรูปสมาปตฺติโย. สมาบัติ ๔. นี้ชื่อว่าพหิทฺธาวฏฺฐานวิโมกฺข์.
 อຍံ พหิทฺธาวฏฺฐาโน วิโมกฺโข. กตโม ทฺกโตวฏฺฐานวิโมกฺข์ เป็นไฉน ? อริย-
ทฺกโตวฏฺฐาโน วิโมกฺโข ? จตฺตาริ มรรค ๔. นี้ชื่อว่าทฺกโตวฏฺฐานวิโมกฺข์.
 อริยมกฺกตา. อຍံ ทฺกโตวฏฺฐาโน วิโมกฺโข.

กตเม อชฌตตวฏฺฐานา จตฺตาริ
วิโมกฺขา ? ปจฺมชฺฌานံ นีวรເເທີ วฏฺฐาติ. ปจฺมฌานออกจากนិវර්ณ. ทฺคคิยฌานออกจาก
ทฺคคิยชฺฌานံ วิทกฺกวิจาເເທີ วฏฺฐาติ. วิทกฺกวิจาร์. ตฺคคิยฌานออกจากปீติ. จตฺตถฌาน
ตฺคคิยชฺฌานံ ปீติยา วฏฺฐาติ. จตฺตถชฺฌานံ ออกจากสุขและทฺกฺข์. นี้ชื่อว่าอชฌตต-
สฺขทฺกฺเขหิ วฏฺฐาติ. อိเม อชฌตตวฏฺฐานา วฏฺฐานวิโมกฺข์ ๔. (๔)
 จตฺตาริ วิโมกฺขา. (๔)

กตเม พหิทฺธาวฏฺฐานา จตฺตาริ
วิโมกฺขา ? อากาसानญฺจายตนสมาปตฺติ อากาसानญฺจายตนสมาบัติ ออกจากรูปสัณฺญา
รูปสณฺญา ปภฺมิสสณฺญา นานตฺตสณฺญา ปภฺมิสสัณฺญา นานตฺตสัณฺญา. วิณฺญาณญฺจายตน-
วฏฺฐาติ. วิณฺญาณญฺจายตนสมาปตฺติ สมาบัติ ออกจากอากาसानญฺจายตนสัณฺญา.
อากาसानญฺจายตนสณฺญา วฏฺฐาติ. อากิณฺจัญฺจายตนสมาบัติ ออกจากวิณฺญาณญฺ-
อากิณฺจัญฺจายตนสมาปตฺติ วิณฺญาณญฺจายตน- จายตนสัณฺญา. เนวสัณฺญานาสัณฺญา จายตน-

คุณเปรม เอกณรงค์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สณฺฑาย วุฏฺฐาติ. เวนสณฺฑานา สณฺฑายตน-
 สมาปตฺติ อากิญจณฺฑายตนสณฺฑาย วุฏฺฐาติ.
 อีเม พหิทฺธา วุฏฺฐานา จตฺตารो วิโมกฺขา.
 (๔, ๘)

สมาบัติ ออกจากอากิญจัญญายตนสณฺฑา.
 นี้ชื่อว่าพหิทฺธา วุฏฺฐานา วิโมกข์ ๔. (๔, ๘)

กตเม ทุกโตวุฏฺฐานา จตฺตารो
วิโมกฺขา ? โสตาปตฺติมคฺโค สกฺกายทิกฺขิ-
 วิจิกิจฺฉาสีลพฺพตปฺรามาสา ทิกฺขฺยานุสฺยา
 วิจิกิจฺฉานุสฺยา วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสหิ
 จ ขนฺฺเชหิ จ วุฏฺฐาติ, พหิทฺธา จ สพฺพ-
 นิमितฺเตหิ วุฏฺฐาติ. สกฺทาคามิมคฺโค
 โอปาริกา กามราคสฺสโณชนา ปฏฺิฆ-
 สฺสโณชนา โอปาริกา กามราคานุสฺยา
 ปฏฺิฆานุสฺยา วุฏฺฐาติ, ตทฺนฺวตฺตกฺกิลเสหิ
 จ ขนฺฺเชหิ จ วุฏฺฐาติ, พหิทฺธา จ สพฺพ-
 นิमितฺเตหิ วุฏฺฐาติ.

ทุกโตวุฏฺฐานา วิโมกข์ ๔ เป็นไฉน ?
 โสตาปตฺติมรรคออกจากสัkkายทิกฺขิ วิจิกิจฉา
 สี่ลพฺพตปฺรามาส ทิกฺขฺยานุสฺย วิจิกิจฉานุสฺย
 ออกจากเหล่ากิลเสส ที่เป็นไปตามสัkkายทิกฺขิ
 เป็นต้นนั้น จากชั้นทั้งหลายและออกจาก
 สรรพนิมิตภายนอก สกฺทาคามิมรรคออกจาก
 กามราคสังโยชน์ ปฏฺิฆสังโยชน์ กามราค-
 นุสฺย ปฏฺิฆานุสฺย ส่วนหยาบ ๆ ออกจาก
 เหล่ากิลเสส ที่เป็นไปตามกามราคสังโยชน์
 เป็นต้นนั้น จากชั้นทั้งหลาย และออกจาก
 สรรพนิมิตภายนอก.

อนาคามิมคฺโค อณฺุสฺหคฺตา กามราค-
 สฺสโณชนา ปฏฺิฆสฺสโณชนา อณฺุสฺหคฺตา
 กามราคานุสฺยา ปฏฺิฆานุสฺยา วุฏฺฐาติ

อนาคามิมรรค ออกจากกามราคสังโยชน์
 ปฏฺิฆสังโยชน์ กามราคานุสฺย ปฏฺิฆานุสฺย
 ส่วนละเอียด ๆ ออกจากเหล่ากิลเสสที่เป็น

คุณสายใจ ศิริวงศ์ ณ อยุธยา
 ขออุทิศส่วนกุศลแก่ คุณคบคาย บุนนาค

ตทนฺวตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ ขนฺธेषึ จ วุฏฺฐจฺจติ,
 พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหึ วุฏฺฐจฺจติ.
 อรหตฺตมคฺโค รูปราคา อรูปราคา มานา
 อุตฺถจฺจา อวิชฺชา ย มานานุสฺยา
 ภวราคานุสฺยา อวิชฺชานุสฺยา วุฏฺฐจฺจติ,
 ตทนฺวตฺตกฺกิลเสสฺสึ จ ขนฺธेषึ จ วุฏฺฐจฺจติ,
 พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตหึ วุฏฺฐจฺจติ. อิเม
 ทฺภวโตวฺภูจฺจานา จตฺตารโ วิโมกฺขา.
 (๔, ๑๒)

ไปตามกามราคสังโยชน์เป็นต้นนั้น จากชั้น
 ทั้งหลาย และออกจากสรรพนิมิตภายนอก.
 อรหัตมรรคออกจากรูปราคะ อรูปราคะ
 มานะ อุตถัจจะ อวิชชา มานานุสัย
 ภวราคานุสัย อวิชชานุสัย ออกจากเหล่า
 กิเลสที่เป็นไปตามรูปราคะเป็นต้นนั้น จาก
 ชั้นทั้งหลาย และออกจากสรรพนิมิต
 ภายนอก. นี้ชื่อว่าทฺภวโตวฺภูจฺจานาวิโมกฺข ๕.
 (๔, ๑๒)

๒๑๑. กตเม อชฺฉตฺตวฺภูจฺจานานํ
อนฺโลมา จตฺตารโ วิโมกฺขา ? ปจฺมชฺฌานํ
 ปฏฺฐิลามตฺถาย วิตกฺโก จ วิจาโร จ ปีติ จ
 สุขญฺจ จิตฺเตกคฺคตา จ. ทฺติยชฺฌานํ
 ปฏฺฐิลามตฺถาย ฯเปฯ ตฺติยชฺฌานํ
 ปฏฺฐิลามตฺถาย ฯเปฯ จตฺตถชฺฌานํ
 ปฏฺฐิลามตฺถาย วิตกฺโก จ วิจาโร จ ปีติ
 จ สุขญฺจ จิตฺเตกคฺคตา จ. อิเม
 อชฺฉตฺตวฺภูจฺจานานํ อนฺโลมา จตฺตารโ
 วิโมกฺขา. (๔, ๑๖)

๒๑๑. อชฺฉตฺตวฺภูจฺจานอนฺโลมวิโมกฺข ๕
 เป็นไฉน ? วิตก วิจาร ปีติ สุข และ
 เอกัคคตาจิต เพื่อประโยชน์แก่การได้
 ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตตถฌาน
 นี้ชื่อว่า อชฺฉตฺตวฺภูจฺจานอนฺโลมวิโมกฺข ๕.
 (๔, ๑๖)

คุณสายใจ ศิริวงศ์ ณ อยุธยา
 ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุณนาค

กตเม พหิทธาฎฺฐานานํ อนฺโลมา
จตฺตารो วิโมกฺขา ? อากาसानญายตน-
 สมာปตฺตี ปฏิลาภตฺถาย วิตกฺโก จ วิชาโร
 จ ปีติ จ สุขณฺจ จิตฺเตกกฺคตา จ.
 วิญฺญาณญายตนสมာปตฺตี ฯเปฯ อากิณฺ-
 ญายตนสมာปตฺตี ฯเปฯ เนวสณฺญา-
 นาสณฺญายตนสมာปตฺตี ปฏิลาภตฺถาย วิตกฺโก
 จ วิชาโร จ ปีติ จ สุขณฺจ จิตฺเตกกฺคตา
 จ. อิเม พหิทธาฎฺฐานานํ อนฺโลมา
 จตฺตารो วิโมกฺขา. (๔, ๒๐)

กตเม ทุกฺโตวฏฺฐานานํ อนฺโลมา
จตฺตารो วิโมกฺขา ? โสตาปตฺติมคฺคํ
 ปฏิลาภตฺถาย อนิจฺจานุปัสฺสนา, ทุกฺขานุ-
 ปัสฺสนา, อนตฺตานุปัสฺสนา. สกทาคามิมคฺคํ
 ปฏิลาภตฺถาย ฯเปฯ อนาคามิมคฺคํ
 ปฏิลาภตฺถาย ฯเปฯ อรหตฺตมคฺคํ ปฏิ-
 ลาภตฺถาย อนิจฺจานุปัสฺสนา, ทุกฺขานุ-
 ปัสฺสนา, อนตฺตานุปัสฺสนา. อิเม ทุกฺโต-
 วฏฺฐานานํ อนฺโลมา จตฺตารो วิโมกฺขา.
 (๔, ๒๔)

พหิทธาฎฺฐานอนฺโลมวิโมกฺข์ ๔ เป็น
 ไฉน ? วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข และ
 เอกกคตวจิต เพื่อประโยชน์แก่การได้
 อากาसानญายตนสมาบตี วิญฺญาณญายตน-
 สมาบตี อากิณฺญายตนสมาบตี เนวสณฺญา-
 นาสณฺญายตนสมาบตี. นี้ชื่อว่าพหิทธา-
 ฎฺฐานอนฺโลมวิโมกฺข์ ๔. (๔, ๒๐)

ทุกฺโตวฏฺฐานอนฺโลมวิโมกฺข์ ๔ เป็น
 ไฉน ? อนิจฺจานุปัสฺสนา ทุกฺขานุปัสฺสนา
 อนตฺตานุปัสฺสนา เพื่อประโยชน์แก่การได้
 โสตาปตฺติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิ-
 มรรค อรหตฺตมรรค. นี้ชื่อว่าทุกฺโตวฏฺฐาน-
 อนฺโลมวิโมกฺข์ ๔. (๔, ๒๔)

คุณสายใจ ศิริวงศ์ ณ อยุธยา
 ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุณนาค

กตเม อชุตตวฏฺฐานา ปฏิบัติสสฺสฺ
จตุตฺตารอ วิโมกฺขา ? ปจฺมชฺฌานสฺส
 ปฏิลาโก วา วิปาโก วา. ทุตฺติยชฺฌานสฺส
 ๑เป๑ ตุตฺติยชฺฌานสฺส ๑เป๑ จตุตฺตชฺฌานสฺส
 ปฏิลาโก วา วิปาโก วา. อิเม
 อชุตตวฏฺฐานา ปฏิบัติสสฺสฺ จตุตฺตารอ
 วิโมกฺขา. (๔, ๒๘)

อชุตตวฏฺฐานาปฏิบัติสสฺสฺ วิโมกฺข ๔
 เป็นไฉน ? การได้ปฐมฌานหรือวิบากแห่ง
 ปฐมฌานแห่งทุตฺติยฌาน แห่งตุตฺติยฌาน แห่ง
 จตุตฺตฌาน. นี้ชื่อว่าอชุตตวฏฺฐานาปฏิ-
 บัติสสฺสฺวิโมกฺข ๔. (๔, ๒๘)

กตเม พหิทฺธาฏฺฐานา ปฏิบัติสสฺสฺ
จตุตฺตารอ วิโมกฺขา ? อากาसानญายตน-
 สฺมาปตฺติยา ปฏิลาโก วา วิปาโก วา.
 วิญฺญาณญายตนสฺมาปตฺติยา ๑เป๑
 อากิญจณญายตนสฺมาปตฺติยา ๑เป๑ เนว-
 สฺสณฺณานาสฺสณฺณายตนสฺมาปตฺติยา ปฏิลาโก
 วา วิปาโก วา. อิเม พหิทฺธาฏฺฐานา
 ปฏิบัติสสฺสฺ จตุตฺตารอ วิโมกฺขา. (๔, ๓๒)

พหิทฺธาฏฺฐานาปฏิบัติสสฺสฺ วิโมกฺข ๔
 เป็นไฉน ? คือการได้อากาसानญายตน-
 สฺมาปตฺติ หรือวิบากแห่งอากาसानญายตน-
 สฺมาปตฺติ. วิญฺญาณญายตนสฺมาปตฺติ หรือวิบาก
 แห่งวิญฺญาณญายตนสฺมาปตฺติ ๑๗ อากิญ-
 จณญายตนสฺมาปตฺติ หรือวิบากแห่งอากิญ-
 จณญายตนสฺมาปตฺติ ๑๗ การได้เนวสฺสณฺ-
 นาสฺสณฺณายตนสฺมาปตฺติ หรือวิบากแห่ง
 เนวสฺสณฺณานาสฺสณฺณายตนสฺมาปตฺติ. นี้ชื่อว่า
 พหิทฺธาฏฺฐานาปฏิบัติสสฺสฺวิโมกฺข ๔. (๔, ๓๒)

กตเม ทฺถโตวฏฺฐานา ปฏิบัติสสฺสฺ
จตุตฺตารอ วิโมกฺขา ? โสฺตปตฺติมคฺคสฺส
 เป็นไฉน ? โสฺตปตฺติผลแห่งโสฺตปตฺติมรรค

ทฺถโตวฏฺฐานาปฏิบัติสสฺสฺ วิโมกฺข ๔
 เป็นไฉน ? โสฺตปตฺติผลแห่งโสฺตปตฺติมรรค

คุณสายใจ ศิริวงศ์ ณ อยุธยา
 ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุณนาค

โสตาปัตติผล, สกทากามิมกฺกสุส สกทากามิผลแห่งสกทากามิมรรค อนาคามิ-
 สกทากามิผล, อนาคามิมกฺกสุส อนาคามิ- ผลแห่งอนาคามิมรรค อรหัตผลแห่งอรหัต-
 ผล, อรหตฺตมกฺกสุส อรหตฺตผล. อิเม มรรค. นี้ชื่อว่าทุกโตวุฏฐานปฏิบัติสัทธิ-
 ทุกโตวุฏฐานา ปฏิบฺปสฺสทฺธิ จตุตาโร วิโมกข์ ๔. (๔, ๓๖)
 วิโมกฺขา. (๔, ๓๖)

สกทากามิผลแห่งสกทากามิมรรค อนาคามิ-
 ผลแห่งอนาคามิมรรค อรหัตผลแห่งอรหัต-
 มรรค. นี้ชื่อว่าทุกโตวุฏฐานปฏิบัติสัทธิ-
 วิโมกข์ ๔. (๔, ๓๖)

๒๑๒. กถิ รุปิ รูปานิ ปสฺสตีติ

๒๑๒. ชื่อว่าวิโมกข์ เพราะอรรถว่า

วิโมกฺโข ? อึเชกจฺโจ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ
 นึลนินิตฺตํ มนสิกโรติ, นึลสณฺณํ ปฏฺฐิกฺกํ,
 โส ตํ นินิตฺตํ สุกฺกหิตํ กโรติ, สฺฐปฺচারิตํ
 อฺปฺธาเรติ, สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปติ. โส
 ตํ นินิตฺตํ สุกฺกหิตํ กตฺวา สฺฐปฺचारิตํ
 อฺปฺธาเรตฺวา สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปตฺวา
 พหิทฺธา นึลนินิตฺเต จิตฺตํ อฺปสฺสฺหริติ, นึลสณฺณํ
 ปฏฺฐิกฺกํ.

ภิกษุผู้มีย่อมเห็นรูปทั้งหลาย อย่างไร ?
 ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ มนสิการถึง
 เฉพาะนิมิตสี่เกี่ยวในภายใน ย่อมได้เฉพาะ
 นิลสัจญญา เธอทำนิมิตนั้นให้เป็นอันถือไว้
 ดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้ว กำหนดไว้ดีแล้ว
 ครั้นแล้ว ย่อมน้อมจิตไปในนิมิตสี่เกี่ยวภายใน
 นอก ย่อมได้เฉพาะนิลสัจญญา.

โส ตํ นินิตฺตํ สุกฺกหิตํ กโรติ, สฺฐปฺचारิตํ
 อฺปฺธาเรติ, สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปติ. โส ตํ
 นินิตฺตํ สุกฺกหิตํ กตฺวา สฺฐปฺचारิตํ
 อฺปฺธาเรตฺวา สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปตฺวา

เธอทำนิมิตนั้นให้เป็นอันถือไว้ดีแล้ว ทรงจำ
 ไว้ดีแล้ว กำหนดไว้ดีแล้ว ครั้นแล้วย่อมเสพ
 เจริญ ทำให้มาก เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า
 "นิมิตสี่เกี่ยวทั้งสอง ทั้งภายในและภายนอก

คุณสายใจ ศิริวงศ์ ณ อโยธยา

ขออุทิศส่วนกุศลแก่ คุณคมคาย บุณนาค

อาเสวติ ภาเวติ พหุสีกโรติ. ตสฺส เอวํ นี^๕เป็นรูป" เธอเป็นผู้มีความสำคัญว่าเป็น
 โหติ "อชฺฌตฺตณฺจ พหิทฺธา จ อุภยมิทํ รูป.
 รูปน^๖ติ รูปสณฺณี โหติ.

อิเธกฺโขจ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ ปิตนินิตฺตํ ฯเปฯ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ มนสิการถึง
 โลहितนินิตฺตํ ฯเปฯ โอทาทนินิตฺตํ มนสิ เฉพาะนิมิตสีเหลือง ฯลฯ นิมิตสีแดง ฯลฯ
 กโรติ, โอทาทสณฺณํ ปฏฺฐลภติ. โส ตํ นินิตฺตํ นิมิตสีขาวในภายใน ย่อมได้เฉพาะโอทาท-
 สุกฺกหิตํ กโรติ, สฺฐปฺถาริตํ อุปฺธาเรติ, สันญฺญา. เธอทำนินิตนั้นให้เป็นอันถือไว้ดีแล้ว
 สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปติ. โส ตํ นินิตฺตํ ทรงจำไว้ดีแล้ว กำหนดไว้ดีแล้ว ครั้นแล้ว
 สุกฺกหิตํ กตฺวา สฺฐปฺถาริตํ อุปฺธาเรตฺวา ย่อมแนบจิตไปในนิมิตสีขาวในภายนอก ย่อม
 สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปตฺวา พหิทฺธา ได้เฉพาะโอทาทสันญฺญา.
 โอทาทนินิตฺเต จิตฺตํ อุปสํหริติ, โอทาทสณฺณํ
 ปฏฺฐลภติ.

โส ตํ นินิตฺตํ สุกฺกหิตํ กโรติ, สฺฐปฺถาริตํ เธอทำนินิตนั้นให้เป็นอันถือไว้ดีแล้ว ทรงจำ
 อุปฺธาเรติ, สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปติ. โส ตํ ไว้ดีแล้ว กำหนดไว้ดีแล้ว ครั้นแล้วย่อมเสพ
 นินิตฺตํ สุกฺกหิตํ กตฺวา สฺฐปฺถาริตํ เจริญ ทำให้มาก เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า
 อุปฺธาเรตฺวา สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปตฺวา "นินิตสีขาวทั้งสอง ทั้งภายในและภายนอกนี้
 อาเสวติ ภาเวติ พหุสีกโรติ. ตสฺส เอวํ เป็นรูป" เธอย่อมมีความสำคัญว่าเป็นรูป.
 โหติ "อชฺฌตฺตณฺจ พหิทฺธา จ อุภยมิทํ ชื่อว่าวิโมกข์ เพราะอรรถว่า ภิกษุผู้มีรูป

คุณสายใจ ศิริวงศ์ ณ อยุธยา
 ขอบุติศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุนนาค

๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐

รูปนฺ"ติ รูปสณฺณี โหติ. เอวํ รูปี รูปานิ ย่อมเห็นรูปทั้งหลายอย่างนี้. (๓๗)
 ปสฺสตีติ วิโมกฺโข. (๓๗)

กถํ อชฺฉตฺตํ อรูปสณฺณี พหิทฺธา รูปานิ
ปสฺสตีติ วิโมกฺโข ? อึเชกฺจฺโจ อชฺฉตฺตํ
 ปจฺจตฺตํ นึลนินิตฺตํ น มนสิ กโรติ, นึลสณฺณํ
 น ปฏฺิลภติ, พหิทฺธา นึลนินิตฺเต จิตฺตํ
 อุปสฺสฺหริติ, นึลสณฺณํ ปฏฺิลภติ. โส ตํ นินิตฺตํ
 สุกฺคหิตํ กโรติ, สูปฺชาริตํ อุปฺชารเตติ,
 สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปติ. โส ตํ นินิตฺตํ
 สุกฺคหิตํ. กตฺวา สูปฺชาริตํ อุปฺชารเตว
 สฺวาวตฺถิตํ อวตฺถาเปตฺวา อาเสวติ ภาเวติ
 พหุสฺสฺกโรติ. ตสฺส เอวํ โหติ "อชฺฉตฺตํ
 อรูปํ พหิทฺธา รูปมิตฺนฺ"ติ รูปสณฺณี โหติ.

อึเชกฺจฺโจ อชฺฉตฺตํ ปจฺจตฺตํ ปิตนินิตฺตํ ฯเปฯ
 โลหิตนินิตฺตํ ฯเปฯ โอทาทนินิตฺตํ น มนสิ
 กโรติ, โอทาทสณฺณํ น ปฏฺิลภติ. พหิทฺธา
 โอทาทนินิตฺเต จิตฺตํ อุปสฺสฺหริติ, โอทาทสณฺณํ
 ปฏฺิลภติ.

ชื่อว่าวิโมกข์ เพราะอรรถว่าภิกษุ
ผู้ไม่มีความสำคัญว่าเป็นรูปในภายใน เห็น
รูปทั้งหลายในภายนอก อย่างไร ? ภิกษุ
 บางรูปในธรรมวินัยนี้ ไม่มนสิการถึงเฉพาะ
 นิมิตส์เขียวในภายใน ไม่ได้นึลสณฺญา ย่อม
 น้อมจิตไปในนิมิตส์เขียวภายนอก ย่อมได้
 นึลสณฺญา. เธอทำนินิตนั้นให้เป็นอันถื่อไว้
 ดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้ว กำหนดไว้ดีแล้ว
 ครั้นแล้วเธอย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก.
 เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า "เราไม่มีความ
 สำคัญว่าเป็นรูปในภายใน นิมิตส์เขียวภาย-
 นอกนี้เป็นรูป" เธอก็มีรูปสณฺญา.

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ ไม่มนสิการถึง
 เฉพาะนิมิตส์เหลือง ฯลฯ นิมิตส์แดง ฯลฯ
 นิมิตส์ขาวในภายในไม่ได้โอทาทสณฺญา ย่อม
 น้อมจิตไปในนิมิตส์ขาวภายนอก ย่อมได้
 โอทาทสณฺญา.

คุณสายใจ ศิริวงศ์ ณ อยุธยา
 ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุนนาค

โส คัมภีร์ นิมิต्तํ สุกุคหิตํ กโรติ, สุปचारิตํ
 อุปชาเรติ, สุวาทถุติ อวตถาเปติ. โส
 คัมภีร์ นิมิต्तํ สุกุคหิตํ กถวา สุปचारิตํ
 อุปชาเรตวา สุวาทถุติ อวตถาเปตวา
 อาเสวติ ภาเวติ พหุสีกโรติ. ตสฺส เอว
 โหติ "อชฺฌตฺตํ อรูปํ พหิทฺธา รุปมิตฺตํ"
 รุปสณฺณํ โหติ. เอว อชฺฌตฺตํ อรูปสณฺณํ
 พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตีติ วิโมกฺโข. (๓๘)

เธอทำนิมิตนั้นให้เป็นอันถ้อยไว้ดีแล้ว ทรงจำ
 ไว้ดีแล้ว กำหนดไว้ดีแล้ว ครั้นแล้วเธอย่อม
 เสพ เจริญ ทำให้มาก. เธอมีความคิด
 อย่างนี้ว่า "เราไม่มีความสำคัญว่าเป็นรูป
 ในภายใน นิมิตสีขาวในภายนอกนี้เป็นรูป"
 เธอก็มีรูปสัญญา.. ชื่อว่าวิโมกข์ เพราะ
 อรรถว่าภิกษุผู้ไม่มีความสำคัญว่าเป็นรูปใน
 ภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกอย่างนี้.
 (๓๘)

กถิ "สุภณ"เตว อธิมุตโต โหตีติ
 วิโมกฺโข ? อธิ ภิกฺขุ เมตฺตาสทกเตน
 เจตสา เอกํ ทิสฺส ฝริตฺวา วิหริติ, ตถา
 ทฺติยํ... ตถา ทฺติยํ... ตถา จตฺตถํ อิติ
 อุตฺถมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย
 สพฺพวณฺทํ โลกํ เมตฺตาสทกเตน เจตสา
 วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อวเรน
 อพฺยาปชฺฌเณ^๑ ฝริตฺวา วิหริติ, เมตฺตตาย
 ภาวิตฺตตา สตฺตตา อปฺปฏิกฺกุลา โทนฺติ.

ชื่อว่าวิโมกข์ เพราะอรรถว่าภิกษุ
 น้อมใจไปในอารมณ์ว่า "งาม" เท่านั้น
 อย่างไร? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีใจประกอบ
 ด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒
 ที่ ๓ ที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ทั้งเบื้องบน
 เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลกทั่ว-
 สัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถานรวมกันทั้งหมด
 ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอันไพบุลย์ ถึง
 ความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร

^๑ ฉ. อพฺยาปชฺ เชน, เอวมฺปรีปิ.

คุณสายใจ ศิริวงศ์ ณ อยุธยา
 ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุนนาค

๑๑๕

กรุณาสหคเตน เจตสา ฯเปฯ กรุณาย
 ภาวิตตฺตา สตฺตา อปฺปฏิกุลา โหนฺติ.
 มุทิตาสหคเตน เจตสา ฯเปฯ มุทิตาย
 ภาวิตตฺตา สตฺตา อปฺปฏิกุลา โหนฺติ.
 อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสฺส ฝริตฺวา
 วิหฺรติ ฯเปฯ อุเปกฺขาย ภาวิตตฺตา สตฺตา
 อปฺปฏิกุลา โหนฺติ. เอวํ "สุภฺนฺ"เตว
 อธิมฺคฺโต โหตีติ วิโมกฺโข. (๓๙)

ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ เพราะเป็นผู้เจริญ
 เมตตา สัตว์ทั้งหลายไม่เป็นที่เกลียดชัง.
 มีใจประกอบด้วยกรุณา ฯลฯ เพราะเป็น
 ผู้เจริญกรุณา สัตว์ทั้งหลายไม่เป็นที่
 เกลียดชัง. มีใจประกอบด้วยมุทิตา
 ฯลฯ เพราะเป็นผู้เจริญมุทิตา สัตว์ทั้งหลาย
 ไม่เป็นที่เกลียดชัง. มีใจประกอบด้วย
 อุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ฯลฯ
 เพราะเป็นผู้เจริญอุเบกขา สัตว์ทั้งหลายไม่
 เป็นที่เกลียดชัง. ชื่อว่าวิโมกข์เพราะอรรถ
 ว่า ภิกษุนี้จมใจไปในอารมณ์ว่า "งาม"
 เท่านั้น อย่างนี้. (๓๙)

๒๑๓. กตโม อากาसानุจายตน-
สมาปตฺติวิโมกฺโข ? อธิ ภิกฺขุ สพฺพโส
 รูปสณฺณานํ สมตฺติกฺกมา ปฏิขสณฺณานํ
 อตฺตงฺกมา นานตฺตสณฺณานํ อมนสิการา
 "อนนฺโต อากาโส"ติ อากาसानุจายตนํ
 อุปสมฺบฺชฺช วิหฺรติ. อयํ อากาसानุจายตน-
 สมาปตฺติวิโมกฺโข. (๔๐)

๒๑๓. อากาसानุจายตนสมาปติ-
วิโมกข์เป็นไฉน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้
 เพราะล่วงรูปสัญญา เพราะดับปฏิขสัญญา
 เพราะไม่มนสิการถึงนันทตสัญญา โดย
 ประการทั้งปวง เข้าอากาसानุจายตน-
 สมาปติอยู่ ด้วยมนสิการว่า "อากาศหาที่สุด
 มิได้". นี้ชื่อว่าอากาसानุจายตนสมาปติ-
 วิโมกข์. (๔๐)

คุณวางหยก ประสมไชย
 ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุนนาค

กตโม วิญาณัญญายตนสมาปตฺติ-
วิโมกฺโข ? อธิ ภิกฺขุ สพฺพโส อากาसानญ-
 ายตนํ สมตฺติกฺกมฺม "อนนฺตํ วิญาณนฺ"ติ
 วิญาณัญญาายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อຍ
 วิญาณัญญาายตนสมาปตฺติวิโมกฺโข. (๔๑)

วิญาณัญญายตนสมาปตฺติวิโมกฺข์ เป็น
 ใจน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะล่อง
 อากาसानัญญาายตนสมาปตฺติ โดยประการ
 ทั้งปวง เข้าวิญาณัญญาายตนสมาปตฺติอยู่ ด้วย
 มนสิการว่า "วิญาณนหาที่สุกมิได้". นี้ชื่อว่า
 วิญาณัญญาายตนสมาปตฺติวิโมกฺข์. (๔๑)

กตโม อากิญจัญญายตนสมาปตฺติ-
วิโมกฺโข ? อธิ ภิกฺขุ สพฺพโส วิญาณัญญา-
 ายตนํ สมตฺติกฺกมฺม "นตฺถิ กิญฺจ"ติ
 อากิญจัญญาายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อຍ
 อากิญจัญญาายตนสมาปตฺติวิโมกฺโข. (๔๒)

อากิญจัญญายตนสมาปตฺติวิโมกฺข์ เป็น
 ใจน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะล่อง
 วิญาณัญญาายตนสมาปตฺติ โดยประการทั้งปวง
 เข้าอากิญจัญญาายตนสมาปตฺติอยู่ ด้วยมนสิการ
 ว่า "สิ่งน้อยหนึ่งไม่มี". นี้ชื่อว่าอากิญญา-
 จัญญาายตนสมาปตฺติวิโมกฺข์. (๔๒)

กตโม เนวสณฺณานาสณฺญาายตน-
สมาปตฺติวิโมกฺโข ? อธิ ภิกฺขุ สพฺพโส
 อากิญจัญญาายตนํ สมตฺติกฺกมฺม เนวสณฺณา-
 นาสณฺญาายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อຍ
 เนวสณฺณานาสณฺญาายตนสมาปตฺติวิโมกฺโข.
 (๔๓)

เนวสณฺณานาสณฺญาายตนสมาปตฺติวิโมกฺข์
 เป็นใจน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะล่อง
 อากิญจัญญาายตนสมาปตฺติ โดยประการทั้งปวง
 เข้าเนวสณฺณานาสณฺญาายตนสมาปตฺติอยู่. นี้
 ชื่อว่า เนวสณฺณานาสณฺญาายตนสมาปตฺติวิโมกฺข์.
 (๔๓)

คุณวางทยก ประสมไชย

ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุนนาค

กตโม สณฺหาเวทยิตฺติโรธสมาปตฺติ-
วิโมกฺโข ? อธิ ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสณฺหา-
นาสณฺหาตณฺ์ สมตฺติกฺกมฺม สณฺหาเวทยิตฺติโรธํ
อุปสมฺบชฺช วิหฺรติ. อຍံ สณฺหาเวทยิตฺติโรธ-
สมาปตฺติวิโมกฺโข. (๔๔)

กตโม สมยวิโมกฺโข ? จตฺตาริ จ
ณานานิ, จตฺสฺโส จ อรูปสมาปตฺติโย. อຍံ
สมยวิโมกฺโข. (๔๕)

กตโม อสมยวิโมกฺโข ? จตฺตาริ จ
อริยมคฺคา, จตฺตาริ จ สามณฺณผลานิ,
นิพฺพานณฺจ. อຍံ อสมยวิโมกฺโข. (๔๖)

กตโม สามยิกิวิโมกฺโข ? จตฺตาริ
จ ฌานานิ, จตฺสฺโส จ อรูปสมาปตฺติโย.
อຍံ สามยิกิวิโมกฺโข. (๔๗)

กตโม อสามยิกิวิโมกฺโข ?
จตฺตาริ จ อริยมคฺคา, จตฺตาริ จ
สามณฺณผลานิ, นิพฺพานณฺจ. อຍံ อสามยิกิ
วิโมกฺโข. (๔๘)

สณฺหาเวทยิตฺติโรธสมาปตฺติวิโมกฺโข เป็น
ไฉน ? ภิกฺขุในธรรมวินัยนี้ เพราะลวง
เนวสณฺหานาสณฺหาตณฺ์สมาปตฺติ โดยประการ
ทั้งปวง เข้าสณฺหาเวทยิตฺติโรธอยู่. นี้ชื่อว่า
สณฺหาเวทยิตฺติโรธสมาปตฺติวิโมกฺโข. (๔๔)

สมยวิโมกฺโข เป็นไฉน ? ฌาน ๔ และ
อรูปสมาปตฺติ ๔. นี้ชื่อว่าสมยวิโมกฺโข. (๔๕)

อสมยวิโมกฺโข เป็นไฉน ? อริย-
มรรค ๔ สามัญญผล ๔ และนิพฺพาน. นี้ชื่อว่า
อสมยวิโมกฺโข. (๔๖)

สามยิกิวิโมกฺโข เป็นไฉน ? ฌาน ๔
และอรูปสมาปตฺติ ๔. นี้เป็นสามยิกิวิโมกฺโข.
(๔๗)

อสามยิกิวิโมกฺโข เป็นไฉน ? อริย-
มรรค ๔ สามัญญผล ๔ และนิพฺพาน. นี้ชื่อว่า
อสามยิกิวิโมกฺโข. (๔๘)

คุณวางหยก ประสมไชย

ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุณนาค

กตโม กุบฺโป วิโมกฺโข ? จตุตถาโร จ
 ฌานานิ, จตฺสฺโส จ อรูปสมาปตฺติโย. อัย
 กุบฺโป วิโมกฺโข. (๔๘)

กุบฺปวิโมกฺข์ เป็นไฉน ? ฌาน ๔ และ
 อรูปสมาบัติ ๔. นี้ชื่อว่า กุบฺปวิโมกฺข์. (๔๘)

กตโม อกุบฺโป วิโมกฺโข ? จตุตถาโร
 จ อริยมคฺคา, จตุตถาโร จ สามณฺณผลานิ,
 นิพฺพานณฺจ. อัย อกุบฺโป วิโมกฺโข. (๕๐)

อกุบฺปวิโมกฺข์ เป็นไฉน ? อริย-
 มรรค ๔ สามัญญผล ๔ และนิพพาน. นี้ชื่อว่า
อกุบฺปวิโมกฺข์. (๕๐)

กตโม โลกิโย วิโมกฺโข ? จตุตถาโร
 จ ฌานานิ, จตฺสฺโส จ อรูปสมาปตฺติโย.
 อัย โลกิโย วิโมกฺโข. (๕๑)

โลกิยวิโมกฺข์ เป็นไฉน ? ฌาน ๔
 และอรูปสมาบัติ ๔. นี้ชื่อว่า โลกิยวิโมกฺข์.
 (๕๑)

กตโม โลกุตฺตโร วิโมกฺโข ?
 จตุตถาโร จ อริยมคฺคา, จตุตถาโร จ
 สามณฺณผลานิ, นิพฺพานณฺจ. อัย โลกุตฺตโร
วิโมกฺโข. (๕๒)

โลกุตฺตวิโมกฺข์ เป็นไฉน ? อริย-
 มรรค ๔ สามัญญผล ๔ และนิพพาน. นี้ชื่อว่า
โลกุตฺตวิโมกฺข์. (๕๒)

กตโม สาสโว วิโมกฺโข ? จตุตถาโร
 จ ฌานานิ, จตฺสฺโส จ อรูปสมาปตฺติโย.
 อัย สาสโว วิโมกฺโข. (๕๓)

สาสววิโมกฺข์ เป็นไฉน ? ฌาน ๔
 และอรูปสมาบัติ ๔. นี้ชื่อว่า สาสววิโมกฺข์.
 (๕๓)

กตโม อนาสโว วิโมกฺโข ? อนาสววิโมกฺชเป็นไฉน ? อริย-
จตุตถาโร จ อริยมคฺคา, จตุตถาริ จ มรรค ๔ สามัญญผล ๔ และนิพพาน. นี้ชื่อว่า
สามัญญผลานิ, นิพพานญจ. อัย อนาสโว อนาสววิโมกฺช. (๕๔)
วิโมกฺโข. (๕๔)

กตโม สามิสฺโส วิโมกฺโข ? รูป- สามิสวิโมกฺชเป็นไฉน ? วิโมกฺชที่
ปฏิสนฺตฺโต วิโมกฺโข. อัย สามิสฺโส ปฏิสนฺตฺตฺวํรูป. นี้ชื่อว่าสามิสวิโมกฺช.
วิโมกฺโข. (๕๕) (๕๕)

กตโม นिरามิสฺโส วิโมกฺโข ? อรูป- นिरามิสวิโมกฺชเป็นไฉน ? วิโมกฺชที่
ปฏิสนฺตฺโต วิโมกฺโข. อัย นिरามิสฺโส ปฏิสนฺตฺตฺวํอรูป. นี้ชื่อว่านिरามิสวิโมกฺช.
วิโมกฺโข. (๕๖) (๕๖)

กตโม นिरามิสฺสา นिरามิสฺตโร วิโมกฺโข^๑ ? จตุตถาโร จ อริยมคฺคา, อริยมรรค ๔ สามัญญผล ๔ และนิพพาน.
จตุตถาริ จ สามัญญผลานิ, นิพพานญจ. อัย นี้ชื่อว่านिरามิสฺสานิรามิสฺตโรวิโมกฺช. (๕๗)
นिरามิสฺสา นิรามิสฺตโร วิโมกฺโข? (๕๗)

กตโม ปณฺธิโต วิโมกฺโข ? จตุตถาริ ปณฺธิตวิโมกฺชเป็นไฉน ? ฌาน ๔
จ ฌานานิ, จตฺสฺโส จ อรูปสมาปตฺติโย. อรูปสมาปตฺติ ๔. นี้ชื่อว่าปณฺธิตวิโมกฺช.

^๑ ก. นิรามิสฺตโร วิโมกฺโข.

อัยมฺ ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. กตโม อปฺปณฺหิตโต อັปฺปณฺหิตวิโมกฺข์เป็นไฉน ? อริยมรรค ๔
 วิโมกฺโข ? จตุตตารโ จ อริยมกฺคา, สามัญฺผล ๔ และนิพพาน. นี้ชื่อว่าอັปฺปณฺหิต-
 จตุตตารโ จ สามณฺณผลานิ; นิพฺพานณฺจ. อัยมฺ วิโมกฺข์. (๕๘)
 อปฺปณฺหิตโต วิโมกฺโข. (๕๘)

กตโม ปณฺหิตปฺปฏฺิปปสฺสทฺธิวิโมกฺโข ? ปณฺหิตปฏฺิปปสฺสทฺธิวิโมกฺข์ เป็นไฉน ?
 ปจฺมชฺฌานสฺส ปฏฺิลากโ วา วิปาโก วา การได้ปฐมฌานหรือวิบากแห่งปฐมฌาน ฯลฯ
 ฯเปฯ เนาวสณฺณานาสณฺณายตนสมาปตฺติยา แห่งเนวสณฺณานาสณฺณายตนสมาปติ. นี้ชื่อว่า
 ปฏฺิลากโ วา วิปาโก วา. อัยมฺ ปณฺหิตปฺ- ปณฺหิตปฏฺิปปสฺสทฺธิวิโมกฺข์. (๕๙)
 ปฏฺิปปสฺสทฺธิวิโมกฺโข. (๕๙)

กตโม สณฺณตฺโต วิโมกฺโข ? จตุตตารโ สณฺณตฺวิโมกฺข์ เป็นไฉน ? ฌาน ๔
 จ ฌานานิ, จตสฺสโ จ อรูปสมาปตฺติโย. และอรูปสมาปติ ๔. นี้ชื่อว่าสณฺณตฺวิโมกฺข์.
 อัยมฺ สณฺณตฺโต วิโมกฺโข. (๖๐) (๖๐)

กตโม วิสณฺณตฺโต วิโมกฺโข ? วิสณฺณตฺวิโมกฺข์ เป็นไฉน ? อริย-
 จตุตตารโ จ อริยมกฺคา, จตุตตารโ จ มรรค ๔ สามัญฺผล ๔ และนิพพาน. นี้ชื่อว่า
 สามณฺณผลานิ, นิพฺพานณฺจ. อัยมฺ วิสณฺณตฺโต วิสณฺณตฺวิโมกฺข์. (๖๑)
 วิโมกฺโข. (๖๑)

กตโม เอกตตวิโมกโข ? จตุตทาโร
จ อริยมกคา, จตุตทริ จ สามณณผลานิ,
นิพพานณจ. อัย เอกตตวิโมกโข. (๖๒)

เอกตตวิโมกซ์เป็นไฉน ? อริย-
มรรค ๔ สามัญญผล ๔ และนิพพาน. นี้ชื่อว่า
เอกตตวิโมกซ์. (๖๒)

กตโม นानตตวิโมกโข ? จตุตทริ
จ ฌานานิ, จตสโส จ อรูปสมาปคฺติโย.
อัย นานตตวิโมกโข. (๖๓)

นानตตวิโมกซ์เป็นไฉน ? ฌาน ๔
และอรูปสมาบัติ ๔. นี้ชื่อนานตตวิโมกซ์.
(๖๓)

๒๑๔. กตโม สณฺหาวิโมกโข ? สียา
เอโก สณฺหาวิโมกโข ทส สณฺหาวิโมกฺขา
โหนติ. ทส สณฺหาวิโมกฺขา เอโก สณฺหา-
วิโมกโข โหติ วตฺถวเสน ปรียาเยน.

๒๑๔. สณฺหาวิโมกซ์เป็นไฉน ?
สณฺหาวิโมกซ์ ๑ เป็นสณฺหาวิโมกซ์ ๑๐.
สณฺหาวิโมกซ์ ๑๐ เป็นสณฺหาวิโมกซ์ ๑ ด้วย
สามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย ฟังมีได้.

สียาติ กถณจ สียา ? อนิจฺจานุ-
ปสฺสนาณานิ นิจฺจโต สณฺหาเย มุจฺจตีติ
สณฺหาวิโมกโข, ทฺกขานุปสฺสนาณานิ สุขโต
สณฺหาเย มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกโข, อนตฺตานุ-
ปสฺสนาณานิ อตฺตโต สณฺหาเย มุจฺจตีติ
สณฺหาวิโมกโข, นิพพิทานุปสฺสนาณานิ
นฺนทียา สณฺหาเย มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกโข,

คำว่า ฟังมีได้ ความว่า ก็ฟังมีได้
อย่างไร ? อนิจจานุปัสสนาญาณพ้นจาก
นิจฺจตฺตนา เพราะเหตุนี้ ชื่อว่า
สณฺหาวิโมกซ์ ทฺกขานุปสฺสนาณานิพ้นจาก
สุขสณฺหา... อนตฺตานุปสฺสนาณานิพ้นจาก
อตฺตสณฺหา... นิพพิทานุปสฺสนาณานิพ้นจาก
นฺนทิสณฺหา (ความสำคัญโดยความเพลิด-
เพลิน)...

วิจารณ์ุสสนาญาณ รากโต สณฺทาย
 มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกฺโข, นิโรธานุสสนา-
 ญาณํ สมุทฺยโต สณฺทาย มุจฺจตีติ สณฺหา-
 วิโมกฺโข, ปฏิณิสฺสคฺคานุสสนาญาณํ
 อาทานโต สณฺทาย มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกฺโข.

อนิมิตฺตานุสสนาญาณํ นิमितฺตโต สณฺทาย
 มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกฺโข. อปฺปณฺธิทานุ-
 สสนาญาณํ ปณฺธิยา สณฺทาย มุจฺจตีติ
 สณฺหาวิโมกฺโข, สุณฺณตานุสสนาญาณํ
 อภินิเวสโต สณฺทาย มุจฺจตีติ สณฺหา-
 วิโมกฺโข. เอวํ สียา เอโก สณฺหาวิโมกฺโข
 ทส สณฺหาวิโมกฺขา โหนฺติ. ทส สณฺหา-
 วิโมกฺขา เอโก สณฺหาวิโมกฺโข โหติ
 วตฺถวเสน ปริยาเยน.

รูปे अनिजानुससनायानि निजतो
 สณฺทาย มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกฺโข ฯเปฯ รูปे
 สุณฺณตานุสสนาญาณํ อภินิเวสโต สณฺทาย
 มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกฺโข. เอวํ สียา เอโก
 สณฺหาวิโมกฺโข ทส สณฺหาวิโมกฺขา โหนฺติ.

วิจารณ์ุสสนาญาณ พ้นจากรากสัญญา...
 นิโรธานุสสนาญาณ พ้นจากสมุทฺยสัญญา...
 ปฏิณิสฺสคฺคานุสสนาญาณ พ้นจากอาทาน-
 สัญญา (ความสำคัญโดยความถ้อยมั่น)...

อนิมิตฺตานุสสนาญาณ พ้นจากนิमितสัญญา...
 อปฺปณฺธิทานุสสนาญาณพ้นจากปณฺธิสัญญา...
 สุณฺณตานุสสนาญาณ พ้นจากอภินิเวสสัญญา
 (ความสำคัญโดยความยึดมั่น) เพราะ
 เหตุนั้น จึงชื่อว่าสัญญาวิโมกข์. สัญญา-
 วิโมกข์ ๑ เป็นสัญญาวิโมกข์ ๑๐. สัญญา-
 วิโมกข์ ๑๐ เป็นสัญญาวิโมกข์ ๑ ด้วย
 สามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย พึงมีได้
 อย่างนี้.

ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่
 เทียงในรูป พ้นจากนิจสัญญา เพราะ
 เหตุนั้นจึงชื่อว่าสัญญาวิโมกข์ ฯลฯ ญาณ คือ
 การพิจารณาเห็นความว่างเปล่าในรูป พ้น
 จากอภินิเวสสัญญา เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า

คุณวางทยก ประสมไชย
 ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณคมคาย บุนนาค

ทส สณฺหาวิโมกฺขา เอโก สณฺหาวิโมกฺโข
โหติ วตฺถุวเสน ปรียาเยน.

สัณฺหาวิโมกข์. สัณฺหาวิโมกข์ ๑ เป็นสัณฺหา-
วิโมกข์ ๑๐. สัณฺหาวิโมกข์ ๑๐ เป็น
สัณฺหาวิโมกข์ ๑ ด้วยสามารถแห่งวัตถุโดย
ปริยาย ฟังมีได้ดังนี้.

เวทนาย ๆเปฯ สณฺหา...
สงฺขารเรสุ... วิญฺญาณ... จกฺขุสมึ ๆเปฯ
ชรามรณ อนิจฺจานุสฺสนาณานิ นิจฺจโต
สณฺหา มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกฺโข ๆเปฯ
ชรามรณ สณฺหาตานุสฺสนาณานิ อภินิเวสโต
สณฺหา มุจฺจตีติ สณฺหาวิโมกฺโข. เอว
สียา เอโก สณฺหาวิโมกฺโข ทส สณฺหา-
วิโมกฺขา โหนฺติ. ทส สณฺหาวิโมกฺขา เอโก
สณฺหาวิโมกฺโข โหติ วตฺถุวเสน ปรียาเยน.
อัย สณฺหาวิโมกฺโข. (๖๔)

ญาณ คือการพิจารณาเห็นความ
ไม่เที่ยงในเวทนา ฯลฯ ในสัณฺหา...
สังขาร... ในวิญฺญาณ... ในจักขุ ฯลฯ
ในชราและมรณะ พ้นจากนิจฺจสัณฺหา เพราะ
เหตุนี้จึงชื่อว่าสัณฺหาวิโมกข์ ฯลฯ ญาณ คือ
การพิจารณาเห็นความว่างเปล่าในชราและ
มรณะ พ้นจากอภินิเวสสัณฺหา เพราะเหตุนี้
จึงชื่อว่าสัณฺหาวิโมกข์. สัณฺหาวิโมกข์ ๑
เป็นสัณฺหาวิโมกข์ ๑๐. สัณฺหาวิโมกข์ ๑๐
เป็นสัณฺหาวิโมกข์ ๑ ด้วยสามารถแห่งวัตถุ
โดยปริยาย ฟังมีได้ดังนี้. นี้ชื่อว่าสัณฺหา-
วิโมกข์. (๖๔)

๒๑๕. กตโม ญาณวิโมกฺโข ? สียา
เอโก ญาณวิโมกฺโข ทส ญาณวิโมกฺขา
โหนฺติ. ทส ญาณวิโมกฺขา เอโก ญาณ-

๒๑๕. ญาณวิโมกข์เป็นไฉน ? ญาณ-
วิโมกข์ ๑ เป็นญาณวิโมกข์ ๑๐. ญาณ-
วิโมกข์ ๑๐ เป็นญาณวิโมกข์ ๑ ด้วย

สาม เณร เจตน์ กมลรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิโมกฺโข โทติ วตฺถวเสน ปรียาเยน. สามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย ฟังมีได้.

สียาติ กถณฺจ สียา ? อนิจฺจานุ-
 ปสฺสนา ยถาภูตํ ฅาณํ นิจฺจโต สมฺโมหา
 อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฅาณวิโมกฺโข,
 ทฺกขานุปสฺสนา ยถาภูตํ ฅาณํ สุขโต
 สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฅาณวิโมกฺโข,
 อนตฺตานุปสฺสนา ยถาภูตํ ฅาณํ อตฺตโต
 สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฅาณวิโมกฺโข,
 นิพฺพิทานุปสฺสนา ยถาภูตํ ฅาณํ นนฺทียา
 สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฅาณวิโมกฺโข,
 วิราคานุปสฺสนา ยถาภูตํ ฅาณํ รากโต
 สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฅาณวิโมกฺโข,
 นิโรธานุปสฺสนา ยถาภูตํ ฅาณํ สมฺมุทยโต
 สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฅาณวิโมกฺโข,
 ปฏฺนีสสฺสกานุปสฺสนา ยถาภูตํ ฅาณํ
 อาทานโต สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ
 ฅาณวิโมกฺโข, อนิมิตฺตานุปสฺสนา ยถาภูตํ

คำว่า ฟังมีได้ ความว่า ฟังมีได้
 อย่างไร? อนิจจานุปัสสนายถาภูตญาณ พ้น
 จากความไม่รู้อันเป็นความลุ่มหลง โดย
 ความเป็นสภาพเที่ยง เพราะเหตุนี้ชื่อว่า
 ฅาณวิโมกข์ ทกขานุปัสสนายถาภูตญาณ พ้น
 จากความไม่รู้อันเป็นสัมโมหะ โดยความ
 เป็นสุข... อนัตตานุปัสสนายถาภูตญาณ พ้น
 จากความไม่รู้เป็นสัมโมหะ โดยความเป็น
 ตัวตน... นิพพิทานุปัสสนายถาภูตญาณ พ้น
 จากความไม่รู้อันเป็นสัมโมหะ โดยความ
 เพลิดเพลิน...,

วิราคานุปัสสนายถาภูตญาณ พ้นจากความ
 ไม่รู้ อันเป็นสัมโมหะโดยความกำหนด...
 นิโรธานุปัสสนายถาภูตญาณ พ้นจากความ
 ไม่รู้อันเป็นสัมโมหะโดยเป็นเหตุให้เกิด...
 ปฏินิสสัคคานุปัสสนายถาภูตญาณ พ้นจาก
 ความไม่รู้อันเป็นสัมโมหะโดยความถ้อยมั่น...
 อนิมิตตานุปัสสนายถาภูตญาณ พ้นจากความ

คุณแจ็กชุย แซ่ตั้ง, คุณเพิ่มสุข ฐานิสสะ
 ขออุทิศส่วนกุศลแด่ นางชีวกิย แซ่เล็ก

ฌาณํ นิमितฺตโต สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ
ฌาณวิโมกฺโข.

ไม่รู้อันเป็นสัมโมหะ โดยความเป็นนิमित...

อปปณฺหิตานุปฺสฺสนา ยถาภูตํ ฌาณํ ปณฺธิยา
สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฌาณวิโมกฺโข,
สุณฺณตานุปฺสฺสนา ยถาภูตํ ฌาณํ อภินิเวสฺสโต
สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฌาณวิโมกฺโข.
เอวํ สียา เอโก ฌาณวิโมกฺโข ทส ฌาณ-
วิโมกฺขา โทหนฺติ, ทส ฌาณวิโมกฺขา เอโก
ฌาณวิโมกฺโข โทติ วตฺถุวเสน ปรียาเยน.

อปปณฺหิตานุปฺสฺสนายถาภูตญฺาณ พ้นจากความ
ไม่รู้ อันเป็นสัมโมหะโดยความเป็นที่ตั้ง...
สุณฺณตานุปฺสฺสนายถาภูตญฺาณ พ้นจากความ
ไม่รู้อันเป็นสัมโมหะโดยความยึดมั่น เพราะ
เหตุนี้จึงชื่อว่าญาณวิโมกข์. ญาณวิโมกข์ ๑
เป็นญาณวิโมกข์ ๑๐ ญาณวิโมกข์ ๑๐ เป็น
ญาณวิโมกข์ ๑ ด้วยสามารถแห่งวัตถุโดย
ปริยายพึงมีได้ดังนี้.

รูเป อนิจฺจานุปฺสฺสนา ยถาภูตํ ฌาณํ
นิจฺจโต สมฺโมหา อณฺณาณา มุจฺจตีติ
ฌาณวิโมกฺโข ฯเปฯ รูเป สุณฺณตานุปฺสฺสนา
ยถาภูตํ ฌาณํ อภินิเวสฺสโต สมฺโมหา
อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฌาณวิโมกฺโข. เอวํ
สียา เอโก ฌาณวิโมกฺโข ทส ฌาณวิโมกฺขา
โทหนฺติ, ทส ฌาณวิโมกฺขา เอโก
ฌาณวิโมกฺโข โทติ วตฺถุวเสน ปรียาเยน.

ยถาภูตญฺาณ คือการพิจารณาเห็น
ความไม่เที่ยงในรูป พ้นจากความรู้อัน
เป็นสัมโมหะ โดยความเป็นสภาพเที่ยง
เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าญาณวิโมกข์ ฯลฯ
ยถาภูตญฺาณ คือการพิจารณาเห็นความ
ว่างเปล่าในรูป พ้นจากความรู้อันเป็น
สัมโมหะโดยความยึดมั่น เพราะเหตุนี้จึง
ชื่อว่าญาณวิโมกข์. ญาณวิโมกข์ ๑ เป็น
ญาณวิโมกข์ ๑๐ ญาณวิโมกข์ ๑๐ เป็นญาณ-

คุณแจ็กสุข แซ่ตั้ง, คุณเพ็ญสุข ฐานิสสะ
ขออุทิศส่วนกุศลแด่ นางชิวกิม แซ่เล็ก

วิโมกข์ ๑ ค้ำวสามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย
พึงมีได้ดั่งนี้.

เวทนา... สณฺหา... สงฺขาร...
... วิญฺญาณ... จกฺขุสฺสมี ฯเปฯ
ชรามรณ อธิจฺจานุปสฺสนา ยถากฺกัฏฺถิ ฅาณํ
นิจฺจโต สมฺโมทา อณฺณาณา มุจฺจตีติ
ฅาณวิโมกฺโข ฯเปฯ ชรามรณ สฺสณฺทานุ-
ปสฺสนา ยถากฺกัฏฺถิ ฅาณํ อภินิเวสฺสโต สมฺโมทา
อณฺณาณา มุจฺจตีติ ฅาณวิโมกฺโข. เอวํ สียา
เอโก ฅาณวิโมกฺโข ทส ฅาณวิโมกฺขา
โหนติ. ทส ฅาณวิโมกฺขา เอโก
ฅาณวิโมกฺโข โหติ วัตถุวเสน ปริยาเยน.
อัยํ ฅาณวิโมกฺโข. (๖๕)

ยถากฺกัฏฺถิ ฅาณํ คือการพิจารณาเห็น
ความไม่เที่ยงในเวทนา... ในสณฺหา...
ในสังขาร... ในวิญฺญาณ... ในจักขุ ฯลฯ
ในชรา และมรณะ พ้นจากความไม่รู้อันเป็น
สัมโมหะโดยความเป็นสภาพเที่ยง เพราะ
เหตุนี้ จึงชื่อว่าฅาณวิโมกข์ ฯลฯ ยถา-
กฺกัฏฺถิ ฅาณํ คือการพิจารณาเห็นความว่างเปล่า
ในชราและมรณะ พ้นจากความไม่รู้อันเป็น
สัมโมหะโดยความยึดมั่น เพราะเหตุนี้
จึงชื่อว่าฅาณวิโมกข์. ฅาณวิโมกข์ ๑ เป็น
ฅาณวิโมกข์ ๑๐. ฅาณวิโมกข์ ๑๐ เป็น
ฅาณวิโมกข์ ๑ ค้ำวสามารถแห่งวัตถุโดย
ปริยาย พึงมีได้ดั่งนี้. นี้ชื่อว่าฅาณ-
วิโมกข์. (๖๕)

๒๑๖. กตโม สีตีสียาวิโมกฺโข ?
สียา เอโก สีตีสียาวิโมกฺโข ทส สีตีสียา-
วิโมกฺขา โหนติ, ทส สีตีสียาวิโมกฺขา

๒๑๖. สีตีสียาวิโมกข์เป็นไฉน ?
สีตีสียาวิโมกข์ ๑ เป็นสีตีสียาวิโมกข์ ๑๐
สีตีสียาวิโมกข์ ๑๐ เป็นสีตีสียาวิโมกข์ ๑

คุณแม่ชัชว มาณิตยกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สนฺตฺวาปปริฬาทฺรธา มุจฺจตีติ สีตีสฺยา-
 วิโมกฺโข. อนิมิตฺตานุปสฺสนา อนุตฺตรํ
 สีตีกาวณฺณํ นิमितฺตโต สนฺตฺวาปปริฬาทฺรธา
 มุจฺจตีติ สีตีสฺยาวิโมกฺโข. อปฺปณฺหิตานุ-
 ปสฺสนา อนุตฺตรํ สีตีกาวณฺณํ ปณฺธิยา
 สนฺตฺวาปปริฬาทฺรธา มุจฺจตีติ สีตีสฺยา-
 วิโมกฺโข.

ความเคือคร้อน ความเร้าร้อน และความ
 กระทบกระวายเป็นที่ตั้งเพราะ
 เหตุนั้น ชื่อว่าสีตีสฺยาวิโมกข์.

สฺสณฺณตฺวานุปสฺสนา อนุตฺตรํ สีตีกาวณฺณํ
 อภินิเวสโต สนฺตฺวาปปริฬาทฺรธา มุจฺจตีติ
 สีตีสฺยาวิโมกฺโข. เอวํ สฺยา เอโก
 สีตีสฺยาวิโมกฺโข ทสฺ สีตีสฺยาวิโมกฺขา
 โทหนฺติ, ทสฺ สีตีสฺยาวิโมกฺขา เอโก
 สีตีสฺยาวิโมกฺโข โทติ วตฺถุวเสน
 ปริยาเยน.

สฺสณฺณตฺวานุปสฺสนา เป็นญาณอันมีความเย็นใจ
 อย่างเยี่ยม พ้นจากความเคือคร้อน ความ
 เร้าร้อนและกระทบกระวายเป็นความยึดมั่น
 เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่าสีตีสฺยาวิโมกข์.
 สีตีสฺยาวิโมกข์ ๑ เป็นสีตีสฺยาวิโมกข์ ๑๐
 สีตีสฺยาวิโมกข์ ๑๐ เป็นสีตีสฺยาวิโมกข์ ๑
 ด้วยสามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย ฟังนี้ได้
 อย่างนี้.

รูเป อนิจฺจานุปสฺสนา อนุตฺตรํ
 สีตีกาวณฺณํ นิจฺจโต สนฺตฺวาปปริฬาทฺรธา
 มุจฺจตีติ สีตีสฺยาวิโมกฺโข ฯเปฯ รูเป
 สฺสณฺณตฺวานุปสฺสนา อนุตฺตรํ สีตีกาวณฺณํ

การพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในรูป
 เป็นญาณอันมีความเย็นอย่างเยี่ยม พ้นจาก
 ความเคือคร้อน ความเร้าร้อนและความ
 กระทบกระวายเป็นสภาพเที่ยง

คุณแม่ชัชว มาณิตยกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภินิเวสโต สนฺตาปปริฬาทรรถา มุจฺจตีติ. เพราะเหตุ^๕นั้นจึงชื่อว่าสี่ตีสียาวิโมกข์ ฯลฯ
 เอวํ สียา เอโก สี่ตีสียาวิโมกฺโข ทส ด้วยสามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย.
 สี่ตีสียาวิโมกฺขา โหนฺติ, ทส สี่ตีสียา-
 วิโมกฺขา เอโก สี่ตีสียาวิโมกฺโข โหติ
 วตฺถวเสน ปรียาเยน.

เวทนาฯ เปฯ สณฺณาย... การพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ใน
 สงฺขารेषु... วิญญาเณ... จกฺขุสมิฯ เปฯ เวทนา ฯลฯ ในสัณฺญา... ในสังขาร...
 ชรามรเณ อนิจฺจานุปสฺสนา อนุตฺตรํ ในวิญญาณ... ในจักขุ ฯลฯ ในชราและ
 สี่ตีกาวณฺณํ นิจฺจโต สนฺตาปปริฬาทรรถา มรณะ เป็นญาณอันมีความเย็นอย่างเย็น
 มุจฺจตีติ สี่ตีสียาวิโมกฺโขฯ เปฯ ชรามรเณ พ้นจากความเค็้อร้อน ความร่ำร้อนและ
 สณฺณทานุปสฺสนา อนุตฺตรํ สี่ตีกาวณฺณํ ความกระวนกระวาย โดยความเป็นสภาพ
 อภินิเวสโต สนฺตาปปริฬาทรรถา มุจฺจตีติ เที่ยง เพราะเหตุ^๕นั้น จึงชื่อว่าสี่ตีสียา-
 สี่ตีสียาวิโมกฺโข. เอวํ สียา เอโก วิโมกฺข์ ฯลฯ สี่ตีสียาวิโมกฺข์ ๑ เป็น
 สี่ตีสียาวิโมกฺโข ทส สี่ตีสียาวิโมกฺขา สี่ตีสียาวิโมกฺข์ ๑๐ สี่ตีสียาวิโมกฺข์ ๑๐ เป็น
 โหนฺติ, ทส สี่ตีสียาวิโมกฺขา เอโก สี่ตีสียาวิโมกฺข์ ๑ ด้วยสามารถแห่งวัตถุโดย
 สี่ตีสียาวิโมกฺโข โหติ วตฺถวเสน ปริยาย พึงมีได้^๖อย่างนี้ นี้เป็นสี่ตีสียา-
 ปรียาเยน, อยํ สี่ตีสียาวิโมกฺโข. (๖๖) วิโมกฺข์. (๖๖)

คุณแม่ชัชวีย์ บานิตยกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๑๗. กตโม ฉานวิโมกโข ?
 เนกขมมัม ฌายตีติ^๑ ฉานัม. กามจฺจนฺทํ
 ฉาเปตีติ ฉานัม, ฌายนฺโต^๒ มุจฺจตีติ
 ฉานวิโมกโข, ฉาเปนฺโต มุจฺจตีติ ฉาน-
 วิโมกโข. ฌายนฺตีติ^๓ ธมฺมา, ฉาเปตีติ
 กิเลสํ, ฉาเต จ ฉาเป จ ชานาตีติ
 ฉานวิโมกโข. อพฺยาปาโท ฌายตีติ ฉานัม,
 พฺยาปาทํ ฌาเปตีติ ฉานัม. ฌายนฺโต
 มุจฺจตีติ ฉานวิโมกโข, ฉาเปนฺโต มุจฺจตีติ
 ฉานวิโมกโข. ฌายนฺตีติ ธมฺมา, ฉาเปตีติ
 กิเลสํ, ฉาเต จ ฉาเป จ ชานาตีติ
 ฉานวิโมกโข.

๒๑๗. ฉานวิโมกข์ เป็นไฉน ? ชื่อว่า
 ฉาน เพราะอรรถว่าเพ่งเนกขัมมะ. ชื่อว่า
 ฉาน เพราะอรรถว่าเผาคามฉันทะ ชื่อว่า
 ฉานวิโมกข์ เพราะอรรถว่าเมื่อเพ่งอยู่ย่อม
 พ้น ชื่อว่าฉานวิโมกข์ เพราะอรรถว่าเมื่อ
 เผาอยู่ย่อมพ้น. ชื่อว่าธรรม เพราะอรรถ
 ว่าเพ่ง ชื่อว่าฉานวิโมกข์ เพราะอรรถว่า
 เผา ชื่อว่าฉานวิโมกข์ เพราะอรรถว่า
 รู้กิเลสที่เผาแล้วและที่เผาอยู่. ชื่อว่าฉาน
 เพราะอรรถว่าความไม่พยายาบทเกิด ชื่อว่า
 ฉาน เพราะอรรถว่าเผาความพยายาบท.
 ชื่อว่าฉานวิโมกข์ เพราะอรรถว่าเมื่อเผา
 ย่อมพ้น ชื่อว่าฉานวิโมกข์ เพราะอรรถว่า
 เมื่อยังความไม่พยายาบทให้เกิด ย่อมพ้น.
 ชื่อว่าธรรม เพราะอรรถว่าเพ่ง ชื่อว่า
 ฉานวิโมกข์ เพราะอรรถว่าเผา ชื่อว่า
 ฉานวิโมกข์ เพราะอรรถว่ารู้กิเลสที่เผา
 แล้วและที่เผาอยู่.

^๑ ก. ชายตีติ, เอวมุปริปี.

^๒ ก. ชายนฺโต.

^๓ ก. ชายนฺตีติ, เอวมุปริปี.

อาโลกสณฺญา ฌายตฺตี ฌานํ. ถีนมิทฺฐํ
 ฌาเปตฺตี ฌานํ ฯ เปฯ อวิกฺเขโป ฌายตฺตี
 ฌานํ, อุทฺถจฺจํ ฌาเปตฺตี ฌานํ. ฌมฺม-
 ววตฺถานํ ฌายตฺตี ฌานํ, วิจิกฺกจฺจํ ฌาเปตฺตี
 ฌานํ. ฌานํ ฌายตฺตี ฌานํ, อวิชฺขํ ฌาเปตฺตี
 ฌานํ. ปามุชฺชํ ฌายตฺตี ฌานํ, อรตฺตี
 ฌาเปตฺตี ฌานํ. ปจฺมชฺฌานํ ฌายตฺตี ฌานํ,
 นีวรณํ ฌาเปตฺตี ฌานํ ฯ เปฯ อรหตฺตมกฺโข
 ฌายตฺตี ฌานํ, สพฺพกิเลส ฌาเปตฺตี
 ฌานํ. ฌายนฺโต มุจฺจตฺตี ฌานวิโมกฺโข,
 ฌาเปนฺโต มุจฺจตฺตี ฌานวิโมกฺโข.
 ฌายนฺตฺตี ฌมฺมา, ฌาเปตฺตี กิเลส,
 ฌาเต จ ฌาเป จ ชานาตฺตี ฌานวิโมกฺโข.
 อยํ ฌานวิโมกฺโข. (๖๗)

อาโลกสณฺญาเกิด เผาถีนมิทฺฐะ เพราะ
 เหตุนั้นจึงชื่อว่าฌาน ฯลฯ ความไม่พึงชาน
 เกิดเผาอุทฺถจฺจจะ... การกำหนดธรรมเกิด
 เผาวิจิกฺกจฺจา... ญาณเกิด เผาอวิชฺชา...
 ความปราโมทย์เกิด เผาอรตฺตี... ปจฺมฌาน
 เกิด เผานิวรณํ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าฌาน
 ฯลฯ อรหัตมรรคเกิด เผากิเลสทั้งปวง
 เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าฌาน. เกิดพ้นไป
 เผาพ้นไป เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าฌาน-
 วิโมกฺข์ ธรรมเกิด ย่อมเผา ฌายํบุคคลย่อม
 รู้กิเลส ที่เกิดและที่ถูกเผา เพราะเหตุนี้
 จึงชื่อว่าฌานวิโมกฺข์. นี้เป็นฌานวิโมกฺข์.
 (๖๗)

๒๑๘. กตโม อนุปาทาจิตตสฺส
วิโมกฺโข ? สียา เอโก อนุปาทาจิตตสฺส
วิโมกฺโข ทส อนุปาทาจิตตสฺส วิโมกฺขา
โหนติ, ทส อนุปาทาจิตตสฺส วิโมกฺขา
เอโก อนุปาทาจิตตสฺส วิโมกฺโข โหติ
วตฺถุวเสน ปริยาเยน.

๒๑๘. อนุปาทาจิตตวิโมกฺข์ เป็นไฉน?
 อนุปาทาจิตตวิโมกฺข์ ๑ เป็นอนุปาทาจิตต-
 วิโมกฺข์ ๑๐ อนุปาทาจิตตวิโมกฺข์ ๑๐ เป็น
 อนุปาทาจิตตวิโมกฺข์ ๑ ด้วยสามารถแห่ง
 วัตถุ โดยปริยาย ฟังมีได้.

คุณแม่ชัชว มานิตยกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สียาติ กถณฺจ สียา ? อนิจฺจานุ-
 ปสฺสนาณาณํ นิจฺจโต อุปาทานา มุจฺจตีติ
 อนุปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข. ทุกฺขานุปสฺสนา-
 ณาณํ สุขโต อุปาทานา มุจฺจตีติ อนุปาทา-
 จิตฺตสฺส วิโมกฺโข. อนตฺตานุปสฺสนาณาณํ
 อตฺตโต อุปาทานา มุจฺจตีติ อนุปาทาจิตฺตสฺส
 วิโมกฺโข. นิพฺพิทานุปสฺสนาณาณํ นนฺทียา
 อุปาทานา มุจฺจตีติ อนุปาทาจิตฺตสฺส
 วิโมกฺโข.

วิจารณ์านุปสฺสนาณาณํ รากโต อุปาทานา
 มุจฺจตีติ อนุปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข.
 นิโรธานุปสฺสนาณาณํ สมุทยโต อุปาทานา
 มุจฺจตีติ อนุปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข.
 ปฏินิสฺสัคฺคานุปสฺสนาณาณํ อาทานโต
 อุปาทานา มุจฺจตีติ อนุปาทาจิตฺตสฺส
 วิโมกฺโข. อนิมิตฺตานุปสฺสนาณาณํ นิमितฺตโต
 อุปาทานา มุจฺจตีติ อนุปาทาจิตฺตสฺส
 วิโมกฺโข. อปฺปณฺธิทานุปสฺสนาณาณํ ปณฺธิธียา
 อุปาทานา มุจฺจตีติ อนุปาทาจิตฺตสฺส
 วิโมกฺโข.

คำว่า พึงมีได้ ความว่า พึงมีได้
 อย่างไร ? อนิจจานุปัสสนาญาณ ย่อมพ้น
 จากความถือมั่น โดยความเป็นสภาพเที่ยง
 เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอนุปาทาจิตวิโมกข์.
 ทุกขานุปัสสนาญาณ พ้นจากความถือมั่นโดย
 ความเป็นสุข... อนัตตานุปัสสนาญาณ พ้น
 จากความถือมั่น โดยความเป็นตัวตน...
 นิพพิทานุปัสสนาญาณ พ้นจากความถือมั่นโดย
 ความเพลิดเพลिन...

วิจารณ์านุปัสสนาญาณ พ้นจากความถือมั่น
 โดยความกำหนด... นิโรธานุปัสสนาญาณ
 พ้นจากความถือมั่นโดยความเป็นเหตุเกิด...
 ปฏินิสสัคคานุปัสสนาญาณ พ้นจากความถือมั่น
 โดยความถือผิด... อนิมิตตานุปัสสนาญาณ
 พ้นจากความถือมั่นโดยเป็นนิमित... อปฺปณ-
 ธิทานุปัสสนาญาณ พ้นจากความถือมั่นโดย
 เป็นที่ตั้ง...

คุณแม่ชีชวี มาณิตยกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุธมฺมทานุสฺสณาณานิ อภินิเวสโต อูปาทานา
 มุจฺจตีติ อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข. เอวํ
 สียา เอโก อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข
 ทส อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺขา โหนฺติ, ทส
 อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺขา เอโก
 อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข โหติ วตฺถวเสน
 ปรียาเยน.

รูปे अनिज्जानुसฺสणाณานิ निज्जतो
 อูปาทานา มุจฺจตีติ อุนฺปาทาจิตฺตสฺส
 วิโมกฺโข ฯเปฯ รูปे สุธมฺมทานุสฺสณาณานิ
 อภินิเวสโต อูปาทานา มุจฺจตีติ อุนฺปาทา-
 จิตฺตสฺส วิโมกฺโข. เอวํ สียา เอโก
 อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข ทส อุนฺปาทา-
 จิตฺตสฺส วิโมกฺขา โหนฺติ, ทส อุนฺปาทา-
 จิตฺตสฺส วิโมกฺขา เอโก อุนฺปาทาจิตฺตสฺส
 วิโมกฺโข โหติ วตฺถวเสน ปรียาเยน.

สุธมฺมทานุสฺสณาณาณ พ้นจากความถ้อยมั่นโดย
 ความยึดมั่น เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอุน-
 ปาทาจิตตวิโมกข์. อุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ๑
 เป็นอุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ๑๐ อุนฺปาทาจิตต-
 วิโมกข์ ๑๐ เป็นอุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ๑
 ด้วยสามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย พึงมีได้
 อย่างนี้.

ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่
 เทียงในรูป พ้นจากความถ้อยมั่นโดยความ
 เป็นสภาพเทียง เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า
 อุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ฯลฯ ญาณ คือการ
 พิจารณาเห็นความว่างเปล่าในรูป พ้นจาก
 ความถ้อยมั่นโดยความยึดมั่น เพราะเหตุนี้
 จึงชื่อว่า อุนฺปาทาจิตตวิโมกข์. อุนฺปาทา-
 จิตตวิโมกข์ ๑ เป็นอุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ๑๐
 อุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ๑๐ เป็นอุนฺปาทาจิตต-
 วิโมกข์ ๑ ด้วยสามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย
 พึงมีได้อย่างนี้.

คุณแม่ชัชวี่ มานิตยกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

เวทนาฯ ๗เปฯ สณฺหาฯ... ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่
 สงฺขารเรสุ... วิญฺญาณเ... จกฺขุสฺมึ ๗เปฯ เทียงในเวทนา ฯลฯ ในสัณฺญา... ใน
 ชรามรณ อธิจฺจานุปสฺสนาณานิ นิจฺจโต สังขาร... ในวิญฺญาณ... ในจักขุ ฯลฯ
 อุปาทานา มุจฺจตีติ อุนฺปาทาจิตฺตสฺส ในชราและมรณะ พ้นจากความถื้อมั่นว่า
 วิโมกฺโข ๗เปฯ ชรามรณ สฺสณฺทานุ- เทียง เพราะเหตุนี้ จึงชื้อว่าอุนฺปาทา-
 ปสฺสนาณานิ อภินิเวสโต อุปาทานา จิตตวิโมกข์ ฯลฯ ญาณ คือการพิจารณาเห็น
 มุจฺจตีติ อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข. ความว่างเปล่าในชราและมรณะ พ้นจาก
 ความถื้อมั่นโดยความยื้อมั่น เพราะเหตุนี้
 จึงชื้อว่าอุนฺปาทาจิตตวิโมกข์.

เอวํ ลียา เอโก อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข อุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ๑ เป็นอุนฺปาทาจิตต-
 โหติ ทส อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺขา โหนฺติ, วิโมกข์ ๑๐ อุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ๑๐ เป็น
 ทส อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺขา เอโก อุนฺปาทาจิตตวิโมกข์ ๑ ด้วยสามารถแห่ง
 อุนฺปาทาจิตฺตสฺส วิโมกฺโข โหติ วตฺถุวเสน วัตถุโดยปริยาย พึงมีได้ยั้งนี้.
 ปริยาเยน.

อธิจฺจานุปสฺสนาณานิ กติหุปาทาเนหิ อธิจฺจานุปสฺสนาณานิ ย่อมพ้นจาก
 มุจฺจตี, หุคฺขานุปสฺสนาณานิ กติหุปาทาเนหิ อุปาทานเท่าไร หุคฺขานุปสฺสนาณานิ...
 มุจฺจตี, อนตฺตานุปสฺสนาณานิ กติหุปาทาเนหิ อนตฺตานุปสฺสนาณานิ... นิพพิทานุปสฺสนา-
 มุจฺจตี, นิพพิทานุปสฺสนาณานิ ๗เปฯ ญาณ ฯลฯ วิราคานุปสฺสนาณานิ...
 วิราคานุปสฺสนาณานิ... นิโรธานุปสฺสนา- นิโรธานุปสฺสนาณานิ... ปฏินิสสัคคานุ-

คุณมทวิ ททโยคย
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ม.ป.ท. ๒๕๖๓

ณานิ... ปฏิสนฺสกุณฺณปฺสฺสนาณานิ... ปฺสฺสนาณานิ... อนิมิตฺตานุปฺสฺสนาณานิ...
 อนิมิตฺตานุปฺสฺสนาณานิ... อปฺปณฺธิทานุ- อปฺปณฺธิทานุปฺสฺสนาณานิ... สฺสณฺณทานุ-
 ปฺสฺสนาณานิ... สฺสณฺณทานุปฺสฺสนาณานิ... ปฺสฺสนาณานิ... ย่อมพ้นจากอุปาทานเท่าไร ?
 กติหุปาทาเนหิ มุจฺจติ ?

อนิจฺจานุปฺสฺสนาณานิ	ติหุปาทาเนหิ	อนิจฺจานุปฺสฺสนาณานิ	ย่อมพ้นจาก
มุจฺจติ,	ทุกฺขานุปฺสฺสนาณานิ	เอกุปาทานา	อุปาทาน ๓
มุจฺจติ,	อนตฺตานุปฺสฺสนาณานิ	ติหุปาทาเนหิ	จากอุปาทาน ๑
มุจฺจติ,	นิพฺพิทานุปฺสฺสนาณานิ	เอกุปาทานา	พ้นจากอุปาทาน ๓
มุจฺจติ,	วิราคานุปฺสฺสนาณานิ	เอกุปาทานา	ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑
มุจฺจติ,	นิโรธานุปฺสฺสนาณานิ	จตุหุปาทาเนหิ	ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑
มุจฺจติ,	ปฏิสนฺสกุณฺณปฺสฺสนาณานิ	จตุ-	ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๔
หุปาทาเนหิ มุจฺจติ,	อนิมิตฺตานุปฺสฺสนาณานิ	ปฺสฺสนาณานิ	ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๔
ติหุปาทาเนหิ มุจฺจติ,	อปฺปณฺธิทานุปฺสฺสนา-	อนิมิตฺตานุปฺสฺสนาณานิ	ย่อมพ้นจาก-
ณานิ	เอกุปาทานา	มุจฺจติ,	อุปาทาน ๓
มุจฺจติ,	สฺสณฺณทานุ-	อปฺปณฺธิทานุปฺสฺสนาณานิ	ย่อม
ปฺสฺสนาณานิ	ติหุปาทาเนหิ	มุจฺจติ,	พ้นจากอุปาทาน ๑
มุจฺจติ,	สฺสณฺณทานุ-	สฺสณฺณทานุปฺสฺสนาณานิ	ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓.

อนิจฺจานุปฺสฺสนาณานิ	กตเมหิ	อนิจฺจานุปฺสฺสนาณานิ	ย่อมพ้นจาก
ติหุปาทาเนหิ	มุจฺจติ,	ทิกฺขุปาทานา	อุปาทาน ๓
สึลฺลพฺพตฺตูปาทานา	อตุตฺตวาหุปาทานา,	อนิจฺจานุปฺสฺสนาณานิ	เป็นไฉน
		อนิจฺจานุปฺสฺสนาณานิ	อนิจฺจานุปฺสฺสนาณานิ
		ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓	คือ
			ทิกฺขุปาทาน

คุณถมทวิ ททโยตม
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนิจจานุสฺสณาณํ อิมํหิ ตีหุปาทาเนหิ มุจฺจติ.

สีลพัทฺตปาทาน อตฺตวาหุปาทาน อนิจจานุ-
สฺสณาณณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓ เหล่านี้.

ทุกฺขานุสฺสณาณํ กตมา เอกุปาทานา มุจฺจติ, กามุปาทานา. ทุกฺขานุสฺสณาณํ

ทุกฺขานุสฺสณาณณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑
เป็นไฉน ? ทุกฺขานุสฺสณาณณ ย่อมพ้นจาก

อิทฺ^๑ เอกุปาทานา มุจฺจติ. อนตฺตานุ-
สฺสณาณํ กตเมหิ ตีหุปาทาเนหิ มุจฺจติ,

อุปาทาน ๑ คือ กามุปาทาน. ทุกฺขานุ-
สฺสณาณณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑ นี้.

ทิกฺกุสฺสปาทานา สีลพัทฺตปาทานา อตฺตวาหุ-
ปาทานา. อนตฺตานุสฺสณาณํ อิมํหิ

อนตฺตานุสฺสณาณณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓
เป็นไฉน อนตฺตานุสฺสณาณณ ย่อมพ้นจาก

ตีหุปาทาเนหิ มุจฺจติ.

อุปาทาน ๓ คือ ทิกฺกุสฺสปาทาน สีลพัทฺตปาทาน
อตฺตวาหุปาทาน. อนตฺตานุสฺสณาณณ ย่อม
พ้นจากอุปาทาน ๓ เหล่านี้.

นิพฺพิทานุสฺสณาณํ กตมา เอกุปาทานา
มุจฺจติ, กามุปาทานา. นิพฺพิทานุสฺสณาณํ

นิพฺพิทานุสฺสณาณณ ย่อมพ้นจาก
อุปาทาน ๑ เป็นไฉน นิพฺพิทานุสฺสณาณณ

อิทฺ^๑ เอกุปาทานา มุจฺจติ. วิรํคานุสฺสณา-
ณํ กตมา เอกุปาทานา มุจฺจติ,

ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑ คือกามุปาทาน.
นิพฺพิทานุสฺสณาณณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑

กามุปาทานา. วิรํคานุสฺสณาณํ อิทฺ^๑
เอกุปาทานา มุจฺจติ.

นี้. วิรํคานุสฺสณาณณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑
เป็นไฉน วิรํคานุสฺสณาณณ ย่อม

พ้นจากอุปาทาน ๑ คือ กามุปาทาน.

^๑ ก. อีมา, เอวมุปริย.

วิราคานุปัตสสนาญาณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑
นี้.

นิโรธานุปัตสสนาญาณ กตเมหิ จตุหุปาทาเนหิ
มัจจติ, กามุปาทานา ทิฏฐุปาทานา
สีลพหุปาทานา อตตวาหุปาทานา.
นิโรธานุปัตสสนาญาณ อิมเอหิ จตุหุปาทาเนหิ
มัจจติ. ปฏินิสสัคคานุปัตสสนาญาณ กตเมหิ
จตุหุปาทาเนหิ มัจจติ, กามุปาทานา
ทิฏฐุปาทานา สีลพหุปาทานา อตตวาหุ-
ปาทานา. ปฏินิสสัคคานุปัตสสนาญาณ อิมเอหิ
จตุหุปาทาเนหิ มัจจติ.

นิโรธานุปัตสสนาญาณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๔
เป็นใจน นิโรธานุปัตสสนาญาณ ย่อมพ้นจาก
อุปาทาน ๔ คือ กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน
สีลพหุปาทาน อตตวาหุปาทาน. นิโรธานุ-
ปัตสสนาญาณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๔ เหล่านี้.
ปฏินิสสัคคานุปัตสสนาญาณ ย่อมพ้นจากอุปาทาน
๔ เป็นใจน ปฏินิสสัคคานุปัตสสนาญาณ
ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๔ คือ กามุปาทาน
ทิฏฐุปาทาน สีลพหุปาทาน อตตวาหุ-
ปาทาน. ปฏินิสสัคคานุปัตสสนาญาณ ย่อมพ้น
จากอุปาทาน ๔ เหล่านี้.

อนิมิตตานุปัตสสนาญาณ กตเมหิ ตีหุปาทาเนหิ
มัจจติ, ทิฏฐุปาทานา สีลพหุปาทานา
อตตวาหุปาทานา. อนิมิตตานุปัตสสนาญาณ
อิมเอหิ ตีหุปาทาเนหิ มัจจติ. อปฺปณฺหิตานุ-
ปัตสสนาญาณ กตมา เอกุปาทานา มัจจติ,

อนิมิตตานุปัตสสนาญาณย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓
เป็นใจน อนิมิตตานุปัตสสนาญาณ ย่อมพ้น
จากอุปาทาน ๓ คือ ทิฏฐุปาทาน สีลพหุ-
ปาทาน อตตวาหุปาทาน. อนิมิตตานุ-
ปัตสสนาญาณย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓ เหล่านี้.

คุณธมทวิ ททโยคธม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กามุปาทานา. อပ္ปณฺหิตานุสฺสนาณานํ อิทฺถิ
เอกุปาทานา มุจฺจติ.

อັปฺปณฺหิตานุสฺสนาณานํ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑ เป็นไฉน อັปฺปณฺหิตานุสฺสนาณานํ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑ ก็คือ กามุปาทาน. อັปฺปณฺหิตานุสฺสนาณานํ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๑ นี้.

สุญฺญตานุสฺสนาณานํ กตเมหิ ตีหุปาทาเนหิ
มุจฺจติ, ทิฏฺฐุปาทานา สีสํพตฺตูปาทานา
อตฺตควาทูปาทานา. สุญฺญตานุสฺสนาณานํ
อิเมหิ ตีหุปาทาเนหิ มุจฺจติ.

สุญฺญตานุสฺสนาณานํ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓ เป็นไฉน สุญฺญตานุสฺสนาณานํ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓ ก็คือ ทิฏฺฐุปาทาน สีสํพตฺตูปาทาน อตฺตควาทูปาทาน. สุญฺญตานุสฺสนาณานํ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓ เหล่านี้.

ยถา อนินฺจจานุสฺสนาณานํ ยถา
อนตฺตตานุสฺสนาณานํ ยถา อนินฺมิตฺตานุสฺสนาณานํ
ยถา สุญฺญตานุสฺสนาณานํ อิมานิ จตฺตาริ
ณานานิ ตีหุปาทาเนหิ มุจฺจนฺติ,
ทิฏฺฐุปาทานา สีสํพตฺตูปาทานา อตฺตควาทูปาทานา.
ยถา ทุกฺขานุสฺสนาณานํ ยถา นิพฺพิทานุสฺสนาณานํ
ยถา วิรாகานุสฺสนาณานํ ยถา อပ္ปณฺหิตานุสฺสนาณานํ

ญาณ ๔ เหล่านี้ คือ อนินฺจจานุสฺสนาณานํ ๑
อนตฺตตานุสฺสนาณานํ ๑ อนินฺมิตฺตานุสฺสนาณานํ ๑
สุญฺญตานุสฺสนาณานํ ๑ ย่อมพ้นจากอุปาทาน ๓
คือ ทิฏฺฐุปาทาน ๑ สีสํพตฺตูปาทาน ๑
อตฺตควาทูปาทาน ๑. ญาณ ๔ เหล่านี้คือ ทุกฺขานุสฺสนาณานํ ๑
นิพฺพิทานุสฺสนาณานํ ๑ วิรากานุสฺสนาณานํ ๑
อັปฺปณฺหิตานุสฺสนาณานํ ๑ ย่อมพ้น

คุณธมฺมทวิ พทฺตโยคัม

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมานิ จตุตทริ ฌาณานิ เอกุบาทานา จากอุบาทาน ๑ คือกามุบาทาน.

มัจจุนฺติ กามุบาทานา.

ยณฺจ นิโรธานุปัสสนาณานํ ยณฺจ ปฏิ- ญาณ ๒ เหล่านี้ คือนิโรธานุปัสสนาญาณ ๑

นิสฺสัคคานุปัสสนาณานํ อิมานิ เทว ฌาณานิ ปฏินิสฺสัคคานุปัสสนาญาณ ๑ ย่อมพ้นจาก

จตุหุบาทานเหติ มัจจุนฺติ กามุบาทานา อุบาทานทั้ง ๔ คือ กามุบาทาน ๑ ทิฏฐุ-

ทิฏฐุบาทานา สึลฺพหุตฺตฺบาทานา อตฺตวาทุ- ปาทาน ๑ สึลฺพหุตฺตฺบาทาน ๑ อตฺตวาทุ-

บาทานา. อयํ อนุบาทานาจิตฺตสฺส^๑ ปาทาน ๑. นี้ชื่อว่าอนุบาทานจิตตวิโมกข์.

วิโมกฺโข. (๖๘)

(๖๘)

วิโมกฺขกถาย ปฐมภาณวารโ.

วิโมกฺขกถา ปฐมภาณวาร จป.

๒๑๙. คีณิ โข ปณิมานิ วิโมกฺขมุขานิ

โลกนียฺยานาย สํวตฺตุนฺติ, สหฺพสงฺขาเร

ปริจฺเจทปริวฏฺฐมโต^๒ สมฺนุปัสฺสนตฺตาย

อนิมิตฺตตฺตาย จ ธาตุยา จิตฺตสมฺปกฺขนฺทนตฺตาย,

๒๑๙. ก็วิโมกข์อันเป็นประธาน ๓

นี้แล ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความนำออกไป

จากโลก ด้วยความที่จิตแล่นไปในอนิมิตธาตุ

โดยความพิจารณาเห็นสรรพสังขาร โดย

^๑ ฉ. อ. อนุบาทา จิตตสฺส.

^๒ ส. ปริจฺเจทปริวตฺตมโต,

ก. ปริจฺเจทปริวฏฺฐมโต.

สพฺพสงฺขารเรสุ มโนสมฺมุเตชฺชนตาย อปฺปณิ-
หิตาย จ ธาตุยา จิตฺตสมฺปกฺขนฺทนตาย,
สพฺพธมฺเม ปฺรโต สมนุสฺสณตาย สฺสณฺณตาย
จ ธาตุยา จิตฺตสมฺปกฺขนฺทนตาย, อิมานิ
ทีณิ วิโมกฺขมุขานิ โลกนินฺยยานาย สํวตฺตนฺติ.

ความหม่นเวียนไปตามกำหนด ด้วยความที่
จิตแล่นไปในอัปณิหิตธาตุ โดยความองอาจ
แห่งใจในสรรพสังขาร และด้วยความที่จิต
แล่นไปในสฺสณฺณธาตุดู โดยความพิจารณา
เห็นธรรมทั้งปวง โดยแปรเป็นอย่างอื่น
ประธานแห่งวิโมกข์ ๓ นี้ ย่อมเป็นไปพร้อม
เพื่อความนำออกไปจากโลก.

อนิจฺจโต มนสิกโรโต กถํ สงฺขารธา
อุปฺภูจฺนฺติ, ทฺกฺขโต มนสิกโรโต กถํ
สงฺขารธา อุปฺภูจฺนฺติ, อนตฺตโต มนสิกโรโต
กถํ สงฺขารธา อุปฺภูจฺนฺติ ? อนิจฺจโต
มนสิกโรโต ชยโต สงฺขารธา อุปฺภูจฺนฺติ,
ทฺกฺขโต มนสิกโรโต ภยโต สงฺขารธา
อุปฺภูจฺนฺติ, อนตฺตโต มนสิกโรโต สฺสณฺณโต
สงฺขารธา อุปฺภูจฺนฺติ.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา สังขารย่อม
ปรากฏอย่างไร ? เมื่อมนสิการโดยความ
เป็นสภาพไม่เที่ยง สังขารย่อมปรากฏโดย
ความสิ้นไป เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์
สังขารย่อมปรากฏโดยความเป็นของน่ากลัว
เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา สังขาร
ย่อมปรากฏโดยความเป็นของสูญ.

อนิจฺจโต มนสิกโรโต กิพฺพหฺลํ จิตฺตํ
โทติ, ทฺกฺขโต มนสิกโรโต กิพฺพหฺลํ จิตฺตํ
โทติ, อนตฺตโต มนสิกโรโต กิพฺพหฺลํ จิตฺตํ
โทติ ? อนิจฺจโต มนสิกโรโต อธิโมกฺขพฺพหฺลํ

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพไม่
เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จิตมากด้วย
ธรรมอะไร ? เมื่อมนสิการโดยความเป็น
สภาพไม่เที่ยง จิตมากด้วยความโน้มไป

คุณณฺทวิ ททโยคฺม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จิตต์ โหติ, ทุกฺขโต มนสิกโรโต ปสฺสทุธิ-
พฺหุล จิตต์ โหติ, อนตฺตโต มนสิกโรโต
เวทพฺหุล จิตต์ โหติ.

อนิจฺจโต มนสิกโรนฺโต อธิโมกฺข-
พฺหุโล กตมินฺทุริยํ ปฏฺฐิลภติ, ทุกฺขโต
มนสิกโรนฺโต ปสฺสทุธิพฺหุโล กตมินฺทุริยํ
ปฏฺฐิลภติ, อนตฺตโต มนสิกโรนฺโต เวทพฺหุโล
กตมินฺทุริยํ ปฏฺฐิลภติ ? อนิจฺจโต
มนสิกโรนฺโต อธิโมกฺขพฺหุโล สทฺธินฺทุริยํ
ปฏฺฐิลภติ, ทุกฺขโต มนสิกโรนฺโต ปสฺสทุธิ-
พฺหุโล สมาริณฺทุริยํ ปฏฺฐิลภติ, อนตฺตโต
มนสิกโรนฺโต เวทพฺหุโล ปณฺณินฺทุริยํ
ปฏฺฐิลภติ.

อนิจฺจโต มนสิกโรโต อธิโมกฺข-
พฺหุลสฺส กตมินฺทุริยํ อาธิปเตยฺยํ โหติ,
ภาวนําย กตฺติณฺทุริยานิ ตทนฺวยา^๑ โทหนฺติ,

เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ จิตมากด้วย
ความสงบ เมื่อมนสิการโดยความเป็น
อนัตตา จิตมากด้วยความรู้.

บุคคลผู้มนสิการ โดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง เป็นผู้มากด้วยความน้อมใจไป
เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ เป็นผู้มาก
ด้วยความสงบ เมื่อมนสิการโดยความเป็น
อนัตตา เป็นผู้มากด้วยความรู้ ย่อมได้
อินทรีย์เป็นใจน ? บุคคลผู้มนสิการโดย
ความเป็นสภาพไม่เที่ยง เป็นผู้มากด้วย
ความน้อมใจไป ย่อมได้สทฺธินฺทุริยํ ผู้
มนสิการโดยความเป็นทุกข์ เป็นผู้มากด้วย
ความสงบ ย่อมได้สมาธินฺทุริยํ ผู้มนสิการ
โดยความเป็นอนัตตา เป็นผู้มากด้วยความรู้
ย่อมได้ปณฺณินฺทุริยํ.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพไม่
เที่ยง เป็นผู้มากด้วยความน้อมใจเชื่อ
อินทรีย์ที่เป็นใหญ่เป็นใจน อินทรีย์ที่เป็นไป

^๑ ก. ตทนฺวยานิ, เอวมุปริปี.

สหชาติปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุยา โทหนฺติ, นิสฺสยปัจจุยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺต-ปัจจุยา โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ, เกนฺภูเจน ภาวนา, โโก ภาเวติ. ตามอินทรีย์นั้น เพื่อภาวนามีเท่าไร ทั้งเป็น สหชาติปัจจัย (ปัจจัยเกิดร่วมกัน) เป็น อัญญมัญญปัจจัย (เป็นปัจจัยของกันและกัน) เป็นนิสฺสยปัจจัย (ปัจจัยที่อาศัยกัน) เป็น สมฺปยุตฺตปัจจัย (ปัจจัยที่ประกอบกัน) เป็น ธรรมมีกิจเป็นอันเดียวกัน ชื่อว่าภาวนา เพราะอรรถว่ากระไร ไครย่อมนเจริณฺ.

ทุกฺขโต มนสิการโธ มนสิการโรโต ปสฺสทุทธิพหุสฺส กตฺมินฺทุริยํ อาธิปเตยฺยํ โหติ, ภาวนาย กตฺตินฺทุริยานิ ตทนฺวยา โทหนฺติ, สหชาติ-ปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุยา โทหนฺติ, นิสฺสยปัจจุยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปัจจุยา โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ, เกนฺภูเจน ภาวนา, โโก ภาเวติ. อนตฺตโต มนสิการโธ เวทพหุสฺส กตฺมินฺทุริยํ อาธิปเตยฺยํ โหติ, ภาวนาย กตฺตินฺทุริยานิ ตทนฺวยา โทหนฺติ, สหชาติปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุยา โทหนฺติ, นิสฺสยปัจจุยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปัจจุยา โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ, เกนฺภูเจน ภาวนา, โโก ภาเวติ ? เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกฺข เป็นผู้มาก ไปด้วยความสงบ อินทรีย์ที่เป็นใหญ่เป็น ใจ... เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนตฺตา เป็นผู้มากไปด้วยความรู้ อินทรีย์ที่เป็นใหญ่ เป็นใจ อินทรีย์ที่เป็นไปตามอินทรีย์นั้น เพื่อภาวนามีเท่าไร ทั้งเป็นสหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสฺสยปัจจัย สมฺปยุตฺตปัจจัย เป็นธรรมมีกิจเป็นอันเดียวกัน ชื่อว่าภาวนา เพราะอรรถว่ากระไร ไครย่อมนเจริณฺ ?

คุณสมหวัง รัตติวัฒน์ และครอบครัว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนิจฺจโต มนสิกโรโต อธิโมกฺขพหุลสฺส เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง
 สหฺฉินฺทริยํ อาธิปเตยฺยํ โหติ, ภาวนาย เป็นผู้มากไปด้วยความน้อมใจเชื่อ สห-
 จตฺตารินฺทริยานิ ตทนฺวया โหนฺติ, ธินฺทริยํ ย่อมเป็นใหญ่ อินฺทริยํ ที่ เป็นไป ตาม
 สหชาตปจฺจया โหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจया สหฺฉินฺทริยํ นั้น เพื่อภาวนามี ๔ ทั้งเป็น
 โหนฺติ, นิสฺสยปจฺจया โหนฺติ, สมฺปยุตฺต- สหชาตปัจจย... เป็นธรรมมีกิจเป็นอัน
 ปจฺจया โหนฺติ, เอกรสา โหนฺติ, เคียวกัน ชื่อว่าภาวนา เพราะอรรถว่ามีกิจ
 เอกรสฺสฺสฺส ภาวนา, โย สมฺมาปฏิปนฺโน เป็นอันเดียวกัน ผู้ใดปฏิบัติชอบ ผู้นั้นย่อม
 โส ภาเวติ, นตฺถิ มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส เจริญ การเจริญอินฺทริยํ ย่อมไม่มีแก่บุคคล
 อินฺทริยภาวนา. ทุกฺขโต มนสิกโรโต ผู้ปฏิบัติผิด. เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข
 ปสฺสฺสฺสฺส สหฺฉินฺทริยํ อาธิปเตยฺยํ เป็นผู้มากไปด้วยความสงบ สหฺฉินฺทริยํ ย่อม
 โหติ, ภาวนาย จตฺตารินฺทริยานิ ตทนฺวया เป็นใหญ่...
 โหนฺติ, สหชาตปจฺจया โหนฺติ, อณฺณมณฺณ-
 ปจฺจया โหนฺติ, นิสฺสยปจฺจया โหนฺติ,
 สมฺปยุตฺตปจฺจया โหนฺติ, เอกรสา โหนฺติ,
 เอกรสฺสฺสฺส ภาวนา, โย สมฺมาปฏิปนฺโน
 โส ภาเวติ, นตฺถิ มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส
 อินฺทริยภาวนา.

อนตฺตโต มนสิกโรโต เวทพหุลสฺส เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา เป็นผู้
 ปณฺณินฺทริยํ อาธิปเตยฺยํ โหติ, ภาวนาย มากไปด้วยความรู้ บัญฺฉินฺทริยํ ย่อมเป็นใหญ่

คุณสมหวัง รัตติวัธน์ และครอบครัว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จตุตถาริณทุริยานิ ตทนุวยา โทหนฺติ, อินทริยํที่ เป็นไปตามสมาธิทริยํนั้น เพื่อ
 สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา ภาวนา มี ๔ ทั้งเป็นสหชาติปัจจย อัญญมัญญ-
 โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สัมปยุตฺต- ปัจจย นิสฺสยปัจจย สัมปยุตฺตปัจจย เป็น
 ปจฺจยา โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ, ธรรมมีกิจเป็นอันเดียวกัน ชื่อว่าภาวนา
 เอกรสฺสุเจเน ภาวนา, โย สุมมาปฏิปนฺโน เพราะอรรถว่ามีกิจเป็นอันเดียวกัน ผู้ใด
 โส ภาเวติ, นตฺถิ มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส ปฏิบัติชอบ ผู้นั้นย่อมเจริญ การเจริญอินทริย
 อินทริยภาวนา. ย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้ปฏิบัติผิด.

๒๒๐. อนิจฺจโต มนสิการโต
 อธิโมกฺขพหุลสฺส กตมินฺทุริยํ อาธิปเตยฺยํ
 โทติ, ภาวนาย กตินฺทุริยานิ ตทนุวยา
 โทหนฺติ, สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณ-
 ปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ,
 สัมปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

๒๒๐. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
 สภาพไม่เที่ยง เป็นผู้มากไปด้วยความน้อม-
 ใจเชื่อ อินทริยํที่ เป็นใหญ่เป็นใจน อินทริย
 ที่ เป็นไปตามอินทริยํนั้น เพื่อภาวนามีเท่าไร
 ทั้งเป็นสหชาติปัจจย เป็นอัญญมัญญปัจจย
 เป็นนิสฺสยปัจจย เป็นสัมปยุตฺตปัจจย.

ปฏิเวธกาเล กตมินฺทุริยํ อาธิปเตยฺยํ โทติ,
 ปฏิเวธาย กตินฺทุริยานิ ตทนุวยา โทหนฺติ.
 สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา
 โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สัมปยุตฺต-
 ปจฺจยา โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ,

ในเวลาแห่งตลอด อินทริยํที่ เป็นใหญ่เป็น
 ใจน อินทริยํที่ เป็นไปตามอินทริยํนั้น เพื่อ
 ปฏิเวธมีเท่าไร ทั้งเป็นสหชาติปัจจย อัญญ-
 มัญญปัจจย นิสฺสยปัจจย สัมปยุตฺตปัจจย เป็น
 ธรรมมีกิจเป็นอันเดียวกัน ชื่อว่าภาวนา

คุณสมหวัง รัตติวิธน์ และครอบครัว
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เกณฺฐเจน ภาวนา, เกณฺฐเจน ปฏิเวโธ. เพราะอรรถว่ากระไร ชื่อว่า ปฏิเวธ
เพราะอรรถว่ากระไร.

ทุกฺขโต มนสิกรโต ปสฺสทุทธิพหุสฺส เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกฺข เป็นผู้มาก
กตมินุทฺริยํ อาธิปเตยฺยํ โหติ, ภาวนาย ไปด้วยความสงบ อินทริยที่เป็ใหญ่เป็น
กตินุทฺริยานิ ตทนุวยา โหนฺติ, สหชาติ- ใจน...
ปจฺจยา โหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนฺติ,
นิสฺสยปจฺจยา โหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
โหนฺติ. ปฏิเวธกาเล กตมินุทฺริยํ
อาธิปเตยฺยํ โหติ, ปฏิเวธาย กตินุทฺริยานิ
ตทนุวยา โหนฺติ, สหชาติปจฺจยา โหนฺติ,
อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา
โหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โหนฺติ, เอกรสา
โหนฺติ, เกณฺฐเจน ภาวนา, เกณฺฐเจน
ปฏิเวโธ.

อนตฺตโต มนสิกรโต เวทพหุสฺส เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนตฺตตา เป็นผู้
มากไปด้วยความรู้ อินทริยที่เป็ใหญ่เป็น
กตินุทฺริยานิ ตทนุวยา โหนฺติ, สหชาติ- ใจน...?
ปจฺจยา โหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนฺติ,
นิสฺสยปจฺจยา โหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา

คุณสมหวัง รัตติวิธน์ และครอบครัว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โหนติ, ปฏิเวธกาเล กตมินุทริย
 อาธิปเตยฺย โหติ, ปฏิเวธาย กตินุทริยานิ
 ตทนุวยา โหนติ, สหชาติปจฺจยา โหนติ,
 อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนติ, นิสฺสยปจฺจยา
 โหนติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โหนติ, เอกรสา
 โหนติ, เกณฺฏเฐน ภาวนา, เกณฺฏเฐน
 ปฏิเวโธ ?

อนิจฺจโต มนสิกาโรโต อธิโมกฺข-
 พหุสฺส สทฺธิทฺธิยํ อาธิปเตยฺย โหติ,
 ภาวนาย จตฺตารินุทริยานิ ตทนุวยา โหนติ,
 สหชาติปจฺจยา โหนติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา
 โหนติ, นิสฺสยปจฺจยา โหนติ, สมฺปยุตฺต-
 ปจฺจยา โหนติ, ปฏิเวธกาเล ปณฺณินุทริย
 อาธิปเตยฺย โหติ, ปฏิเวธาย จตฺตารินุทริ-
 ยานิ ตทนุวยา โหนติ, สหชาติปจฺจยา
 โหนติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนติ, นิสฺสย-
 ปจฺจยา โหนติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โหนติ,
 เอกรสา โหนติ, เอกรสฺสเฐน ภาวนา,
 ทสฺสสนฺนุเฐน ปฏิเวโธ. เอวํ ปฏิวิชฺฌนุโตปิ
 ภาเวติ, ภาเวนุโตปิ ปฏิวิชฺฌติ.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพไม่
 เทียง เป็นผู้มากไปด้วยความน้อมใจเชื่อ
 สัตฺธิทฺธิยํ ย่อมเป็นใหญ่ อินทริยที่ เป็นไป
 ตามสทฺธิทฺธิยํ นั้นเพื่อภาวนามี ๔ ทั้งเป็น
 สหชาติปจฺจย อณฺณมณฺณปจฺจย นิสฺสยปจฺจย
 เป็นสมฺปยุตฺตปจฺจย ในเวลาแห่งตลอด
 ปณฺณินุทฺธิยํ ย่อมเป็นใหญ่ อินทริยที่ เป็นไปตาม
 ปณฺณินุทฺธิยํ นั้น เพื่อปฏิเวธ มี ๔ ทั้งเป็น
 สหชาติปจฺจย อณฺณมณฺณปจฺจย นิสฺสยปจฺจย
 สมฺปยุตฺตปจฺจย เป็นธรรมมีกิจเป็นอันเดียว
 กัน ชื่อว่าภาวนา เพราะอรรถว่ามีกิจเป็น
 อันเดียวกัน ชื่อว่าปฏิเวธ เพราะอรรถว่า
 เห็น ด้วยอาการอย่างนี้แม้บุคคลผู้แห่งตลอด

คุณพวงแก้ว พิมพ์สุด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ก็ชื่อว่าย่อมนเจริญ แม่ผู้เจริญก็ชื่อว่าย่อมน
แห่งตลอด.

ทุกขโต มนสิกโรโต ปัสสทุทธิพหุสสุ เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ เป็นผู้มาก
สมาธิทรียํ อาธิปเตยฺยํ โทติ, ภาวนาย ไปด้วยความสงบ สมาธิทรียย่อมนเป็น
จตุตทารินุทรียานี ตทนุวยยา โทนฺติ, ใหญ่...
สหชาติปจฺจยา โทนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา
โทนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทนฺติ, สมฺปยุตฺต-
ปจฺจยา โทนฺติ, ปฏิเวธกาเล ปณฺณินุทรียํ
อาธิปเตยฺยํ โทติ, ปฏิเวธาย จตุตทารินุทริ-
ยานี ตทนุวยยา โทนฺติ, สหชาติปจฺจยา
โทนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทนฺติ,
นิสฺสยปจฺจยา โทนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
โทนฺติ, เอกรสา โทนฺติ, เอกรสฺกุเจน
ภาวนา, ทสฺสนฺกุเจน ปฏิเวโร. เอวํ
ปฏิวิชฺฌนฺโตปิ ภาเวติ ภาเวนฺโตปิ
ปฏิวิชฺฌติ.

อนตฺตโต มนสิกโรโต เวทพหุสสุ เมื่อมนสิการ โดยความเป็นอนัตตา
ปณฺณินุทรียํ อาธิปเตยฺยํ โทติ, ภาวนาย เป็นผู้มากไปด้วยความรู้ ปณฺณินุทรียย่อมน
จตุตทารินุทรียานี ตทนุวยยา โทนฺติ, สหชาติ- เป็นใหญ่...

คุณพวงแก้ว พิมพ์สุด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ,
 นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
 โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ, ปฏฺิวเธกาเล
 ปณฺณินฺทริยํ อาธิปเตยฺยํ โทติ, ปฏฺิวเธาย
 จตฺตารินฺทริยานิ ตทฺนวยยา โทหนฺติ, สหชาต-
 ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ,
 นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
 โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ, เอกรสฺสญฺเจน
 ภาวนา, ทสฺสนญฺเจน ปฏฺิวเธ. เอวํ
 ปฏฺิวชฺฌนฺโตปิ ภาเวติ, ภาเวนฺโตปิ
 ปฏฺิวชฺฌติ.

๒๒๑. อนิจฺจโต มนสิกรโต
 กตฺมินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ, กตฺมินฺทริยสฺส
 อธิมตฺตตฺตา สทฺธาวิมฺตฺโต^๑ โทติ. ทุกฺขโต
 มนสิกรโต กตฺมินฺทริยํ อธิมตฺตํ โทติ,
 กตฺมินฺทริยสฺส อธิมตฺตตฺตา กายสฺสขี^๒ โทติ.
 อนตฺตโต มนสิกรโต กตฺมินฺทริยํ อธิมตฺตํ

๒๒๑. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
 สภาพไม่เที่ยง อินทรีย์มีประมาณยิ่งเป็นใจ
 เพราะอินทรีย์อะไรมีประมาณยิ่ง บุคคลจึง
 เป็นสัทธาวิมุต. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
 ทุกข์ อินทรีย์ที่มีประมาณยิ่งเป็นใจ เพราะ
 อินทรีย์อะไรมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น

^๑ ก. สทฺธาธิมตฺตโต, เอวมฺปฺริย.

^๒ ก. กายสฺสขี, เอวมฺปฺริย.

คุณอำพัน จอนสุวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โหติ. กตมฺหฺนุทฺริยสฺส อธิมตฺตตฺตา
ทิกฺขุจิปฺตฺโต โหติ ?

เมื่อมนสิการโดยความเป็น
อนัตตา อินทรีย์อะไรมีประมาณยิ่ง เพราะ
อินทรีย์อะไรมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
ทริปิตตะ ?

อนิจฺจโต มนสิกโรโต สทฺธิทฺธิยํ
อธิมตฺตํ โหติ, สทฺธิทฺธิยสฺส อธิมตฺตตฺตา
สทฺธาวิมุตฺโต โหติ. ทฺถุชฺโต มนสิกโรโต
สมาธิทฺธิยํ อธิมตฺตํ โหติ, สมาธิทฺธิยสฺส
อธิมตฺตตฺตา กายสกฺขี โหติ. อนตฺตโต
มนสิกโรโต ปณฺณิทฺธิยํ อธิมตฺตํ โหติ,
ปณฺณิทฺธิยสฺส อธิมตฺตตฺตา ทิกฺขุจิปฺตฺโต
โหติ.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง สทฺธิทฺธิยมีประมาณยิ่ง เพราะ
สทฺธิทฺธิยมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
สทฺธาวิมุต. เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข
สมาธิทฺธิยย่อมมีประมาณยิ่ง เพราะ
สมาธิทฺธิยมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
กายสกฺขี. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
อนัตตา ปณฺณิทฺธิยย่อมมีประมาณยิ่ง เพราะ
ปณฺณิทฺธิยมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็นทริ-
ปิตตะ.

สทฺทหนฺโต วิมุตฺโตติ สทฺธาวิมุตฺโต,
มุจฺจตฺตา สจฺฉิกโรติติ กายสกฺขี, ทิกฺขุจตฺตา
ปฺตฺโตติ ทิกฺขุจิปฺตฺโต. สทฺทหนฺโต วิมุจฺจตีติ
สทฺธาวิมุตฺโต. ฌานผลสฺสํ ปจฺมํ ผุสฺติ, ปจฺฉา
นิโรธํ นิพฺพานํ สจฺฉิกโรตีติ กายสกฺขี.

บุคคลเมื่อเชื่อ ย่อมเป็นผู้โน้มใจไป
เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่าสทฺธาวิมุต บุคคล
ทำให้แจ้งเพราะเป็นผู้ถูกต้องธรรม เพราะ
เหตุนี้จึงชื่อว่ากายสกฺขี บุคคลบรรลุแล้ว
เพราะเป็นผู้เห็นธรรม เพราะเหตุนี้จึง

คุณอำพัน. จอนสุวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ทุกขชา สงฺขารชา, สุโข นิโรธ"ติ ฌาค์
 โหติ ทิฏฺฐัง วิหิตัง สจฺฉิกตัง ผสฺสสิทัง ปณฺณายาติ
 ทิฏฺฐิปปตฺโต. โย จายํ ปุคฺคโล สทฺธา-
 วิมุตฺโต, โย จ กายสฺกฺชี โย จ
 ทิฏฺฐิปปตฺโต, สียา อิเม ตโย ปุคฺคลา
 สทฺธาวิมุตฺตาปี กายสฺกฺชีปี ทิฏฺฐิปปตฺตาปี
 วตฺถวเสน ปริยาเยน.

ชื่อว่าทิสฺฐิปตฺตะ. บุคฺคลเมือเชื่อย่อมน้อมใจ
 ไป เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าสทฺธาวิมุตฺ.
 บุคฺคลย่อมนุกตองฌานก่อน ภายหลังจึง
 กระทำให้แจ้งซึ่งนิพพานอันเป็นที่ดับ เพราะ
 เหตุนี้จึงชื่อว่ากายสฺกฺชี. ญาณความรู้ว่า
 "สังขารเป็นทุกข์ นิโรธเป็นสุข" เป็นญาณ
 อันบุคฺคลเห็นแล้ว ทราบแล้ว ทำให้แจ้งแล้ว
 ถูกต้องแล้วด้วยปัญญา เพราะเหตุนี้จึง
 ชื่อว่าทิสฺฐิปตฺตะ. บุคฺคล ๓ จำพวกนี้ คือ
 สทฺธาวิมุตฺบุคฺคล ๑ กายสฺกฺชีบุคฺคล ๑ ทิสฺฐิ-
 ปตฺตบุคฺคล ๑ ฟังเป็นสทฺธาวิมุตฺก็ได้ เป็น
 กายสฺกฺชีก็ได้ เป็นทิสฺฐิปตฺตะก็ได้ ด้วย
 สามารถแห่งวัตถุโดยปริยาย.

สียาติ กถณฺจ สียา ? อนิจฺจโต
 มนสิกาโรโต สทฺธิทฺธิริยํ อธิมตฺตํ โหติ,
 สทฺธิทฺธิริยสฺส อธิมตฺตตฺตา สทฺธาวิมุตฺโต
 โหติ. ทุกฺขโต มนสิกาโรโต สทฺธิทฺธิริยํ
 อธิมตฺตํ โหติ, สทฺธิทฺธิริยสฺส อธิมตฺตตฺตา
 สทฺธาวิมุตฺโต โหติ. อนตฺตโต มนสิกาโรโต

คำว่า ฟังเป็น ก็ฟังเป็นอย่างไร
 เล่า ? เมื่อมนสิการโดยความเป็นสภาพ
 ไม่เที่ยง สทฺธิทฺธิริยมีประมาณยิ่ง เพราะ
 สทฺธิทฺธิริยมีประมาณยิ่ง บุคฺคลฟังเป็นสทฺธา
 วิมุตฺ. เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์
 สทฺธิทฺธิริยมีประมาณยิ่ง... เมื่อมนสิการ

พันธุริทฺธิง เบญจมาศ ยอดมณี ภาควิชาปาราสิตวิทยา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

Dhammic Library

สัทธินทรีย์ อหิมตฺตํ โหติ, สัทธินทรีย์สฺส อหิมตฺตตฺตา สัทธาวิมุตฺโต โหติ. เอวํ อิเม ตโย ปุคฺคลา สัทธินทรีย์สฺส วเสน สัทธาวิมุตฺตา.

โดยความเป็นอนัตตา สัทธินทรีย์มีประมาณ ยิ่ง เพราะสัทธินทรีย์มีประมาณยิ่ง บุคคลจึง เป็นสัทธาวิมุต. บุคคล ๓ จำพวกนี้เป็น สัทธาวิมุต ด้วยสามารถแห่งสัทธินทรีย์ อย่างนี้.

ทุกฺขโต มนสิโกโรโต สมาธินทรีย์ อหิมตฺตํ โหติ, สมาธินทรีย์สฺส อหิมตฺตตฺตา กายสํกฺขี โหติ. อนตฺตโต มนสิโกโรโต สมาธินทรีย์ อหิมตฺตํ โหติ, สมาธินทรีย์สฺส อหิมตฺตตฺตา กายสํกฺขี โหติ. อนิจฺจโต มนสิโกโรโต สมาธินทรีย์ อหิมตฺตํ โหติ, สมาธินทรีย์สฺส อหิมตฺตตฺตา กายสํกฺขี โหติ. เอวํ อิเม ตโย ปุคฺคลา สมาธินทรีย์สฺส วเสน กายสํกฺขี.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นทุกข์ สมาธินทรีย์มีประมาณยิ่ง เพราะสมาธินทรีย์ มีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็นกายสํกฺขี. เมื่อ มนสิการโดยความเป็นอนัตตา สมาธินทรีย์ มีประมาณยิ่ง... เมื่อมนสิการโดยความ เป็นสภาพไม่เที่ยง สมาธินทรีย์มีประมาณยิ่ง เพราะสมาธินทรีย์มีประมาณยิ่ง บุคคลจึง เป็นกายสํกฺขี. บุคคล ๓ จำพวกนี้ เป็น กายสํกฺขีด้วยสามารถแห่งสมาธินทรีย์อย่างนี้.

อนตฺตโต มนสิโกโรโต ปญฺญินทรีย์ อหิมตฺตํ โหติ, ปญฺญินทรีย์สฺส อหิมตฺตตฺตา ทิฏฺฐิปปตฺโต โหติ. อนิจฺจโต มนสิโกโรโต ปญฺญินทรีย์ อหิมตฺตํ โหติ. ปญฺญินทรีย์สฺส อหิมตฺตตฺตา ทิฏฺฐิปปตฺโต โหติ. ทุกฺขโต

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นอนัตตา ปญฺญินทรีย์มีประมาณยิ่ง เพราะปญฺญินทรีย์ มีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็นทิฐิปปตตะ. เมื่อ มนสิการ โดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง ปญฺญินทรีย์มีประมาณยิ่ง... เมื่อมนสิการ

พันตรีหญิง เบญจมาศ ยอดมณี ภาควิชาปาราสิตวิทยา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มนสิการโระโต ปณฺณิหฺริยํ อธิมตฺตํ โหติ,
ปณฺณิหฺริยสฺส อธิมตฺตตฺตา ทิฏฺฐิปปตฺโต
โหติ. เอวํ อิมํ ตโย ปุคฺคลา
ปณฺณิหฺริยสฺส วเสน ทิฏฺฐิปปตฺตา.

โดยความเป็นทุกข์ ปณฺณิหฺริยมีประมาณยิ่ง
เพราะปณฺณิหฺริยมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
ทริฐิปัตตะ. บุคคล ๓ จำพวกนี้ เป็นทริฐิปัตตะ
ด้วยสามารถแห่งปณฺณิหฺริยอย่างนี้.

โย จายํ ปุคฺคโล สหฺชาวิมุตฺโต,
โย จ กายสฺกฺขี, โย จ ทิฏฺฐิปปตฺโต, เอวํ
สียา อิมํ ตโย ปุคฺคลา สหฺชาวิมุตฺตาปิ
กายสฺกฺขีปิ ทิฏฺฐิปปตฺตาปิ วตฺถวเสน
ปริยาเยน. โย จายํ ปุคฺคโล สหฺชา-
วิมุตฺโต, โย จ กายสฺกฺขี, โย จ
ทิฏฺฐิปปตฺโต, สียา อิมํ ตโย ปุคฺคลา
ฯเปฯ อญฺเอยเยว สหฺชาวิมุตฺโต, อญฺเอย
กายสฺกฺขี, อญฺเอย ทิฏฺฐิปปตฺโต.

บุคคล ๓ จำพวกนี้ คือสหฺชาวิมุต
บุคคล ๑ กายสฺกฺขีบุคฺค ๑ ทริฐิปัตตบุคฺค ๑
พึงเป็นสหฺชาวิมุตฺกัได้ เป็นกายสฺกฺขีก็ได้
เป็นทริฐิปัตตะก็ได้ด้วยสามารถแห่งวตฺถ โดย
ปริยายอย่างนี้. บุคคล ๓ จำพวกนี้ คือ
สหฺชาวิมุตฺตบุคฺค ๑ กายสฺกฺขีบุคฺค ๑
ทริฐิปัตตบุคฺค ๑ ฯลฯ เป็นสหฺชาวิมุต
อย่างหนึ่ง เป็นกายสฺกฺขีอย่างหนึ่ง เป็น
ทริฐิปัตตะอย่างหนึ่ง.

สียาติ กถณฺจ สียา ? อนิจฺจโต
มนสิการโระโต สหฺชินฺหฺริยํ อธิมตฺตํ โหติ,
สหฺชินฺหฺริยสฺส อธิมตฺตตฺตา สหฺชาวิมุตฺโต
โหติ. ทฺกฺขโระโต มนสิการโระโต สหฺมาชินฺหฺริยํ
อธิมตฺตํ โหติ. สหฺมาชินฺหฺริยสฺส อธิมตฺตตฺตา
กายสฺกฺขี โหติ. อนตฺตโต มนสิการโระโต

คำว่า พึงเป็น คือพึงเป็นอย่างไร
เล่า ? เมื่อมนสิการโดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง สหฺชินฺหฺริยมีประมาณยิ่ง เพราะ
สหฺชินฺหฺริยมีประมาณยิ่ง จึงเป็นสหฺชาวิมุต-
บุคฺค. เมื่อมนสิการ โดยความเป็นทุกข์
สหฺมาชินฺหฺริยมีประมาณยิ่ง เพราะสหฺมาชินฺหฺริย

คุณยุพิน รัตตกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปณฺณิหฺริยํ อธิมคฺคํ โหติ, ปณฺณิหฺริยสฺส
 อธิมคฺคตฺตา ทิฏฺฐิปฺตฺโต โหติ. โย จายํ
 บุคฺคโล สหฺชาวิมฺตฺโต, โย จ กายสฺกฺขี,
 โย จ ทิฏฺฐิปฺตฺโต, เอวํ สียา อิเม ตโย
 บุคฺคลา สหฺชาวิมฺตฺตาปิ กายสฺกฺขีปิ
 ทิฏฺฐิปฺตฺตาปิ วตฺถวเสน ปรียาเยน.
 อญฺเอยเว สหฺชาวิมฺตฺโต, อญฺเอย กายสฺกฺขี,
 อญฺเอย ทิฏฺฐิปฺตฺโต.

มีประมาณยิ่ง จึงเป็นกายสักขีบุคคล. เมื่อ
 มนสิการโดยความเป็นอนัตตา ปณฺณิหฺริยมี
 ประมาณยิ่ง เพราะปณฺณิหฺริยมีประมาณยิ่ง.
 จึงเป็นทิสฺฐิปฺตบุคคล. บุคคล ๓ จำพวกนี้
 คือ สหฺชาวิมฺตบุคคล ๑ กายสักขีบุคคล ๑
 ทิสฺฐิปฺตบุคคล ๑ ฯลฯ เป็นสหฺชาวิมฺต
 อย่างหนึ่ง เป็นกายสักขีอย่างหนึ่ง เป็น
 ทิสฺฐิปฺตตะอย่างหนึ่งอย่างนี้.

อนิจฺจโต มนสิกโรโต สหฺชินฺหฺริยํ
 อธิมคฺคํ โหติ, สหฺชินฺหฺริยสฺส อธิมคฺคตฺตา
 โสตาปตฺติมคฺคํ ปฏฺิลภติ, เตน วุจฺจติ
 สหฺชานฺุสสารี. จตฺตารินฺหฺริยานิ ตทฺนุวยา
 โหนฺติ, สหฺชาตปจฺจยา โหนฺติ, อญฺมมญฺญ-
 ปจฺจยา โหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โหนฺติ,
 สมฺปยุตฺตปจฺจยา โหนฺติ, สหฺชินฺหฺริยสฺส
 วเสน จตฺนํ อินฺหฺริยานํ ภาวนา โหติ. เย
 หิ เกจิ สหฺชินฺหฺริยสฺส วเสน โสตาปตฺติมคฺคํ
 ปฏฺิลภนฺติ, สหฺเพ เต สหฺชานฺุสสารีโน.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
 ไม่เที่ยง สหฺชินฺหฺริยมีประมาณยิ่ง เพราะ
 สหฺชินฺหฺริยมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงได้โสตา-
 ปตฺติมรรค เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า
 เป็นสหฺชานฺุสสารีบุคคล. อินฺหฺริยที่เป็นไปตาม
 สหฺชินฺหฺริยนั้นมี ๔ ทั้งเป็นสหฺชาตปัจจัจย
 อญฺญมญฺญปัจจัจย นิสฺสยปัจจัจย สมฺปยุตฺตปัจจัจย
 การเจริญอินฺหฺริย ๔ ย่อมมีด้วยสามารถแห่ง
 สหฺชินฺหฺริย. ก็บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ได้
 โสตาปตฺติมรรค ด้วยสามารถแห่งสหฺชินฺหฺริย
 บุคคลทั้งหมดนั้นเป็นสหฺชานฺุสสารีบุคคล.

คุณจิต-คุณวรรณิ ทรัพย์สิน ธรรมะ เอ็ม

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนิจฺจโต มนสิโกโรโต สหฺชินฺทฺริยํ
 อหิมตฺตํ โทติ, สหฺชินฺทฺริยสฺส อหิมตฺตตฺตา
 โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิกตํ โทติ, เตน วุจฺจติ
 สหฺธาวิมุตฺโต. จตฺตารินฺทฺริยานิ ททฺนุวยา
 โทติ, สหฺชาตปจฺจยา โทติ, อณฺณมณฺณ-
 ปจฺจยา โทติ, นิสฺสยปจฺจยา โทติ,
 สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทติ, สหฺชินฺทฺริยสฺส
 วเสน จตฺตารินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ โทติ
 สฺภาวิตานิ. เย หิ เกจฺจ สหฺชินฺทฺริยสฺส
 วเสน โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิกตํ, สหฺเพ
 เต สหฺธาวิมุตฺตา.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
 ไม่เที่ยง สหฺชินฺทฺริยมีประมาณยิ่ง เพราะ
 สหฺชินฺทฺริยมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงทำให้แจ้ง
 โสตาปตฺติผล เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่
 เป็นสหฺธาวิมุตฺตบุคคล. อินฺทฺริยที่เป็นไปตาม
 สหฺชินฺทฺริยนั้นมี ๔ ทั้งเป็นสหฺชาตปจฺจย
 อณฺณมณฺณปจฺจย นิสฺสยปจฺจย สมฺปยุตฺตปจฺจย
 อินฺทฺริย ๔ เป็นอันบุคคลเจริญแล้ว เจริญ
 คือแล้ว ด้วยสามารถแห่งสหฺชินฺทฺริย. ก็บุคคล
 เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ทำให้แจ้งโสตาปตฺติผล
 ด้วยสามารถแห่งสหฺชินฺทฺริย บุคคลทั้งหมดคนนั้น
 เป็นสหฺธาวิมุตฺตบุคคล.

อนิจฺจโต มนสิโกโรโต สหฺชินฺทฺริยํ
 อหิมตฺตํ โทติ. สหฺชินฺทฺริยสฺส อหิมตฺตตฺตา
 สกทาคามิมคฺคํ ปฏฺลิภติ ฯเปฯ สกทาคามิผลํ
 สจฺฉิกตํ โทติ. อนาคามิมคฺคํ ปฏฺลิภติ,
 อนาคามิผลํ สจฺฉิกตํ โทติ. อรหตฺตมคฺคํ
 ปฏฺลิภติ, อรหตฺตํ^๑ สจฺฉิกตํ โทติ, เตน

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
 ไม่เที่ยง สหฺชินฺทฺริยมีประมาณยิ่ง เพราะ
 สหฺชินฺทฺริยมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงได้สก-
 ทาคามิมรรค ฯลฯ ทำให้แจ้งสกทาคามิผล.
 ได้อนาคามิมรรค ทำให้แจ้งอนาคามิผล.
 ได้อรหตฺตมรรค ทำให้แจ้งอรหตฺตผล เพราะ

^๑ ก. อรหตฺตผล, เอวมฺปรีปี.

วุจฺจติ สหฺชาวิมุคฺโต. จตฺตารินฺทฺรียานิ เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่าเป็นสหฺชาวิมุคฺคผล.
 ตทฺทวฺยา โทหนฺติ ฯเปฯ สมฺปยุตฺตปจฺจยา อินฺทฺรียํ^๑ที่เป็นไปตามสหฺอินฺทฺรียํนั้น ๗๗
 โทหนฺติ, สหฺอินฺทฺรียสฺส วเสณ จตฺตารินฺทฺริ- เป็นสัมปยุตฺตปัจจย อินฺทฺรีย ๔ เป็นอันบุคคล
 ยานิ ภาวิทฺยานิ โทหนฺติ สุภาวิทฺยานิ. เย หิ เจริญแล้ว เจริญดีแล้ว ด้วยสามารถแห่ง
 เกจิ สหฺอินฺทฺรียสฺส วเสณ อรหฺตคฺค สหฺอินฺทฺรีย. ก็บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ทำ
 สจฺฉิกตา,^๑ สพฺเพ เต สหฺชาวิมุคฺตา. ให้แจ้งพระอรหฺตด้วยสามารถแห่งสหฺอินฺทฺรีย
 บุคคลทั้งหมดนั้นเป็นสหฺชาวิมุคฺคผล.

ทุกฺขโต มนสิโกโรโต สมาธิฺนฺทฺรียํ เมื่อมนสิการ โดยความเป็นทุกฺข
 อธิมคฺคํ โทติ, สมาธิฺนฺทฺรียสฺส อธิมคฺคตฺตตา สมาธิฺนฺทฺรียมีประมาณฺยัง เพราะสมาธิฺนฺทฺรีย
 โสตาปตฺติมคฺคํ ปฏฺิลภฺติ, เตน วุจฺจติ มีประมาณฺยัง บุคคลจึงได้โสตาปตฺติมรรค
 ภายสกุขี. จตฺตารินฺทฺรียานิ ตทฺทวฺยา เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่าเป็นกาย-
 โทหนฺติ, สหฺชาตปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณ- สักขีบุคคล. อินฺทฺรียํที่ไปตามสมาธิฺนฺทฺรียํนั้น
 ปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, มี ๔ ทั้งเป็นสหฺชาตปัจจย... สัมปยุต-
 สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ, สมาธิฺนฺทฺรียสฺส ปัจจย. การเจริญอินฺทฺรีย ๔ ย่อมมีด้วย
 วเสณ จตฺตุนฺนิ อินฺทฺรียานํ ภาวนา โทติ, เย สามารถแห่งสมาธิฺนฺทฺรีย ก็บุคคลเหล่าใด
 หิ เกจิ สมาธิฺนฺทฺรียสฺส วเสณ โสตาปตฺติ- เหล่าหนึ่งได้โสตาปตฺติมรรค ด้วยสามารถ
 มคฺคํ ปฏฺิลภฺติ, สพฺเพ เต ภายสกุขี. แห่งสมาธิฺนฺทฺรีย บุคคลทั้งหมดนั้นเป็นกาย-
 สักขีบุคคล.

^๑ ม. สจฺฉิกตํ, เอวฺมุปริปิ.

ทุกขโต มนสิการโต สมาธิทริยัม เมื่อมนสิการ โดยความเป็นทุกข
 อหิมตฺตํ โหติ, สมาธิทริยสฺส อหิมตฺตตฺตา สมาธิทริยัมมีประมาณยิ่ง เพราะสมาธิทริย
 โสตาปัตติผลํ สจฺฉิกตํ โหติ ฯ เปฯ มีประมาณยิ่ง บุคคลจึงทำให้แจ้งโสภา-
 สกทาคามิมกฺกํ ปฏิภตฺติ, สกทาคามิผลํ ปัตติผล ๗๗ ได้สกทาคามิมรรค ทำให้แจ้ง
 สจฺฉิกตํ โหติ. อนาคามิมกฺกํ ปฏิภตฺติ, สกทาคามิผล. ได้อนาคามิมรรค ทำให้แจ้ง
 อนาคามิผลํ สจฺฉิกตํ โหติ. อรหตฺตมกฺกํ อนาคามิผล. ได้อรหัตมรรค ทำให้แจ้ง
 ปฏิภตฺติ, อรหตฺตผลํ สจฺฉิกตํ โหติ, เตน อรหัตผล เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่
 วุจฺจติ กายสฺกขี.

จตฺตารินฺทริยานิ ตทญฺญา โหนฺติ, อินทริยัมที่เป็นไปตามสมาธิทริยัมนี้มี ๔ ทั้ง
 สหชาตปจฺจยา โหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา เป็นสหชาตปัจจย... สัมปยุตตปัจจย.
 โหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โหนฺติ, สมฺปยุตต- อินทริย ๔ เป็นอันบุคคลเจริญแล้ว เจริญ
 ปจฺจยา โหนฺติ. สมาธิทริยสฺส วเสน ตีแล้ว ด้วยสามารถแห่งสมาธิทริย. ก็
 จตฺตารินฺทริยานิ ภาวิตานิ โหนฺติ บุคคลเหล่านี้แหละหนึ่ง ทำให้แจ้งพระ-
 สุกาวิตานิ. เย หิ เกจฺจิ สมาธิทริยสฺส อรหัตต์ด้วยสามารถแห่งสมาธิทริย บุคคล
 วเสน อรหตฺตํ สจฺฉิกตฺตา, สหฺเพ เต ทั้งหมดนั้นเป็นกายสักขีบุคคล.
 กายสฺกขี.

อนตฺตโต มนสิการโต ปณฺณินฺทริยัม เมื่อมนสิการ โดยความเป็นอนัตตา
 อหิมตฺตํ โหติ, ปณฺณินฺทริยสฺส อหิมตฺตตฺตา ปณฺณินฺทริยัมมีประมาณยิ่ง เพราะปณฺณินฺทริย
 โสตาปัตติมกฺกํ ปฏิภตฺติ, เตน วุจฺจติ มีประมาณยิ่ง บุคคลจึงได้โสภาปัตติมรรค

ม.ร.ว.ยงสวาสดี กฤดากร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธมฺมานุสारी. จตฺตารินฺทฺริยานิ ตทฺนุวยา โทหนฺติ ฯเปฯ สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ. ปณฺณิทฺริยสฺส วเสน จตฺนุํ อินฺทฺริยานํ ภาวนา โทติ. เย ทิ เกจิ ปณฺณิทฺริยสฺส วเสน โสตาปตฺติมกฺกํ ปฏฺิลภฺนฺติ, สพฺเพ เต ธมฺมานุสारीโน.

เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า เป็นธรรมานุสारीบุคคล. อินทรีย์ที่เป็นไปตามปัญญินทรีย์นั้นมี ๔ ฯลฯ เป็นสัมปยุตตปัจจัย การเจริญอินทรีย์ ๔ ย่อมมีได้ด้วยสามารถแห่งปัญญินทรีย์. ก็บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ได้โสตาปัตติมรรค ด้วยสามารถแห่งปัญญินทรีย์บุคคลทั้งหมดนั้นเป็นธรรมานุสारीบุคคล.

อนตฺตโต มนสิกาโรโต ปณฺณิทฺริยํ อธิมตฺตํ โทติ, ปณฺณิทฺริยสฺส อธิมตฺตตฺตา โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิกตํ โทติ, เตน วุจฺจติ ทิฏฺฐิปปตฺโต. จตฺตารินฺทฺริยานิ ตทฺนุวยา โทหนฺติ ฯเปฯ สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ, ปณฺณิทฺริยสฺส วเสน จตฺตารินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ โทหนฺติ สุภาวิตานิ. เย ทิ เกจิ ปณฺณิทฺริยสฺส วเสน โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิกตา, สพฺเพ เต ทิฏฺฐิปปตฺตา.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นอนัตตาปัญญินทรีย์มีประมาณยิ่ง เพราะปัญญินทรีย์มีประมาณยิ่ง บุคคลจึงทำให้แจ้งโสตาปัตติผล เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า เป็นทิสฺฐิปตฺตบุคคล. อินทรีย์เป็นไปตามปัญญินทรีย์นั้นมี ๔ ฯลฯ เป็นสัมปยุตตปัจจัย อินทรีย์ ๔ เป็นอันบุคคลเจริญแล้ว เจริญดีแล้ว ด้วยสามารถแห่งปัญญินทรีย์. ก็บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ทำให้แจ้งโสตาปัตติผล ด้วยสามารถแห่งปัญญินทรีย์ บุคคลทั้งหมดนั้นเป็นทิสฺฐิปตฺตบุคคล.

คุณวอลศรี ชานนท์
อุทิศส่วนกุศลแด่ นางจันทร์ ชานนท์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

อนตฺตโต มนสิโกโรโต ปณฺณิหฺริยํ
 อธิมตฺตํ โหติ, ปณฺณิหฺริยสฺส อธิมตฺตตฺตา
 สกทาคามิมคฺคํ ปฏฺฐิภตฺติ ฯ เปฯ สกทาคามิผลํ
 สจฺฉิกตํ โหติ. อนาคามิมคฺคํ ปฏฺฐิภตฺติ,
 อนาคามิผลํ สจฺฉิกตํ โหติ. อรหตฺตมคฺคํ
 ปฏฺฐิภตฺติ, อรหตฺตผลํ สจฺฉิกตํ โหติ, เตน
 วุจฺจติ ทิฏฺฐิปปตฺโต.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นอนัตตา
 ปณฺณิหฺริยมีประมาณฺยํ เพราะปณฺณิหฺริย
 มีประมาณฺยํ บุคคลจึงได้สกทาคามิรรค
 ฯฯ ทำให้แจ้งสกทาคามิผล. ได้อนาคามิ-
 วรรค ทำให้แจ้งอนาคามิผล. ได้อรหัต-
 วรรค ทำให้แจ้งอรหัตผล เพราะเหตุนี้
 ท่านจึงกล่าวว่าเป็นทิสฺฐิปตฺตบุคคล.

จตฺตารินฺหฺริยานิ ตทฺทวยา โหนฺติ,
 สหชาตปจฺจยา โหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา
 โหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โหนฺติ, สมฺปยุตฺต-
 ปจฺจยา โหนฺติ, ปณฺณิหฺริยสฺส วเสน
 จตฺตารินฺหฺริยานิ ภาวิตานิ โหนฺติ
 สุภาวิตานิ. เย หิ เกจฺจ ปณฺณิหฺริยสฺส
 วเสน อรหตฺตํ สจฺฉิกตฺตา, สพฺเพ เต
 ทิฏฺฐิปปตฺตา.

อินฺทริยํที่เป็นไปตามปณฺณิหฺริยํนี้มี ๔ ทั้ง
 เป็นสหชาตปจฺจยํ อณฺณมณฺณปจฺจยํ นิสฺสย-
 ปจฺจยํ สมฺปยุตฺตปจฺจยํ. อินฺทริยํ ๔ เป็นอัน
 บุคคลเจริญแล้ว เจริญดีแล้ว ด้วยสามารถ
 แห่งปณฺณิหฺริยํ. ก็บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
 ทำให้แจ้งอรหัตผล ด้วยสามารถแห่ง
 ปณฺณิหฺริยํ บุคคลทั้งหมดนั้นเป็นทิสฺฐิปตฺตะ.

๒๒๒. เย หิ เกจฺจ เนกขมฺมํ ภาวิตา
 วา ภาเวนฺตฺติ วา ภาวิสฺสฺสนฺตฺติ วา, อธิคฺตา
 วา อธิคฺจฺจนฺตฺติ วา อธิคฺมิสฺสฺสนฺตฺติ วา, ปตฺตา
 วา ปาปฺพนฺตฺติ วา ปาปฺนิสฺสฺสนฺตฺติ วา,

๒๒๒. ก็บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
 เจริญแล้ว กำลังเจริญหรือจักเจริญซึ่ง
 เนกขมฺมะ บรรลุแล้ว กำลังบรรลุ หรือ
 จักบรรลุ ถึงแล้ว กำลังถึงหรือจักถึง

คุณนวลศรี ชานนท์
 อุทิศส่วนกุศลแด่ นางจันทร์ ชานนท์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ปฏิลหุธา วา ปฏิลภนฺติ วา ปฏิลภิสฺสนฺติ ได้แล้ว กำลังได้ หรือจักได้ เหนงตลอดแล้ว
 วา, ปฏิวิทฺธา วา ปฏิวิชฺชนฺติ วา กำลังแหงตลอด หรือจักแหงตลอด ทำให้
 ปฏิวิชฺฌิสฺสนฺติ วา, สจฺฉิกตา วา แจ้งแล้ว กำลังทำให้แจ้ง หรือจักทำให้
 สจฺฉิกโรนฺติ วา สจฺฉิกริสฺสนฺติ วา. แจ้ง.

ผลฺลิสฺสา วา ผลฺลิสฺสนฺติ วา ผลฺลิสฺสิสฺสนฺติ วา, ถูกต้องแล้ว กำลังถูกต้อง หรือจักถูกต้อง
 วสฺสิปฺตฺวา วา ปาปฺพนฺติ วา ปาปฺนิสฺสนฺติ ถึงความชำนาญแล้ว กำลังถึงความชำนาญ
 วา, ปารมิปฺตฺตา วา ปาปฺพนฺติ วา หรือจักถึงความชำนาญ ถึงความสำเร็จแล้ว
 ปาปฺนิสฺสนฺติ วา, เวสฺสารชฺชปฺตฺตา วา กำลังถึงความสำเร็จ หรือว่าจักถึงความ
 ปาปฺพนฺติ วา ปาปฺนิสฺสนฺติ วา, สพฺเพ สำเร็จ ถึงความแก้แ้วกล้าแล้ว กำลังถึง
 เต สทฺธินฺทฺริยสฺส วเสน สทฺธาวิมฺุตตา, ความแก้แ้วกล้า หรือจักถึงความแก้แ้วกล้า
 สฺมาธินฺทฺริยสฺส วเสน กายสกฺขี, ปญฺญินฺ- บุคคลทั้งหมคนั้นเป็นสัทธาวิมุต ด้วยสามารถ
 ทฺริยสฺส วเสน ทิฏฺฐิปฺตฺตา. แห่งสัทธินทรีย์ เป็นกายสกฺขีด้วยสามารถ
 แห่งสมาธินทรีย์ เป็นทิฐิปตฺตบุคคล ด้วย
 สามารถแห่งปัญฺณินทรีย์.

เย ทิ เกจิ อพฺยาปาทิ ฯเปฯ บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เจริญแล้ว
 อาโลกสฺสณฺณํ... อวิกฺเขปํ... ฌมฺมวตฺถานํ กำลังเจริญ หรือจักเจริญซึ่งความไม่
 ... ฌานํ... ปามุชฺชํ... ปจฺมชฺฌานํ... พยาบาท ฯลฯ อาโลกสฺสณฺญา... ความไม่
 ทฺติยชฺฌานํ... ตติยชฺฌานํ... จตฺตถชฺฌานํ พึงชำน... การกำหนดธรรม... ญาณ...
 ... อากาสาณญฺจายตนสมาปตฺตี... ความปราโมทย์... ปฐฺมฌาน... ทฺติย-

คุณศักดา จันทรแสนวิไล

ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณพ่อ เห่ง เกีย จ้อยชอ และคุณแม่นี้

วิญญาณญายตนสมาปตฺตี...	อากิญจณฺเฒาน...	ตติยณฺเฒาน...	จตุตถณฺเฒาน...
ยตนสมาปตฺตี...	เนวสณฺณานาสณฺณายตน-	อากาสาณฺญายตนสมาปตฺตี...	วิญญาณญาย-
สมาปตฺตี...	อนิจฺจานุปสฺสนํ...	ทุกขานุ-	ยตนสมาปตฺตี...
ปสฺสนํ...	อนตฺตานุปสฺสนํ...	นิพพิทานุ-	อากิญจณฺญายตนสมาปตฺตี...
ปสฺสนํ...	วिरากานุปสฺสนํ...	นิโรธานุ-	เนวสณฺณานาสณฺณายตนสมาปตฺตี...
ปสฺสนํ...		ปสฺสนํ...	อนิจฺจา-
			นุปัสสนา...
			ทุกขานุปัสสนา...
			อนตฺตานุ-
			ปัสสนา...
			นิพพิทานุปัสสนา...
			วिरากานุ-
			ปัสสนา...
			นิโรธานุปัสสนา...

ปฏินิสฺสัคคานุปสฺสนํ...	ขยานุปสฺสนํ...	ปฏินิสฺสัคคานุปัสสนา...	ขยานุปัสสนา...
วยานุปสฺสนํ...	วิปริณามานุปสฺสนํ...	วยานุปัสสนา...	วิปริณามานุปัสสนา...
อนิมิตฺตานุปสฺสนํ...	อปปณฺธิทานุปสฺสนํ...	อนิมิตฺตานุปัสสนา...	อปปณฺธิทานุปัสสนา...
สุณฺณตานุปสฺสนํ...	อธิปณฺณาธมฺมวิปสฺสนํ...	สุณฺณตานุปัสสนา...	อธิปณฺญาธมฺมวิปัสสนา
ยถากุตญาณสฺสณฺํ...	อาทินวานุปสฺสนํ...	...	ยถากุตญาณสฺสณะ...อาทินวานุปัสสนา
ปฏิสงฺขานุปสฺสนํ...	วิวัฏฏฺฏานุปสฺสนํ...	...	ปฏิสงฺขานุปัสสนา...วิวัฏฏฺฏานุปัสสนา
โสตาปตฺติมคฺคํ...	สกกทาคามิมคฺคํ...	...	โสตาปตฺติมรรค... สกกทาคามิมรรค
อนาคามิมคฺคํ...	อรหตฺตมคฺคํ.	...	อนาคามิมรรค... อรหตฺตมรรค.

เย หิ เกจฺจ จตุตาโร สติปฏฺฐาเน...	กัปปุคฺคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง เจริญแล้ว
จตุตาโร สมฺมปฺปธานเ...	กำลังเจริญ หรือจักเจริญซึ่งสติปฏฺฐาเน ๔
อิทธิปาเท...	ปณฺจอินฺทริยานิ... ปณฺจ ... สัมมปฺปธาน ๔... อิทธิบาท ๔...
พลานิ...	สตุต โปชณฺงฺเก... อริยํ อินฺทริยํ ๕... พละ ๕... โปชณฺงฺก ๖...

คุณศักดา จันทรแสนวิไล
ขออุทิศส่วนกุศลแด่ คุณพ่อ เท่ง เกีย จ้อยขอ และคุณแม่ณี

อฏฺฐจฺจนฺทํ มกฺกํ... เย ทิ เกจि อฏฺฐ
 วิโมกฺเข ภาวิตา वा भावेनฺति वा
 भाविसुसुन्ति वा, อธิคฺตา वा अधिजฺจนฺति
 वा अधिमिसुसुन्ति वा, ปตฺตา वा ปापुณฺति
 वा ปापुณिसुसुन्ति वा, ปฏิทฺธา वा
 ปฏิภนฺति वा ปฏิภिसुसुन्ति वा, ปฏิวิทฺธา
 वा ปฏิविชฺณฺति वा ปฏิविชฺณिसุसुन्ति वा,
 สจฺฉิกฺตา वा สจฺฉิกโรนฺติ वा สจฺฉิกريسฺสุन्ति
 वा.

อริยมรรคมีองค์ ๘... ก็บุคคลเหล่านี้ใคร
 เหล่าหนึ่งเจริญแล้ว กำลังเจริญ หรือจัก
 เจริญ ซึ่งวิโมกข์ ๘ บรรลุแล้ว กำลังบรรลุ
 หรือจักบรรลุ ถึงแล้ว กำลังถึง หรือจักถึง
 ได้แล้ว กำลังได้ หรือจักได้ แห่งตลอดแล้ว
 กำลังแห่งตลอด หรือจักแห่งตลอด ทำให้
 แข็งแล้ว กำลังทำให้แข็ง หรือจักทำให้
 ให้แข็ง.

ผสฺสึคฺคา वा ผสฺสุสฺสุตฺติ वा ผสฺสุสฺสุตฺติสฺสุตฺติ वा,
 วสิปฺปตฺตา वा ปापุณฺติ वा ปापุณिसุสฺสุตฺติ
 वा, ปารมิปฺปตฺตา वा ปापุณฺติ वा
 ปापุณिसุสฺสุตฺติ वा, เวสฺสารชฺชปฺปตฺตา वा
 ปापุณฺติ वा ปापุณिसุสฺสุตฺติ वा, สพฺเพ เต
 สทฺธิทฺธิริยสฺส วเสน สทฺธาวิมุตฺตา,
 สสมาธิทฺธิริยสฺส วเสน กายสฺสขี,
 ปญฺณินทฺธิริยสฺส วเสน ทิฏฺฐิปฺปตฺตา.

ถูกต้องแล้ว กำลังถูกต้อง หรือจักถูกต้อง
 ถึงความชำนาญแล้ว กำลังถึงความชำนาญ
 หรือจักถึงความชำนาญ ถึงความสำเร็จแล้ว
 กำลังถึงความสำเร็จ หรือจักถึงความ
 สำเร็จ ถึงความแก่กล้าแล้ว กำลังถึง
 ความแก่กล้า หรือจักถึงความแก่กล้า
 บุคคลทั้งหมดนั้นเป็นสัทธาวิมุต ด้วยสามารถ
 แห่งสัทธินทรีย์ เป็นกายสักขีด้วยสามารถ
 แห่งสมาธิทรีย์ เป็นทิฐิปัตตะด้วยสามารถ
 แห่งปัญฺณินทรีย์.

คุณสุนันท์ เจือจันทร์

ขออุทิศส่วนกุศลแก่ คุณพ่อสํารายู เจือจันทร์, ค.ช.ทนง จารุภูมิภิก

เย หิ เกจิ จตฺสฺโส ปฏิสมฺภิตา
 ปตฺตฺตา วา ปาปฺณฺตฺติ วา ปาปฺณฺตฺตฺสฺสนฺตฺติ วา
 ๗เป๗ สพฺเพ เต สทฺธิทฺตฺริยสฺส วเสน
 สทฺธาวิมุตฺตา, สฺมาธิทฺตฺริยสฺส วเสน
 กายสกฺขี, ปณฺณิทฺตฺริยสฺส วเสน
 ทิฏฺฐิปปตฺตฺตา.

ก็บุคคลเหล่านี้ใดเหล่านี้หนึ่ง บรรลุแล้ว
 กำลังบรรลุหรือจักบรรลุซึ่งปฏิสัมภิตา ๔ ฯลฯ
 บุคคลทั้งหมดนั้น เป็นสัทธาวิมุตด้วยสามารถ
 แห่งสัทธินทรีย์ เป็นกายสกฺขีด้วยสามารถ
 แห่งสมาธิทฺตฺริย เป็นทิฐิปัตตะด้วยสามารถ
 แห่งปัญฺณิทฺตฺริย.

เย หิ เกจิ ติสฺโส วิชฺชา ปฏิวิทฺธา
 วา ปฏิวิชฺชนฺตฺติ วา ปฏิวิชฺชนฺตฺตฺสฺสนฺตฺติ วา ๗เป๗
 สพฺเพ เต สทฺธิทฺตฺริยสฺส วเสน สทฺธา-
 วิมุตฺตา, สฺมาธิทฺตฺริยสฺส วเสน กายสกฺขี,
 ปณฺณิทฺตฺริยสฺส วเสน ทิฏฺฐิปปตฺตฺตา.

ก็บุคคลเหล่านี้ใดเหล่านี้หนึ่ง แห่งตลอด
 แล้ว กำลังแห่งตลอด หรือจักแห่งตลอดซึ่ง
 วิชชา ๓ ฯลฯ บุคคลทั้งหมดนั้น เป็น
 สัทธาวิมุต ด้วยสามารถแห่งสัทธินทรีย์ เป็น
 กายสกฺขีด้วยสามารถแห่งสมาธิทฺตฺริย เป็น
 ทิฐิปัตตะด้วยสามารถแห่งปัญฺณิทฺตฺริย.

เย หิ เกจิ ติสฺโส ลิกฺขา ลิกฺขิตา
 วา ลิกฺขณฺตฺติ วา ลิกฺขิตฺสฺสนฺตฺติ วา, สจฺฉิกฺกตา
 วา สจฺฉิกฺกโรนฺตฺติ วา สจฺฉิกฺกโรนฺตฺตฺสฺสนฺตฺติ วา,
 ผสฺสิตา วา ผสฺสณฺตฺติ วา ผสฺสิตฺสฺสนฺตฺติ วา
 วลีปปตฺตฺตา วา ปาปฺณฺตฺติ วา ปาปฺณฺตฺตฺสฺสนฺตฺติ
 วา, ปารมฺมิปปตฺตฺตา วา ปาปฺณฺตฺติ วา
 ปาปฺณฺตฺตฺสฺสนฺตฺติ วา, เวสฺสารชฺชปปตฺตฺตา วา

ก็บุคคลเหล่านี้ใดเหล่านี้หนึ่ง ศึกษาแล้ว
 กำลังศึกษา หรือจักศึกษาซึ่งลิกฺขา ๓ ทำให้
 แจ่มแล้ว กำลังทำให้แจ่ม หรือจักทำให้แจ่ม
 ถูกต้องแล้ว กำลังถูกต้อง หรือจักถูกต้อง
 ถึงความชำนาญแล้ว กำลังถึงความชำนาญ
 หรือจักถึงความชำนาญ ถึงความสำเร็จแล้ว
 กำลังถึงความสำเร็จ หรือจักถึงความ

คุณสถาพร อักษรราชัยพฤกษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปาปุนฺตี วา ปาปุนิสฺสนฺตี วา, สพฺเพ เต
สทฺธินฺทฺริยสฺส วเสน สทฺธาวิมุคฺตา,
สมาธินฺทฺริยสฺส วเสน กายสฺกฺชี,
ปณฺธินฺทฺริยสฺส วเสน ทิฏฺฐิปปตฺตา.

สำเร็จ ถึงความแก้แ้วแล้ว กำลังถึง
ความแก้แ้ว หรือจักถึงความแก้แ้ว
บุคคลทั้งหมดนั้น เป็นสัทธาวิมุตด้วยสามารถ
แห่งสัทธินทรีย์ เป็นกายสักชีด้วยสามารถ
แห่งสมาธินทรีย์ เป็นทิฐิปัตตะด้วยสามารถ
แห่งปัญฺณินทรีย์.

เย हि เกจิ ทุกฺขํ ปริชานนฺตี, สมุทฺยํ
ปชฺชนฺตี. นิโรธํ สจฺฉิกโรนฺตี. มคฺคํ
ภาเวนฺตี. สพฺเพ เต สทฺธินฺทฺริยสฺส วเสน
สทฺธาวิมุคฺตา, สมาธินฺทฺริยสฺส วเสน
กายสฺกฺชี, ปณฺธินฺทฺริยสฺส วเสน
ทิฏฺฐิปปตฺตา.

ก็บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง กำหนดรู้
ทุกข์ ละสมุทัย. ทำให้แจ้งนิโรธ. เจริญ
มรรค. บุคคลทั้งหมดนั้น เป็นสัทธาวิมุตด้วย
สามารถแห่งสัทธินทรีย์ เป็นกายสักชีด้วย
สามารถแห่งสมาธินทรีย์ เป็นทิฐิปัตตะด้วย
สามารถแห่งปัญฺณินทรีย์.

กตฺติหากาเรหิ สจฺจปฺปฏิเวโธ โหติ,
กตฺติหากาเรหิ สจฺจจฺานิ ปฏฺวิชฺฌติ ?
จตฺตุหากาเรหิ สจฺจปฺปฏิเวโธ โหติ, จตฺตุหา-
กาเรหิ สจฺจจฺานิ ปฏฺวิชฺฌติ. ทุกฺขสจฺจํ
ปริณฺญาปฏฺเวธํ ปฏฺวิชฺฌติ, สมุทฺยสจฺจํ
ปหานปฏฺเวธํ ปฏฺวิชฺฌติ, นิโรธสจฺจํ
สจฺฉิกิริยาปฏฺเวธํ ปฏฺวิชฺฌติ, มคฺคสจฺจํ
ภาวนาปฏฺเวธํ ปฏฺวิชฺฌติ.

การแทงตลอดสัจจะ ย่อมมีได้ด้วย
อาการเท่าไร บุคคลย่อมแทงตลอดสัจจะ
ด้วยอาการเท่าไร ? การแทงตลอดสัจจะ
ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๔ บุคคลย่อมแทงตลอด
สัจจะด้วยอาการ ๔. คือบุคคลย่อมแทง
ตลอดทุกขสัจ อันเป็นการแทงตลอดด้วย
ปริณฺญา แทงตลอดสมุทัยสัจ อันเป็นการแทง
ตลอดด้วยปหานะ แทงตลอดนิโรธสัจ อัน

คุณวรรณา สุเมตเรือนวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิเมหิ จตุหากาเรหิ สจฺจบุปฺปฏิเวโธ โหติ.
 อิเมหิ จตุหากาเรหิ สจฺจจานิ ปฏฺวิชฺฌนฺโต
 สหฺชินฺทรียสฺส วเสน สหฺธาวิมุคฺโต,
 สสมาชินฺทรียสฺส วเสน กายสฺกฺชี,
 ปณฺณินฺทรียสฺส วเสน ทิฏฺฐิปปคฺโต.

กตฺติหากาเรหิ สจฺจบุปฺปฏิเวโธ โหติ,
 กตฺติหากาเรหิ สจฺจจานิ ปฏฺวิชฺฌนฺติ ? นวหา-
 กาเรหิ สจฺจบุปฺปฏิเวโธ โหติ, นวหากาเรหิ
 สจฺจจานิ ปฏฺวิชฺฌนฺติ, ทุกฺขสจฺจํ ปรีณฺญาปฏฺวิเวธํ
 ปฏฺวิชฺฌนฺติ, สมุทฺทยสจฺจํ ปหฺทานบุปฺปฏิเวธํ
 ปฏฺวิชฺฌนฺติ. นิโรธสจฺจํ สจฺจฉิกรียาปฏฺวิเวธํ
 ปฏฺวิชฺฌนฺติ, มคฺคสจฺจํ ภาวนาปฏฺวิเวธํ
 ปฏฺวิชฺฌนฺติ. อภินฺญาปฏฺวิเวโธ จ สหฺพทฺธมฺมานํ,
 ปรีณฺญาปฏฺวิเวโธ จ สหฺพทฺธสงฺขารานํ,
 ปหฺทานบุปฺปฏิเวโธ จ สหฺพทฺธากุสลานํ,
 ภาวนาปฏฺวิเวโธ จ จตฺตุนํ มคฺคานํ,
 สจฺจฉิกรียาปฏฺวิเวโธ จ นิโรธสฺส.

เป็นการแทงตลอดด้วยสังขิจิกรียา แทงตลอด
 มรรคสังข์ อันเป็นการแทงตลอดด้วยภาวนา.

การแทงตลอดสังข์จะ ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๔
 นี้. บุคคลแทงตลอดสังข์จะด้วยอาการ ๔ นี้
 เป็นสหฺธาวิมุค ด้วยสามารถแห่งสหฺชินฺทรีย
 เป็นกายสฺกฺชี ด้วยสามารถแห่งสมาชินฺทรีย
 เป็นทิสฺฐิปัตตะด้วยสามารถแห่งปณฺณินฺทรีย.

การแทงตลอดสังข์จะ ย่อมมีได้ด้วย
 อาการเท่าไร บุคคลย่อมแทงตลอดสังข์จะ
 ด้วยอาการเท่าไร ? การแทงตลอดสังข์จะ
 ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๔ บุคคลย่อมแทงตลอด
 สังข์จะด้วยอาการ ๔ ก็ย่อมแทงตลอด
 ทุกขสังข์ อันเป็นการแทงตลอดด้วยปรีณฺญา
 แทงตลอดสมุทฺทยสังข์ อันเป็นการแทงตลอด
 ด้วยปหฺทานะ แทงตลอดนิโรธสังข์ อันเป็นการ
 แทงตลอดด้วยสังขิจิกรียา แทงตลอดมรรคสังข์
 อันเป็นการแทงตลอดด้วยภาวนา. การแทง
 ตลอดด้วยการรู้อย่างซึ่งธรรมทั้งปวง การ
 แทงตลอด ด้วยการกำหนดรู้สังข์ขารทั้งปวง

คุณยุพิน รัตตกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อ ถวาย เป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๖

การแทงตลอดด้วยการละอกุศลทั้งปวง การ
แทงตลอดด้วยการเจริญมรรค ๔ และการ
แทงตลอดด้วยการทำให้แจ้งนิโรธ.

อิมเหติ นวทากาเรหิ สจฺจบุปฺปฏิเวโธ โหติ.
อิมเหติ นวทากาเรหิ สจฺจจานิ ปฏฺวิชฺฌนฺโต
สทฺธินฺทฺริยสฺส วเสน สทฺธาวิมุตฺโต,
สมาธิทฺริยสฺส วเสน กายสกฺขี,
ปณฺณินฺทฺริยสฺส วเสน ทิฏฺฐิปปตฺโต.

การแทงตลอดสัจจะ ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๔
นี้. บุคคลแทงตลอดสัจจะด้วยอาการ ๔ นี้
เป็นสัทธาวิมุต ด้วยสามารถแห่งสัทธินทรีย์
เป็นกายสกฺขี ด้วยสามารถแห่งสมาธิทรีย์
เป็นทิฐิปัตตะ ด้วยสามารถแห่งปัญญาธิทรีย์.

หุตฺติยภาณวาโร.

หุตฺติยภาณวาร จป.

๒๒๓. อนิจฺจโต มนสิโกโรโต กถิ
สงฺขารา อุปฺภฺจฺนฺติ, ทฺกฺขโต มนสิโกโรโต
กถิ สงฺขารา อุปฺภฺจฺนฺติ, อนตฺตโต
มนสิโกโรโต กถิ สงฺขารา อุปฺภฺจฺนฺติ ?
อนิจฺจโต มนสิโกโรโต ขยโต สงฺขารา
อุปฺภฺจฺนฺติ, ทฺกฺขโต มนสิโกโรโต ภยโต
สงฺขารา อุปฺภฺจฺนฺติ, อนตฺตโต มนสิโกโรโต

๒๒๓. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
สภาพไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดย
ความเป็นอนัตตา สังขารย่อมปรากฏอย่าง-
ไร ? เมื่อมนสิการโดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง สังขารย่อมปรากฏโดยความสิ้นไป
เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ สังขารย่อม
ปรากฏโดยความเป็นของน่ากลัว เมื่อ

คุณธนาวัลย์ ชวางกูร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุณฺณโต สงฺขารธา อุปฏฺฐนฺตฺติ.

มนสิการโดยความเป็นอนัตตา สังขารย่อมปรากฏโดยความเป็นของว่างเปล่า.

อนิจฺจโต มนสิการโต กิพฺพหฺล จิตฺตํ
โหติ, ทฺกฺขโต มนสิการโต กิพฺพหฺล จิตฺตํ
โหติ, อนตฺตโต มนสิการโต กิพฺพหฺล จิตฺตํ
โหติ ? อนิจฺจโต มนสิการโต อธิโมกฺขพฺพหฺล
จิตฺตํ โหติ, ทฺกฺขโต มนสิการโต
ปสฺสทฺธิพฺพหฺล จิตฺตํ โหติ, อนตฺตโต
มนสิการโต เวทพฺพหฺล จิตฺตํ โหติ.

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็น
อนัตตา จิตย่อมมากด้วยอะไร ? เมื่อ
มนสิการโดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง จิต
ย่อมมากด้วยความน้อมใจเชื่อ เมื่อมนสิการ
โดยความเป็นทุกข์ จิตย่อมมากด้วยความ
สงบ เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา จิต
ย่อมมากด้วยความรู้.

อนิจฺจโต มนสิการโรโต อธิโมกฺข-
พฺพหฺล กตมํ วิโมกฺขํ ปฏฺฐลภติ. ทฺกฺขโต
มนสิการโรโต ปสฺสทฺธิพฺพหฺล กตมํ วิโมกฺขํ
ปฏฺฐลภติ. อนตฺตโต มนสิการโรโต เวทพฺพหฺล
กตมํ วิโมกฺขํ ปฏฺฐลภติ. อนิจฺจโต
มนสิการโรโต อธิโมกฺขพฺพหฺล อนิมิตฺต-
วิโมกฺขํ ปฏฺฐลภติ. ทฺกฺขโต มนสิการโรโต
ปสฺสทฺธิพฺพหฺล อปฺปณฺธิทวิโมกฺขํ ปฏฺฐลภติ.

บุคคลมนสิการโดยความเป็นสภาพไม่
เที่ยง เป็นผู้มากด้วยความน้อมใจเชื่อ
มนสิการโดยความเป็นทุกข์ เป็นผู้มากด้วย
ความสงบ มนสิการโดยความเป็นอนัตตา
เป็นผู้มากด้วยความรู้ ย่อมได้วิโมกข์เป็น
ใจน. บุคคลมนสิการโดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง เป็นผู้มากด้วยความน้อมใจเชื่อ
ย่อมได้อนิมิตวิโมกข์. มนสิการโดยความ

คุณธนาวัลย์ ชาวังกูร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนตฺตโต มนสิกรโรโต เวทพฺพโล
สฺสณฺตวิโมกฺขํ ปฏิลภติ.

เป็นทุกข์ เป็นผู้มากด้วยความสงบ ย่อมได้
อับปณฺธิตวิโมกฺขํ. มนสิการโดยความเป็น
อนตฺตา เป็นผู้มากด้วยความรู้ ย่อมได้
สฺสณฺตวิโมกฺขํ.

๒๒๔. อนิจฺจโต มนสิกรโรโต
อธิโมกฺขพหุลสฺส กตโม วิโมกฺโข
อาธิปเตยฺโย โหติ, ภาวนาย กติ วิโมกฺขา
ตทนฺวยา โหนฺติ, สหชาตปจฺจยา โหนฺติ,
อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา
โหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โหนฺติ, เอกรสา
โหนฺติ. เกนฺภูเจน ภาวนา, โภ ภาเวติ.
ทุกฺขโต มนสิกรโรโต ปสฺสทฺธิพหุลสฺส กตโม
วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ, ภาวนาย กติ
วิโมกฺขา ตทนฺวยา โหนฺติ, สหชาตปจฺจยา
โหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนฺติ,
นิสฺสยปจฺจยา โหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
โหนฺติ, เอกรสา โหนฺติ. เกนฺภูเจน
ภาวนา. โภ ภาเวติ.

๒๒๔. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
สภาพไม่เที่ยง เป็นผู้มากด้วยความน้อมใจ
เชื่อ วิโมกฺขอะไรเป็นใหญ่ วิโมกฺขที่เป็นไป
ตามวิโมกฺขนั้นเพื่อภาวนามีเท่าไร ทั้งเป็น
สหชาตปัจจัย อณฺณมณฺณปัจจัย นิสฺสยปัจจัย
สมฺปยุตฺตปัจจัย มีกิจเป็นอันเดียวกัน. ชื่อว่า
ภาวนา เพราะอรรถว่ากระไร ใครเจริญ.
เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ เป็นผู้มาก
ด้วยความสงบ วิโมกฺขอะไรเป็นใหญ่...
ใครเจริญ.

คุณวิไล สุขกนิษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนตฺตโต มนสิกรโต เวทพหุสฺส กตโม เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา เป็นผู้
 วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ, ภาวนาย มากด้วยความรู้ วิโมกข์อะไรเป็นใหญ่...
 กติ วิโมกฺขา ตทนฺวยา โหนฺติ, สหชาต- ไกรเจริญฺ ?
 ปจฺจยา โหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนฺติ,
 นิสฺสยปจฺจยา โหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
 โหนฺติ, เอกรสา โหนฺติ. เกนฺฏฺเจน
 ภาวนา, โก ภาเวติ ?

อนิจฺจโต มนสิกรโต อธิโมกฺข-
 พหุสฺส อนิมิตฺโต วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย
 โหติ, ภาวนาย เทว วิโมกฺขา ตทนฺวยา
 โหนฺติ, สหชาตปจฺจยา โหนฺติ, อณฺณมณฺณ-
 ปจฺจยา โหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โหนฺติ,
 สมฺปยุตฺตปจฺจยา โหนฺติ, เอกรสา โหนฺติ.
 เอกรสฺสฺส ภาวนา. โย สมฺมาปปฏิปนฺโน,
 โส ภาเวติ. นตฺถิ มิจฺฉापปฏิปนฺนสฺส
 วิโมกฺขภาวนา.

ทุกฺขโต มนสิกรโต ปสฺสทุทธิพหุสฺส
 อปฺปณฺธิโต วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ,
 ภาวนาย เทว วิโมกฺขา ตทนฺวยา โหนฺติ,

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพไม่
 เทียง เป็นผู้มากด้วยความน้อมใจเชื่อ
 อนิมิตฺตวิโมกข์เป็นใหญ่ วิโมกข์ที่เป็นไปตาม
 อนิมิตฺตวิโมกข์นั้นเพื่อภาวนา มี ๒ ทั้งเป็น
 สหชาตปจฺจย... มีกิจเป็นอันเดียวกัน.
 ชื่อว่าภาวนา เพราะอรรถว่ามีกิจเป็นอัน
 เดียวกัน. ผู้ใดปฏิบัติชอบ ผู้นั้นย่อมเจริญ.
 การเจริญวิโมกข์ ย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้ปฏิบัติ
 ผิด.

เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ เป็นผู้มาก
 ด้วยความสงบ อปฺปณฺธิตวิโมกข์เป็นใหญ่
 วิโมกข์ที่เป็นไปตามอปฺปณฺธิตวิโมกข์นั้น เพื่อ

คุณวัฒนา สุขกนิษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สหชาติปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุยา ภาวนามี ๒ ทั้งเป็นสหชาติปัจจุย... การ
 โทหนฺติ, นิสฺสยปัจจุยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺต- เจริญวิโมกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ปฏิบัติผิด.
 ปัจจุยา โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ.
 เอกรสฺกุเจณ ภาวนา. โย สมฺมาปฏิปนฺโน,
 โส ภาเวติ. นตฺถิ มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส
 วิโมกฺขภาวนา.

อนตฺตโต มนสิการโรโต เวทพฺพหุสฺส สฺสณฺโต เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา เป็นผู้
 วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ, ภาวนาย มากด้วยความรู้ สุตฺตวิโมกข์เป็นใหญ่
 เทว วิโมกฺขา ตทฺนุวยา โทหนฺติ, สหชาติ- วิโมกข์ที่เป็นไปตามสุตฺตวิโมกข์นั้น เพื่อ
 ปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุยา โทหนฺติ, ภาวนา มี ๒ ทั้งเป็นสหชาติปัจจุย... การ
 นิสฺสยปัจจุยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปัจจุยา เจริญวิโมกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ปฏิบัติผิด.
 โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ. เอกรสฺกุเจณ
 ภาวนา. โย สมฺมาปฏิปนฺโน, โส ภาเวติ.
 นตฺถิ มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส วิโมกฺขภาวนา.

อนิจฺจโต มนสิการโรโต อธิโมกฺข- เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพไม่
 พฺพหุสฺส กตโม วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย เทียง เป็นผู้มากด้วยความน้อมใจเชื่อ
 โหติ, ภาวนาย กติ วิโมกฺขา ตทฺนุวยา วิโมกข์อะไรเป็นใหญ่ วิโมกข์ที่เป็นไปตาม
 โทหนฺติ, สหชาติปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณ- วิโมกข์นั้นเพื่อภาวนามีเท่าไร ทั้งเป็น

คุณสมชาย วงศ์เทพวาณิชย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปจฺจยา โทณฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทณฺติ, สหชาตปจฺจย อัญญมัญญปจฺจย นิสฺสยปจฺจย
 สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทณฺติ, เอกรสา โทณฺติ. สัมปยุตตปจจย มีกิจเป็นอันเดียวกัน.
 ปฏิเวธกาเล กตโม วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย ในเวลาแห่งตลอด วิโมกข์ไหนเป็นใหญ่
 โทติ, ปฏิเวธาย กติ วิโมกฺขา ตทนฺวยา วิโมกข์ที่เป็นไปตามวิโมกข์นั้น เพื่อปฏิเวธ
 โทติ, สหชาตปจฺจยา โทณฺติ, มีเท่าไร ทั้งเป็นสหชาตปจจย อัญญมัญญ-
 อญฺญมญฺญปจฺจยา โทณฺติ, นิสฺสยปจฺจยา ปจจย นิสฺสยปจจย สัมปยุตตปจจย มีกิจเป็น
 โทณฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทณฺติ, เอกรสา. อันเดียวกัน. ชื่อว่าภาวนา เพราะอรรถว่า
 โทณฺติ. เกณฺฏเจเน ภาวนา, เกณฺฏเจเน ภาวนา ชื่อว่าปฏิเวธ เพราะอรรถว่า
 ปฏิเวโธ. ภาวนา.

ทุกฺขโต มนสิการโต ปสฺสทฺธิพฺพลสฺส กตโม เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ เป็นผู้มาก
 วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โทติ, ภาวนาย กติ ด้วยความสงบ วิโมกข์อะไรเป็นใหญ่...
 วิโมกฺขา ตทนฺวยา โทณฺติ, สหชาตปจฺจยา ชื่อว่าปฏิเวธ เพราะอรรถว่าภาวนา
 โทณฺติ, อญฺญมญฺญปจฺจยา โทณฺติ, นิสฺสย-
 ปจฺจยา โทณฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทณฺติ,
 เอกรสา โทณฺติ. ปฏิเวธกาเล กตโม
 วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โทติ, ปฏิเวธาย
 กติ วิโมกฺขา ตทนฺวยา โทณฺติ, สหชาต-
 ปจฺจยา โทณฺติ, อญฺญมญฺญปจฺจยา โทณฺติ,
 นิสฺสยปจฺจยา โทณฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา

โหนดิ, เอกรสา โหนดิ. เกณฐเจน
ภาวนา, เกณฐเจน ปฏิเวธ.

อนตฺตโต มนสิกรโต เวทพฺพหุสฺส กตโม เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา เป็นผู้
วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ, ภาวนาย กติ มากด้วยความรู้ วิโมกข์อะไรเป็นใหญ่...
วิโมกฺขา ตทฺนุวยา โหนดิ, สหชาตปจฺจยา ชื่อว่าปฏิเวธ เพราะอรรถว่าอะไร ?
โหนดิ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนดิ, นิสฺสย-
ปจฺจยา โหนดิ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โหนดิ,
เอกรสา โหนดิ. ปฏิเวธกาเล กตโม
วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ, ปฏิเวธาย
กติ วิโมกฺขา ตทฺนุวยา โหนดิ,
สหชาตปจฺจยา โหนดิ, อณฺณมณฺณปจฺจยา
โหนดิ, นิสฺสยปจฺจยา โหนดิ, สมฺปยุตฺต-
ปจฺจยา โหนดิ, เอกรสา โหนดิ.
เกณฐเจน ภาวนา, เกณฐเจน ปฏิเวธ ?

๒๒๕. อนิจฺจโต มนสิกรโต
อธิโมกฺขพฺพหุสฺส อนิมิตฺโต วิโมกฺโข
อาธิปเตยฺโย โหติ, ภาวนาย เทว
วิโมกฺขา ตทฺนุวยา โหนดิ, สหชาตปจฺจยา
โหนดิ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนดิ, นิสฺสย-

๒๒๕. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
สภาพไม่เที่ยง เป็นผู้มากด้วยความน้อมใจ
เชื่อ อนิมิตวิโมกข์เป็นใหญ่ วิโมกข์ที่เป็น
ไปตามอนิมิตวิโมกข์นั้นเพื่อภาวนามี ๒ ทั้ง
เป็นสหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสฺสย-

คุณสมชัย วงศ์เทพวาณิชย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปัจจุจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปัจจุจยา โทหนฺติ, ปัจจัจย สัมปยุตฺตปัจจัจย มีกิจเป็นอันเดียวกัน.
เอกรสา โทหนฺติ.

ปฏิเวธกาเลปิ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข แม้ในเวลาแห่งตลอด อนิมิตฺตวิโมกฺษย่อม
อาธิปเตยฺโย โทติ, ปฏิเวธาย เทว เป็นใหญ่ วิโมกฺษที่ เป็นไปตามอนิมิตฺตวิโมกฺษ
วิโมกฺขา ตทนฺวยา โทหนฺติ, สหชาตปัจจุจยา นั้น เพื่อปฏิเวธมี ๒ ทั้งเป็นสหชาตปัจจัจย
โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุจยา โทหนฺติ, อัญญมัญญปัจจัจย นิสฺสยปัจจัจย สัมปยุตฺตปัจจัจย
นิสฺสยปัจจุจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปัจจุจยา มีกิจเป็นอันเดียวกัน ชื่อว่าภาวนา เพราะ
โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ, เอกรสภูเจเน อรรถว่ามีกิจเป็นอันเดียวกัน. ชื่อว่าปฏิเวธ
ภาวนา. ทสฺสนฺภูเจเน ปฏิเวโธ. เอว เพราะอรรถว่าเห็น. แม้บุคคลเมื่อแห่ง
ปฏิวิชฺฌนฺโตปิ ภาเวติ, ภาเวนฺโตปิ ตลอดอย่างนี้ ก็ชื่อว่าย่อมเจริญ แม้เมื่อ
ปฏิวิชฺฌติ. เจริญ ก็ชื่อว่า ย่อมแห่งตลอด.

ทุกฺขโต มนสิกาโรโต ปสฺสทุทฺธิพฺหุลสฺส เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ เป็นผู้มาก
อฺปฺปณฺธิโต วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โทติ, ด้วยความสงบ อฺปฺปณฺธิตวิโมกฺษเป็นใหญ่
ภาวนาย เทว วิโมกฺขา ตทนฺวยา โทหนฺติ, วิโมกฺษที่ เป็นไปตามอฺปฺปณฺธิตวิโมกฺษนั้น เพื่อ
สหชาตปัจจุจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุจยา ภาวนามี ๒ ทั้งเป็นสหชาตปัจจัจย... มีกิจ
โทหนฺติ, นิสฺสยปัจจุจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺต- เป็นอันเดียวกัน.
ปัจจุจยา โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ.

ปฏิเวธกาเลปิ อฺปฺปณฺธิโต วิโมกฺโข แม้ในเวลาแห่งตลอด อฺปฺปณฺธิตวิโมกฺษก็ เป็น
อาธิปเตยฺโย โทติ, ปฏิเวธาย เทว ใหญ่ วิโมกฺษที่ เป็นไปตามอฺปฺปณฺธิตวิโมกฺษนั้น

คุณสมชาย วงศ์เทพวาณิชย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

วิโมกฺขา ตทนฺวยา โทหนฺติ, สหชาตปจฺจยา เพื่อปฏิเวธมี ๒ ทั้งเป็นสหชาตปัจจย...
 โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสย- แม้เมื่อเจริญก็ชื่อว่าแทงตลอด.
 ปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ,
 เอกรสา โทหนฺติ. เอกรสฺสุเจเน ภาวนา.
 ทสฺสนฺนฺเจเน ปฏิเวโธ. เอวํ ปฏิวิชฺฌนฺโตปิ
 ภาเวติ, ภาเวเนโตปิ ปฏิวิชฺฌติ.

อนตฺตโต มนสิการโธ เวทพหุสฺส สฺสณฺโธ เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา เป็นผู้
 วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ, ภาวนาย มากด้วยความรู้ สฺสณฺโธวิโมกฺข์เป็นใหญ่
 เทว วิโมกฺขา ตทนฺวยา โทหนฺติ, สหชาต- วิโมกฺข์ที่เป็นไปตามสฺสณฺโธวิโมกฺข์นั้น เพื่อ
 ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, ภาวนามี ๒ ทั้งเป็นสหชาตปัจจย... มีกิจ
 นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา เป็นอันเดียวกัน.
 โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ.

ปฏิเวธกาเลปิ สฺสณฺโธ วิโมกฺโข แม้ในเวลาแทงตลอด สฺสณฺโธวิโมกฺข์ก็เป็นใหญ่
 อาธิปเตยฺโย โหติ, ปฏิเวธาย เทว วิโมกฺข์ที่เป็นไปตามสฺสณฺโธวิโมกฺข์นั้น เพื่อ
 วิโมกฺขา ตทนฺวยา โทหนฺติ, สหชาตปจฺจยา ปฏิเวธมี ๒ ทั้งเป็นสหชาตปัจจย... แม้
 โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, เมื่อเจริญก็ชื่อว่าย่อมแทงตลอด.
 นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
 โทหนฺติ, เอกรสา โทหนฺติ. เอกรสฺสุเจเน
 ภาวนา. ทสฺสนฺนฺเจเน ปฏิเวโธ. เอวํ

คุณบังอร เขียว เชียงชล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิวินัยโตปิ ภาเวติ, ภาเวนุโตปิ
ปฏิวินัยติ.

๒๒๖. อนิจฺจโต มนสิการโต กตโม
วิโมกฺโข อธิมตฺโต โหติ, กตมวิโมกฺขสฺส
อธิมตฺตตฺตา สหฺชาวิมุตฺโต โหติ. ทุกฺขโต
มนสิการโต กตโม วิโมกฺโข อธิมตฺโต
โหติ, กตมวิโมกฺขสฺส อธิมตฺตตฺตา กายสฺกฺขี
โหติ. อนตฺตโต มนสิการโต กตโม
วิโมกฺโข อธิมตฺโต โหติ, กตมวิโมกฺขสฺส
อธิมตฺตตฺตา ทิฏฺฐิปปตฺโต โหติ ?

๒๒๖. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
สภาพไม่เที่ยง วิโมกข์อะไรมีประมาณยิ่ง
เพราะวิโมกข์อะไรมีประมาณยิ่ง บุคคลจึง
เป็นสหชาวิมุต. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
ทุกข์ วิโมกข์อะไรมีประมาณยิ่ง เพราะ
วิโมกข์อะไรมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
กายสัทธิ. เมื่อมนสิการโดยความเป็น
อนัตตา วิโมกข์อะไรมีประมาณยิ่ง เพราะ
วิโมกข์อะไรมีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
ทริปัตตบุคคล ?

อนิจฺจโต มนสิการโต อนิมิตฺโต
วิโมกฺโข อธิมตฺโต โหติ, อนิมิตฺตวิโมกฺขสฺส
อธิมตฺตตฺตา สหฺชาวิมุตฺโต โหติ. ทุกฺขโต
มนสิการโต อปฺปณฺธิโต วิโมกฺโข อธิมตฺโต
โหติ, อปฺปณฺธิตวิโมกฺขสฺส อธิมตฺตตฺตา
กายสฺกฺขี โหติ. อนตฺตโต มนสิการโต
สุญฺญโต วิโมกฺโข อธิมตฺโต โหติ,

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง อนิมิตวิโมกข์มีประมาณยิ่ง เพราะ
อนิมิตวิโมกข์มีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
สหชาวิมุต. เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์
อัปฺปณฺธิตวิโมกข์มีประมาณยิ่ง เพราะอัป-
ปณฺธิตวิโมกข์มีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
กายสัทธิบุคคล. เมื่อมนสิการโดยความเป็น

คุณจำลอง คัน เจริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สุณฺณตวิโมกข์สุส อธิมตฺตตฺตา ทิฏฺฐิปปตฺโต
โหติ.

อนัตตา สุณฺณตวิโมกข์มีประมาณยิ่ง เพราะ
สุณฺณตวิโมกข์มีประมาณยิ่ง บุคคลจึงเป็น
ทิสฺฐิปัตตบุคคล.

สทฺทหนฺโต วิมุตฺโตติ สทฺธาวิมุตฺโต,
ผุฏฺฐตฺตา สจฺฉิกโรตีติ^๑ กายสฺกฺขี, ทิฏฺฐตฺตา
ปตฺโตติ ทิฏฺฐิปปตฺโต. สทฺทหนฺโต อธิมจฺจตีติ
สทฺธาวิมุตฺโต. ฌานผสฺสํ ปจฺมํ ผุสฺติ, ปจฺฉา
นิโรธํ นิพฺพานํ สจฺฉิกโรตีติ กายสฺกฺขี.
"ทุกฺขา สงฺขารา, สุโข นิโรโธ"ติ ฌานํ^๒
โหติ ทิฏฺฐํ วิหิตํ สจฺฉิกตํ ผุสฺสิตํ ปณฺณายาติ
ทิฏฺฐิปปตฺโต ฯ เปฯ.

บุคคลเมื่อเชื่อ ชื่อนาน้อมใจไปแล้ว
เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่าสทฺธาวิมุตบุคคล
บุคคลยอมทำให้แจ้ง เพราะเป็นผู้ถูกต้อง
ธรรม เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่ากายสฺกฺขีบุคคล
บุคคลถึงแล้วเพราะเป็นผู้เห็นธรรม เพราะ
เหตุนี้จึงชื่อว่าทิสฺฐิปัตตบุคคล. บุคคลเมื่อ
เชื่อ ชื่อย่อม น้อมใจไป เพราะเหตุนี้จึง
ชื่อว่าสทฺธาวิมุตบุคคล. บุคคลถูกต้องฌาน
ก่อนภายหลังจึงทำให้แจ้งนิพพานอันเป็นที่ดับ
เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่ากายสฺกฺขีบุคคล. ญาณ
ความรู้ว่า "สังขารเป็นทุกข์ นิโรธเป็นสุข"
เป็นญาณอันบุคคลเห็นแล้ว ทราบแล้ว ทำให้
แจ้งแล้ว ถูกต้องแล้ว ค้ำยปัญญา เพราะ
เหตุนี้จึงชื่อว่าทิสฺฐิปัตตบุคคล ฯ

^๑ ฉ. สจฺฉิกโรตีติ.

^๒ ม. วิญญาตํ.

คุณจำลอง ต้น เจริญ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

เย หิ เกจิ เนกขมมัม ภาวิตา วา
 ภาเวนุติ วา ภาวิสุสนุติ วา ฯเปฯ สพฺเพ
 เต อนิมิตฺตวิโมกฺขสุสฺส วเสน สทฺธาวิมุตฺตา,
 อปฺปณฺหิตวิโมกฺขสุสฺส วเสน กายสกฺขี,
 สุณฺณตวิโมกฺขสุสฺส วเสน ทิฏฺฐิปปตฺตา.

ก็บุคคลเหล่านี้ใครคนหนึ่ง เจริญแล้ว
 กำลังเจริญ หรือจักเจริญซึ่งเนกขัมมะ ฯลฯ
 บุคคลทั้งหมดนั้น เป็นสัทธาวิมุตด้วยสามารถ
 แห่งอนิมิตฺตวิโมกฺข เป็นกายสกฺขี ด้วย
 สามารถแห่งอปฺปณฺหิตวิโมกฺข เป็นทิสฺฐิ-
 ปตตะด้วยสามารถสุณฺณตวิโมกฺข.

เย หิ เกจิ อพฺยาปาทํ ฯเปฯ
 อาโลกสณฺณํ... อวิกฺกเขปํ ฯเปฯ เย หิ
 เกจิ ทุกฺขํ ปริชานนุติ, สมุทฺถํ ปชฺชนุติ,
 นิโรธํ สจฺฉิกโรนุติ, มกฺกํ ภาเวนุติ. สพฺเพ
 เต อนิมิตฺตวิโมกฺขสุสฺส วเสน สทฺธา-
 วิมุตฺตา, อปฺปณฺหิตวิโมกฺขสุสฺส วเสน
 กายสกฺขี, สุณฺณตวิโมกฺขสุสฺส วเสน
 ทิฏฺฐิปปตฺตา.

ก็บุคคลเหล่านี้ใครคนหนึ่ง เจริญแล้ว
 กำลังเจริญ หรือจักเจริญ ซึ่งความไม่
 พยาบาท ฯลฯ อาโลกสณฺญา... ความไม่
 พึงช่าน ฯลฯ ก็บุคคลเหล่านี้ใครคนหนึ่ง
 กำหนดรู้ทุกฺขํ ละสมุทฺถยทำให้แจ้งนิโรธ
 เจริญมรรค. บุคคลทั้งหมดนั้นเป็นสัทธาวิมุต
 ด้วยสามารถแห่งอนิมิตฺตวิโมกฺข เป็นกายสกฺขี
 ด้วยสามารถแห่งอปฺปณฺหิตวิโมกฺข เป็นทิสฺฐิ-
 ปตตะด้วยสามารถแห่งสุณฺณตวิโมกฺข.

กตฺติหากาเรหิ สจฺจปฺปฏฺวิเวโธ โหติ,
 กตฺติหากาเรหิ สจฺจจฺานิ ปฏฺวิชฺฌนฺติ ? จตุหา-
 กาเรหิ สจฺจปฺปฏฺวิเวโธ โหติ, จตุหากาเรหิ
 สจฺจจฺานิ ปฏฺวิชฺฌนฺติ. ทุกฺขสจฺจํ ปรีณฺญาปฏฺวิเวธํ

การแทงตลอดสัจจะ ย่อมมีได้ด้วย
 อากาเรหิ บุคคลย่อมแทงตลอดสัจจะ
 ได้ด้วยอากาเรหิ ? การแทงตลอด
 สัจจะย่อมมีได้ด้วยอากาเรหิ ๔ บุคคลย่อม

คุณนพพร ต้นติบุตร
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิบัติ. สมุทตสจฺจํ ปทานบปฏิเวธํ แห่งตลอดสัจจะ ได้ด้วยอาการ ๔. คือ ย่อม
 ปฏิบัติ. นิโรธสจฺจํ สจฺจิกิริยาปฏิเวธํ แห่งตลอดทุกขสัจ อันเป็นการแห่งตลอดด้วย
 ปฏิบัติ. มกฺกสจฺจํ ภาวนาปฏิเวธํ ปริณญา. แห่งตลอดสมุทัยสัจ อันเป็นการ
 ปฏิบัติ. แห่งตลอดด้วยปทานะ. แห่งตลอดนิโรธสัจ
อันเป็นการแห่งตลอดด้วยสัจจิกิริยา. แห่ง
ตลอดมรรคสัจ อันเป็นการแห่งตลอดด้วย
ภาวนา.

อิมเหติ จตุททากาเรหิ สจฺจบปฏิเวโธ โทติ. การแห่งตลอดสัจจะ ย่อมมีด้วยอาการ ๔ นี้.
 อิมเหติ จตุททากาเรหิ สจฺจจานิ ปฏิวิชฺชณฺโต บุคคลเมื่อ แห่งตลอดสัจจะด้วยอาการ ๔ นี้
 อนิมิตฺตวิโมกฺขสฺส วเสน สหฺธาวิมุตฺโต, เป็นสหฺธาวิมุต ด้วยสามารถแห่งอนิมิต-
 อปฺปณฺธิทวิโมกฺขสฺส วเสน กายสฺกฺขี, วิโมกข์ เป็นกายสักขีด้วยสามารถแห่ง
 สฺยณฺตวิโมกฺขสฺส วเสน ทิฏฺฐิปปตฺโต. อัปฺปณฺธิทวิโมกข์ เป็นทิสฺฐิปตตะด้วยสามารถ
แห่งสฺยณฺตวิโมกข์.

กตฺติททากาเรหิ สจฺจบปฏิเวโธ โทติ, การแห่งตลอดสัจจะ ย่อมมีได้ด้วย
 กตฺติททากาเรหิ สจฺจจานิ ปฏิวิชฺชณฺติ ? อาการเท่าไร ? บุคคลย่อมแห่งตลอดสัจจะ
 นวททากาเรหิ สจฺจบปฏิเวโธ โทติ, ได้ด้วยอาการเท่าไร ? การแห่งตลอด
 นวททากาเรหิ สจฺจจานิ ปฏิวิชฺชณฺติ. สัจจะ ย่อมมีได้ด้วยอาการ ๘ บุคคลย่อม
 ปริณญาปฏิเวธํ ปฏิวิชฺชณฺติ ฯ เปฯ สจฺจิกิริยา- แห่งตลอดสัจจะ ได้ด้วยอาการ ๘ คือ ย่อม
 ปฏิเวโธ จ นิโรธสฺส. อิมเหติ นวททากาเรหิ แห่งตลอดทุกขสัจ อันเป็นการแห่งตลอดด้วย

คุณไพโรจน์ ชัยสังขจันทร์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สัจจบปฏิเวธ โทติ. อิมะหิ นวทากาเรหิ
 สัจจานิ ปฏิวิชฌนโต อนิมิตฺตวิโมกฺขสฺส
 วเสน สัทธาวิมุตฺโต, อปฺปณฺหิตวิโมกฺขสฺส
 วเสน กายสํกฺขี, สุณฺณตวิโมกฺขสฺส วเสน
 ทิฏฺฐิปปตฺโต.

ปริณฺญา ฯลฯ และการแทงตลอดด้วยการทำ
 ให้แจ้งซึ่งมรรค ๔ แห่งนี้โรธ. การแทง
 ตลอดสัจจะย่อมมีได้ด้วยอาการ ๙ นี้. บุคคล
 แทงตลอดสัจจะด้วยอาการ ๙ นี้ เป็น
 สัทธาวิมุต ด้วยสามารถแห่งอนิมิตฺตวิโมกฺข
 เป็นกายสํกฺขี ด้วยสามารถแห่งอปฺปณฺหิต-
 วิโมกฺข เป็นทิฏฺฐิปปตตะด้วยสามารถแห่ง
 สุณฺณตวิโมกฺข.

๒๒๗. อนิจฺจโต มนสิกาโรนฺโต กตเม
 ฐมฺเม ยถาภูตํ ชานาตี^๑ ปสฺสตี, กถํ
 สมฺมาทสฺสนํ โทติ, กถํ ตทนฺวเยน สพฺเพ
 สงฺขารา อนิจฺจโต สฺหิฏฺฐา โทนฺติ, กตถ
 กงฺขา ปหียตี.

๒๒๗. บุคคลเมื่อมนสิการโดยความ
 เป็นสภาพไม่เที่ยง ย่อมรู้ย่อมเห็นธรรม
 เหล่าไหนตามความเป็นจริง สัมมาทศนะ
 (ความเห็นชอบ) ย่อมมีได้อย่างไร สังขาร
 ทั้งปวงเป็นสภาพอันบุคคลเห็นดีแล้ว โดย
 ความเป็นสภาพไม่เที่ยง ด้วยความเป็นไป
 ตามสัมมาทศนะนั้น อย่างไร บุคคลย่อมละ
 ความสงสัยได้ที่ไหน.

ทุกฺขโต มนสิกาโรนฺโต กตเม ฐมฺเม ยถาภูตํ
 ชานาตี ปสฺสตี, กถํ สมฺมาทสฺสนํ โทติ,

บุคคลเมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ ย่อมรู้
 ย่อมเห็นธรรมเหล่าไหน ตามความเป็นจริง

^๑ ก. ปชานาติ, เอวมุปริปี.

กถิ ตทนฺวเยน สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขโต สัมมาทศฺนํ ย่อมมีได้ อย่างไร สังขารทั้งปวง
 สุกฺโกจฺจา โทหนฺติ, กตฺถ กงฺขา ปหฺยติ. เป็นสภาพอันบุคคลเห็นดีแล้ว โดยความ
 เป็นทุกข์...

อนตฺตโต มนสิกโรนฺโต กตฺเม ฌมฺเม บุคคลเมื่อมนสิการ โดยความเป็นอนัตตา
 ยถาภูตํ ชานาติ ปสฺสติ, กถิ สมฺมาทศฺสนํ ย่อมรู้ ย่อมเห็น ธรรมเหล่าไหนตามความ
 โทติ, กถิ ตทนฺวเยน สพฺเพ ฌมา เป็นจริง สัมมาทศฺนํ ย่อมมีได้ อย่างไร
 อนตฺตโต สุกฺโกจฺจา โทหนฺติ, กตฺถ กงฺขา ธรรมทั้งปวงเป็นธรรม อันบุคคลเห็นดีแล้ว
 ปหฺยติ ? โดยความเป็นอนัตตา ด้วยความเป็นไปตาม
 สัมมาทศฺนํ นั้นอย่างไร บุคคลย่อมละความ
 สงสฺยได้ในที่ไหน ?

อนิจฺจโต มนสิกโรนฺโต นิमितฺตํ บุคคลเมื่อมนสิการ โดยความเป็น
 ยถาภูตํ ชานาติ ปสฺสติ, เตน วุจฺจติ สภาพไม่เที่ยง ย่อมรู้ย่อมเห็นนิमितตามความ
 สมฺมาทศฺสนํ. เอวํ ตทนฺวเยน สพฺเพ เป็นจริง เพราะเหตุนี้ท่านจึงเรียกว่า
 สงฺขารา อนิจฺจโต สุกฺโกจฺจา โทหนฺติ, เอตฺถ สัมมาทศฺนํ. สังขารทั้งปวงเป็นสภาพอัน
 กงฺขา ปหฺยติ. บุคคลเห็นดีแล้วโดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง
 ด้วยความเป็นไปตามสัมมาทศฺนํ นั้น อย่างนี้
 บุคคลย่อมละความสงสฺยได้ในสัมมาทศฺนํ.

ทุกฺขโต มนสิกโรนฺโต ปวตฺตํ ยถาภูตํ บุคคลเมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ ย่อมรู้
 ชานาติ ปสฺสติ, เตน วุจฺจติ สมฺมาทศฺสนํ. ย่อมเห็นความเป็นไป(แห่งวิบาก)ตามความ

คุณสายชล ศีลชัยทาน และครอบครัว
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวํ ตทนฺวเยน สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขโต เป็นจริง เพราะเหตุนี้ท่านจึงเรียกว่า
 สุตฺติญา โหนฺติ, เอตฺถ กงฺขา ปหฺยติ. สัมมาทัศนะ... สังขารทั้งปวงเป็นสภาพอัน
 บุคคลเห็นดีแล้วโดยความเป็นทุกฺข ด้วย
 ความเป็นไปตามสัมมาทัศนะนั้น อย่างนี้
 บุคคลย่อมละความสงสัยได้ในสัมมาทัศนะนี้.

อนตฺตโต มนสิกโรนฺโต นิमितฺตญฺจ ปวตฺตญฺจ บุคคลเมื่อมนสิการ โดยความเป็นอนัตตา
 ยถาภูตํ ชานาติ ปสฺสติ, เตน วุจฺจติ ย่อมรู้เห็นนิमितและความเป็นไป(แห่งวิบาก)
 สัมมาทสฺสนํ. เอวํ ตทนฺวเยน สพฺเพ ตามความเป็นจริง เพราะเหตุนี้ท่านจึง
 ฐมา อนตฺตโต สุตฺติญา โหนฺติ, เอตฺถ เรียกว่าสัมมาทัศนะ. ธรรมทั้งปวงเป็น
 กงฺขา ปหฺยติ. ธรรมอันบุคคลเห็นดีแล้ว โดยความเป็น
 อนัตตา ด้วยความเป็นไปตามสัมมาทัศนะนั้น
 อย่างนี้ บุคคลย่อมละความสงสัยได้ใน
 สัมมาทัศนะนี้.

ยญฺจ ยถาภูตํ ฌาณํ ยญฺจ สัมมาทสฺสนํ ธรรมเหล่านี้ คือยถาภูตญาณ สัมมา-
 ยา จ กงฺขาวิตรณา, อิมํ ฐมา ทัศนะ และกงฺขาวิตรณะ (ปัญญาเครื่องข้าม
 นานตฺตา^๑ เจว นานาพฺยณฺชนา จ, อุทาหุ ความสงสัย) มีอรรถต่างกันและมีพยัญชนะ
 เอกตฺตา,^๒ พฺยณฺชนเมว นานนฺติ. ยญฺจ ต่างกัน หรือมีอรรถอย่างเดียวกัน ต่างกัน

^๑ ส. นานตฺตา.

^๒ ส. เอกตฺตา.

พระบาง เจริญทรัพย์

ขออุทิศส่วนกุศลให้ คุณพ่อทิพย์ และคุณแม่แจ่ม-นางสาวเกา เจริญทรัพย์

ยถาภูตํ ฌานํ ยถา สุมมาทสุสนิ ยา จ แต่พัยฺยชฺชนะเท่านั้น. ธรรมเหล่านี้ คือ กงฺขาวิตรณา, อิมะ ฐมฺมา เอกคฺคา ยถาภูตญฺจาณ สัมมาทศฺนะและกิงฺขาวิตรณะ มีอรรตอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่พัยฺยชฺชนะ เท่านั้น.

อนิจฺจโต มนสิกรโต ก็ ภยโต เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ อูปฺภุจฺจาติ, ทุกฺขโต มนสิกรโต ก็ ภยโต ไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกฺข โดยความเป็น อูปฺภุจฺจาติ, อนตฺตโต มนสิกรโต ก็ ภยโต อนัตตา อะไรย่อมปรากฏโดยความเป็นของ น่ากลัว ? เมื่อมนสิการโดยความเป็นสภาพ อูปฺภุจฺจาติ ? อนิจฺจโต มนสิกรโต นิमितฺตํ ภยโต อูปฺภุจฺจาติ, ทุกฺขโต มนสิกรโต ไม่เที่ยง นิมิตย่อมปรากฏโดยความเป็นของ น่ากลัว เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกฺข ปวตฺตํ : ภยโต อูปฺภุจฺจาติ, อนตฺตโต ความเป็นไป(แห่งวิบาก)ย่อมปรากฏ โดย มนสิกรโต นิमितฺตญฺจ ปวตฺตญฺจ ภยโต ความเป็นของน่ากลัว เมื่อมนสิการโดย ความเป็นอนัตตา ทั้งนิमितและความเป็นไป (แห่งวิบาก) ย่อมปรากฏโดยความเป็นของ น่ากลัว.

ยา จ ภยตูปฺภุจฺจาเน ปญฺญา ยถา ธรรมเหล่านี้ คือภยตูปฺภุจฺจาณญาณ อาทึนเว ฌานํ ยา จ นิพฺพิทา อิมะ ฐมฺมา (ปัญญาในความปรากฏ โดยความเป็นของ น่ากลัว) อาทึนเวญาณ และนิพพิทาญาณ มี นานตฺถา เจว นานาพฺยชฺชนา จ. อุตฺทาหุ นํ อจฺจุตฺตา, พฺยชฺชเมว นานนฺติ. ยา จ อรรตต่างกัน ทั้งมีพัยฺยชฺชนะต่างกัน. หรือมี

พระบาง เจริญทรัพย์

ขออุทิศส่วนกุศลให้ คุณพ่อทิพย์ และคุณแม่แจ่ม-นางสำเภา เจริญทรัพย์

ภยตฺถุจฺจเน ปณฺณา ยถฺจ อาทึนเว ฌาณึ
ยา จ นิพฺพิทา, อึเม ฐมฺมา เอกตฺถา,
พฺยณฺชนเมว นานึ.

อรรถอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่พยัญชนะ
เท่านั้น. ธรรมเหล่านี้ คือ ภยตฺถุจฺจเน
(ปัญญาในความปรากฏ โดยความเป็นของ
น่ากลัว) อาทึนเว ฌาณึ และนิพพิทาญาณ
มีอรรถอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่พยัญชนะ
เท่านั้น.

ยา จ อนตฺตานุปัสฺสนา ยา จ
สฺสณฺตตานุปัสฺสนา, อึเม ฐมฺมา นานตฺถา
เจว นานาพฺยณฺชนา จ. อุทาหุ เอกตฺถา
พฺยณฺชนเมว นานนฺติ. ยา จ อนตฺตานุ-
ปัสฺสนา ยา จ สฺสณฺตตานุปัสฺสนา, อึเม
ฐมฺมา เอกตฺถา, พฺยณฺชนเมว นานึ.

ธรรมเหล่านี้ คืออนัตตานุปัสสนา
และสฺสณฺตตานุปัสสนา มีอรรถต่างกันและมี
พยัญชนะต่างกัน. หรือมีอรรถอย่างเดียวกัน
ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้น. ธรรมเหล่านี้
คือ อนัตตานุปัสสนา และสฺสณฺตตานุปัสสนา
มีอรรถอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่พยัญชนะ
เท่านั้น.

อนึจฺจโต มนสิกโรโต ก็ ปฏิสงฺขา
ฌาณึ อุปฺปชฺชติ, ทฺถุชฺชโต มนสิกโรโต ก็
ปฏิสงฺขา ฌาณึ อุปฺปชฺชติ, อนตฺตโต
มนสิกโรโต ก็ ปฏิสงฺขา ฌาณึ อุปฺปชฺชติ ?
อนึจฺจโต มนสิกโรโต นิमितฺตึ ปฏิสงฺขา
ฌาณึ อุปฺปชฺชติ, ทฺถุชฺชโต มนสิกโรโต ปวตฺตึ
เกิดขึ้น

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็น
อนัตตา ญาณคือการพิจารณาอะไร ย่อม
เกิดขึ้น ? เมื่อมนสิการโดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง ญาณ คือการพิจารณานิมิตย์่อม
เกิดขึ้น เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์

พระบาง เจริญทรัพย์

ขออุทิศส่วนกุศลให้ คุณพ่อทิพย์ และคุณแม่แจ่ม-นางสำเภา เจริญทรัพย์

ปฏิสังขชา ฌาณํ อุปปชชติ, อนตฺตโต
มนสิการโระโต นิमितฺตณฺจ ปวตฺตณฺจ ปฏิสังขชา
ฌาณํ อุปปชชติ.

ญาณคือการพิจารณาความเป็นไปย่อมเกิดขึ้น
เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา ญาณคือ
การพิจารณาทั้งนิमित และความเป็นไปย่อม
เกิดขึ้น.

ยา จ มุญฺจิตฺกมฺยตา ยา จ
ปฏิสังขชานุปัสสนา ยา จ สังขารุเปกฺขา,
อิเม ฌมฺมา นานตฺถา เจว นานาพฺยณฺชนา
จ. อุทาทุ เอกตฺถา, พฺยณฺชนเมว นานนฺติ.
ยา จ มุญฺจิตฺกมฺยตา ยา จ ปฏิสังขชานุ-
ปัสสนา ยา จ สังขารุเปกฺขา, อิเม
ฌมฺมา เอกตฺถา, พฺยณฺชนเมว นานํ.

ธรรมเหล่านี้ คือมุนฺจิตุกัมยตาญาณ
ปฏิสังขชานุปัสสนาญาณ และสังขารุเปกขา-
ญาณ มีอรรถต่างกันและมีพยัญชนะต่างกัน..
หรือมีอรรถอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่
พยัญชนะเท่านั้น. ธรรมเหล่านี้ คือมุนฺจิตุ-
กัมยตาญาณ ปฏิสังขชานุปัสสนาญาณ และ
สังขารุเปกขาญาณ มีอรรถอย่างเดียวกัน
ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้น.

อนิจฺจโต มนสิการโระโต กุโตะ จิตฺตํ
วฺภูจฺจติ, กตฺถ จิตฺตํ ปกฺขนฺนฺหติ. ทฺกฺขโต
มนสิการโระโต กุโตะ จิตฺตํ วฺภูจฺจติ, กตฺถ จิตฺตํ
ปกฺขนฺนฺหติ. อนตฺตโต มนสิการโระโต กุโตะ
จิตฺตํ วฺภูจฺจติ, กตฺถ จิตฺตํ ปกฺขนฺนฺหติ ?

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกซ์ โดยความเป็น
อนัตตา จิตย่อมออกไปจากอะไร ย่อม
แล่นไปในที่ไหน ?

อนิจฺจโต มนสิการโระโต นิमितฺตา จิตฺตํ
วฺภูจฺจติ, อนิमितฺเต จิตฺตํ ปกฺขนฺนฺหติ. ทฺกฺขโต

เมื่อมนสิการ โดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง
จิตย่อมออกไปจากนิमित ย่อมแล่นไปใน

พระบาง เจริญทรัพย์

ขออุทิศส่วนกุศลให้ คุณพ่อทิพย์ และคุณแม่แจ่ม-นางสำเภา เจริญทรัพย์

มนสิการโธ ปวตุตา จิตฺตํ วุฏฺฐาติ,
 อปฺปวตุเต จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ. อนตฺตโธ
 มนสิการโธ นิมิตฺตา จ ปวตุตา จ จิตฺตํ
 วุฏฺฐาติ, อนิมิตฺเต อปฺปวตุเต นิโรธ-
 นิพฺพานธาตฺยา^๑ จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ.

นิพพานอันไม่มีนิमित. เมื่อมนสิการโดยความ
 เป็นทุกข์ จิตย่อมออกไปจากความเป็นไป
 ย่อมแล่นไปในนิพพาน อันไม่มีความเป็นไป.
 เมื่อมนสิการโดยความเป็นอนัตตา จิตย่อม
 ออกไปจากนิमितและความเป็นไป ย่อมแล่น
 ไปในนิพพานธาตุอันเป็นที่ดับ ซึ่งไม่มีนิमित
 ไม่มีความเป็นไป.

ยา จ พหิทฺฐาวุฏฺฐานวิวุกฺกเน ปณฺญา
 เย จ โคตรภูมฺมา, อิมเ ชมฺมา
 นานตฺตา เจว นานาพฺยณฺชนา จ. อุทาหุ
 เอกตฺตา พฺยณฺชเนว นานนฺติ. ยา จ
 พหิทฺฐาวุฏฺฐานวิวุกฺกเน ปณฺญา เย จ
 โคตรภูมฺมา, อิมเ ชมฺมา เอกตฺตา,
 พฺยณฺชเนว นานํ.

ธรรมเหล่านี้ คือปัญญาในความออก
 ไปและความหลีกเลี่ยงไปภายนอก และโคตรภู-
 ธรรม มีอรรถต่างกันและมีพยัญชนะต่างกัน.
 หรือมีอรรถอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่
 พยัญชนะเท่านั้น. ธรรมเหล่านี้ คือปัญญา
 ในความออกไป และความหลีกเลี่ยงไปภายนอก
 และโคตรภูธรรมมีอรรถอย่างเดียวกัน ต่าง
 กันแต่พยัญชนะเท่านั้น.

อนิจฺจโธ มนสิการโธ กตม-
 วิโมกฺเชน วิมุจฺจติ, ทุกฺขโธ มนสิการโธ
 กตมวิโมกฺเชน วิมุจฺจติ, อนตฺตโธ

บุคคลเมื่อมนสิการ โดยความเป็น
 สภาวะไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดย
 ความเป็นอนัตตา ย่อมหลุดพ้นไปด้วยวิโมกข์

^๑ ฉ. นิโรธะ นิพพานธาตุยา.

มนสิการโธนโต กตมวิโมกฺเขน วิมุจฺจติ ? อะไร ? บุคคลเมื่อมนสิการโดยความเป็น
อนิจฺจโต มนสิการโธนโต อนิมิตฺตวิโมกฺเขน สภาพไม่เที่ยง ย่อมหลุดพ้นไปด้วยอนิมิต-
วิมุจฺจติ, ทุกฺขโต มนสิการโธนโต อปฺปณฺธิต- วิโมกฺช เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข
วิโมกฺเขน วิมุจฺจติ, อนตฺตโต มนสิการโธนโต ย่อมหลุดพ้นไปด้วยอัปฺปณฺธิตวิโมกฺช เมื่อ
สุณฺณตวิโมกฺเขน วิมุจฺจติ. มนสิการโดยความเป็นอนัตตา ย่อมหลุดพ้น
ไปด้วยสุณฺณตวิโมกฺช.

ยา จ ทุกฺโขวฺกุจฺจานวิวฺกุจฺจนเ ปณฺญา
ยณฺจ มคฺเค ฅาณฺ, อีเม ธมฺมา นานตฺถา
เจว นานาพฺยณฺชฺนา จ. อุทาทุ เอกตฺถา
พฺยณฺชฺนเมว นานนฺติ. ยา จ ทุกฺโขวฺกุจฺจาน-
วิวฺกุจฺจนเ ปณฺญา ยณฺจ มคฺเค ฅาณฺ, อีเม
ธมฺมา เอกตฺถา, พฺยณฺชฺนเมว นานนฺติ?

ธรรมเหล่านี้ คือปัญญาในความออก
ไปและความหลีกไปจากส่วนทั้งสอง และ
มรรคญาณ มีมรรคต่างกันและมีพยัญชนะ
ต่างกัน. หรือมีมรรคอย่างเดียวกัน ต่างกัน
แต่พยัญชนะเท่านั้น. ธรรมเหล่านี้ คือปัญญา
ในความออกไป และความหลีกไปจากส่วน
ทั้งสอง และมรรคญาณมีมรรคอย่างเดียวกัน
ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้น.

๒๒๘. กติหากาเรหิ ตโย วิโมกฺขา
นानาขณเ^๑ โหนฺติ กติหากาเรหิ ตโย
วิโมกฺขา เอกกฺขณเ โหนฺติ ? จตุหากาเรหิ

๒๒๘. วิโมกฺช ๓ ย่อมมีในขณะต่าง
กัน ด้วยอาการเท่าไร ย่อมมีในขณะเดียว
กันด้วยอาการเท่าไร ? วิโมกฺช ๓ ย่อมมี

^๑ ฉ. นาน.

^๒ ฉ. อี. นานากฺขณ, เอวมฺปฺริปี.

ตโย วิโมกฺขา นานาขณ โทณฺติ, ในขณะต่างกันด้วยอาการ ๔ ย่อมมีในขณะ
 สุตฺตหากาเรหิ ตโย วิโมกฺขา เอกกฺขณ เดียวกันด้วยอาการ ๑.
 โทณฺติ.

กตเมหิ จตฺตหากาเรหิ ตโย วิโมกฺขา วิโมกฺช ๓ ย่อมมีในขณะต่างกันด้วย
 นานาขณ โทณฺติ ? อาธิปเตยฺยญฺเณ อาการ ๔ เป็นไฉน ? วิโมกฺช ๓ ย่อมมีใน
 อธิญฺจานญฺเณ อภินิหารญฺเณ นียฺยา- ขณะต่างกันด้วยอาการ ๔ คือด้วยอรรถว่า
 ญฺเณ. เป็นใหญ่ ๑ ด้วยอรรถว่าตั้งมั่น ๑ ด้วย
 อรรถว่าน้อมจิตไป ๑ ด้วยอรรถว่านำ
 ออกไป ๑.

กถิ อาธิปเตยฺยญฺเณ ตโย วิโมกฺขา วิโมกฺช ๓ ย่อมมีในขณะต่างกันด้วยอรรถว่า
 นานาขณ โทณฺติ ? อนิจฺจโต มนสิกโรโต เป็นใหญ่อย่างไร ? เมื่อมนสิการโดยความ
 อนิมิตฺโต วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ, เป็นสภาพไม่เที่ยง อนิมิตฺตวิโมกฺชย่อมน้อมเป็น
 หุกฺขโต มนสิกโรโต อปฺปณฺธิโต วิโมกฺโข ใหญ่ เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์
 อาธิปเตยฺโย โหติ, อนตฺตโต มนสิกโรโต อปฺปณฺธิตวิโมกฺชย่อมน้อมเป็นใหญ่ เมื่อมนสิการ
 สุนฺณโต วิโมกฺโข อาธิปเตยฺโย โหติ. โดยความเป็นอนัตตา สุนฺณตวิโมกฺชย่อมน้อมเป็น
 เหว วิโมกฺช ๓ ย่อมมีในขณะต่างกันด้วย
 นานาขณ โทณฺติ. อรรถว่าเป็นใหญ่อย่างนี้.

กถิ อธิฏฺฐานญฺเณ ตโย วิโมกฺขา
 นานาขณฺเ โทหนฺติ ? อนิจฺจโต มนสิกโรนฺโต
 อนิมิตฺตวิโมกฺขสฺส วเสน จิตฺตํ อธิฏฺจาทิ,
 ทุกฺขโต มนสิกโรนฺโต อปฺปณฺหิตวิโมกฺขสฺส
 วเสน จิตฺตํ อธิฏฺจาทิ, อนตฺตโต
 มนสิกโรนฺโต สฺยณฺตวิโมกฺขสฺส วเสน จิตฺตํ
 อธิฏฺจาทิ. เอวํ อธิฏฺฐานญฺเณ ตโย
 วิโมกฺขา นานาขณฺเ โทหนฺติ.

วิโมกข์ ๓ ย่อมมีในขณะต่างกันด้วย
 อรรถว่าตั้งมั่นอย่างไร ? บุคคลเมื่อ
 มนสิการโดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง ย่อม
 ตั้งจิตไว้มั่น ด้วยสามารถแห่งอนิมิตวิโมกข์
 เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ ย่อมตั้งจิต
 ไว้มั่นด้วยสามารถแห่งอัปณิหิตวิโมกข์ เมื่อ
 มนสิการโดยความเป็นอนัตตา ย่อมตั้งจิตไว้
 มั่นด้วยสามารถแห่งสุญตวิโมกข์. วิโมกข์ ๓
 ย่อมมีในขณะต่างกัน ด้วยอรรถว่าตั้งมั่น
 อย่างนี้.

กถิ อภินิหารญฺเณ ตโย วิโมกฺขา
 นานาขณฺเ โทหนฺติ ? อนิจฺจโต มนสิกโรนฺโต
 อนิมิตฺตวิโมกฺขสฺส วเสน จิตฺตํ อภินิหฺรติ,
 ทุกฺขโต มนสิกโรนฺโต อปฺปณฺหิตวิโมกฺขสฺส
 วเสน จิตฺตํ อภินิหฺรติ, อนตฺตโต
 มนสิกโรนฺโต สฺยณฺตวิโมกฺขสฺส วเสน จิตฺตํ
 อภินิหฺรติ. เอวํ อภินิหารญฺเณ ตโย
 วิโมกฺขา นานาขณฺเ โทหนฺติ.

วิโมกข์ ๓ ย่อมมีในขณะต่างกันด้วย
 อรรถว่าน้อมจิตไปอย่างไร ? บุคคลเมื่อ
 มนสิการโดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง ย่อม
 น้อมจิตไป ด้วยสามารถแห่งอนิมิตวิโมกข์
 เมื่อมนสิการโดยความเป็นทุกข์ ย่อมน้อมจิต
 ไปด้วยสามารถแห่งอัปณิหิตวิโมกข์ เมื่อ
 มนสิการโดยความเป็นอนัตตา ย่อมน้อมจิต
 ไปด้วยสามารถแห่งสุญตวิโมกข์. วิโมกข์ ๓
 ย่อมมีในขณะต่างกัน ด้วยอรรถว่าน้อมจิตไป
 อย่างนี้.

พระมหาประสิทธิ์ สุขวรรณโณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กถิ นียฺยานญฺเณ ตโย วิโมกฺขา
 นานาขณฺเ โหนฺติ ? อนิจฺจโต มนสิกรฺโรโต
 อนิมิตฺตวิโมกฺขสฺส วเสน นิโรธํ นิพฺพานํ
 นียฺยาติ, ทุกฺขโต มนสิกรฺโรโต อปฺปณฺหิต-
 วิโมกฺขสฺส วเสน นิโรธํ นิพฺพานํ นียฺยาติ,
 อนตฺตโต มนสิกรฺโรโต สฺสณฺตวิโมกฺขสฺส
 วเสน นิโรธํ นิพฺพานํ นียฺยาติ. . เอวํ
 นียฺยานญฺเณ ตโย วิโมกฺขา นานาขณฺเ
 โหนฺติ. อิมฺเห จตฺตหากาเรหิ ตโย วิโมกฺขา
 นานาขณฺเ โหนฺติ.

วิโมกข์ ๓ ย่อมมีในขณะต่างกันด้วย
 อรรถว่านำออกไปอย่างไร ? บุคคลเมื่อ
 มนสิการโดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง ย่อม
 นำจิตออกไปสู่นิพพานอันเป็นที่ดับ ด้วย
 สามารถแห่งอนิมิตวิโมกข์ เมื่อมนสิการ
 โดยความเป็นทุกข์ ย่อมนำจิตออกไปสู่
 นิพพานอันเป็นที่ดับ ด้วยสามารถแห่งอัป-
 ปณฺหิตวิโมกข์ เมื่อมนสิการโดยความเป็น
 อนตฺตา ย่อมนำจิตออกไปสู่นิพพานอันเป็นที่
 ดับด้วยสามารถแห่งสฺสณฺตวิโมกข์. วิโมกข์ ๓
 ย่อมมีในขณะต่างกัน ด้วยอรรถว่านำออกไป
 อย่างนี้. วิโมกข์ ๓ ย่อมมีในขณะต่างกัน
 ด้วยอาการ ๔ นี้.

กตเมหิ สฺตตฺตหากาเรหิ ตโย
 วิโมกฺขา เอกกฺขณฺเ โหนฺติ ? สโม-
 ธานญฺเณ อธิกมฺนญฺเณ ปฏฺฐิลาภญฺเณ
 ปฏฺฐิเวธญฺเณ สจฺฉนิกิริยญฺเณ ผสฺสสนฺนญฺเณ
 อภิสมฺมญฺเณ.

วิโมกข์ ๓ ย่อมมีในขณะเดียวกันด้วย
 อาการ ๗ เป็นไฉน ? วิโมกข์ ๓ ย่อมมีใน
 ขณะเดียวกันด้วยอาการ ๗ คือ ด้วยอรรถ
 ว่าประชุมลง ๑ ด้วยอรรถว่าบรรลุ ๑ ด้วย
 อรรถว่าได้เฉพาะ ๑ ด้วยอรรถว่าแหง
 ตลอด ๑ ด้วยอรรถว่าทำให้แจ้ง ๑ ด้วย
 อรรถว่าถูกต้อง ๑ ด้วยอรรถว่าตรัสรู้ ๑.

คุณสันติ แสง เสริฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กถิ สโมธานญฺเฐน อธิคมณญฺเฐน ปฏิ-
 ลากญฺเฐน ปฏิเวธญฺเฐน สจฺฉิกิริยญฺเฐน
 ผสฺสนญฺเฐน อภิสมยญฺเฐน ตโย วิโมกฺขา
 เอกกฺขณเ โหนติ ? อนิจฺจโต มนสิกโรนฺโต
 นิमितฺตา มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข.

วิโมกข์ ๓ ย่อมมีในขณะเดียวกัน ด้วยอรรถ
 ว่าประชุมลง ด้วยอรรถว่าบรรลุ ด้วยอรรถ
 ว่าได้เฉพาะ ด้วยอรรถว่าแห่งตลอด ด้วย
 อรรถว่าทำให้แจ้ง ด้วยอรรถว่าถูกต้อง
 ด้วยอรรถว่าตรัสรู้ อย่างไร ? บุคคล
 มนสิการโดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง ย่อม
 พ้นจากนิमित เพราะเหตุนี้วิโมกข์นั้นจึง
 ชื่อว่าอนิมิตวิโมกข์.

ยโต มุจฺจตี, ตตฺถ น ปณฺหตีติ อปฺปณฺหิตโต
 วิโมกฺโข. ยตฺถ น ปณฺหตี, เตน สฺสณฺโณติ
 สฺสณฺโณโต วิโมกฺโข... เยน สฺสณฺโณ, เตน^๑
 นิमितฺเตน อนิมิตฺโตติ. อนิมิตฺโต วิโมกฺโข.
 เอว สโมธานญฺเฐน อธิคมณญฺเฐน
 ปฏิลากญฺเฐน ปฏิเวธญฺเฐน สจฺฉิกิริยญฺเฐน
 ผสฺสนญฺเฐน อภิสมยญฺเฐน ตโย วิโมกฺขา
 เอกกฺขณเ โหนติ.

บุคคลย่อมพ้นจากนิमितใด ย่อมไม่ตั้งอยู่ใน
 นิमितนั้น เพราะเหตุนี้วิโมกข์จึงชื่อว่า
 อปฺปณฺหิตวิโมกข์. บุคคลไม่ตั้งอยู่ในนิमितใด
 เป็นผู้ว่างเปล่าจากนิमितนั้น เพราะเหตุนี้
 วิโมกข์นั้นจึงชื่อว่าสฺสณฺโณโตวิโมกข์. บุคคลไม่มี
 นิमितเพราะนิमितที่ว่างเปล่า เพราะเหตุนี้
 วิโมกข์นั้นจึงชื่อว่าอนิมิตวิโมกข์. วิโมกข์ ๓
 ย่อมมีในขณะเดียวกัน ด้วยอรรถว่าประชุม
 ลง... ด้วยอรรถว่าตรัสรู้อย่างนี้.

^๑ ก. สฺสณฺณ เตน .

ทุกขโต มนสิกรโนโต ปณิธิยา บุคคลมนสิการ โดยความเป็นทุกข
 มุจฺจตีติ อปฺปณฺหิตโต วิโมกฺโข. ยตฺถ น ย่อมพ้นจากความปรารถนา อันเป็นที่ตั้ง
 ปณฺหิตฺติ, เตนฺ สุญฺโณติ สุญฺญโต วิโมกฺโข. เพราะเหตุนั้น วิโมกข์นั้นจึงชื่อว่าอปฺปณฺหิต-
 เยน สุญฺโณ^๑, เตน^๑ นิมิตฺเตน อนิมิตฺโตติ วิโมกข์. บุคคลไม่ตั้งอยู่ในนimitโต เป็นผู้
 อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. ว่างเปล่าจากนimitนั้น เพราะเหตุนี้วิโมกข์
 นั้นจึงชื่อว่าสุญฺตวิโมกข์. บุคคลไม่มีนimit
 เพราะนimitที่ว่างเปล่า เพราะเหตุนี้
 วิโมกข์นั้นจึงชื่อว่าอนิมิตฺวิโมกข์.

เยน นิมิตฺเตน อนิมิตฺโต, ตตฺถ น ปณฺหิตตีติ บุคคลไม่มีนimitเพราะนimitโต ไม่ตั้งอยู่ใน
 อปฺปณฺหิตโต วิโมกฺโข. เอวํ สโมธานญฺเฐน นimitนั้น เพราะเหตุนี้วิโมกข์นั้นจึงชื่อว่า
 อธิกมนญฺเฐน ปฏฺิลากญฺเฐน ปฏฺิวาธญฺเฐน อปฺปณฺหิตวิโมกข์. วิโมกข์ ๓ ย่อมมีในขณะ
 สจฺฉนิกิริยญฺเฐน ผสฺสนญฺเฐน อภิสสมยญฺเฐน เดียวกัน ด้วยอรรถว่าประชุมลง... ด้วย
 ตโย วิโมกฺขา เอกกฺขณฺเณ โทนฺติ. อรรถว่าตรัสรู้อย่างนี้.

อนตฺตโต มนสิกรโนโต อภินิเวสา บุคคลมนสิการ โดยความเป็นอนตฺตา
 มุจฺจตีติ สุญฺญโต วิโมกฺโข. เยน สุญฺโณ^๑ ย่อมพ้นจากความยึดมั่น เพราะเหตุนี้
 เตน^๑ นิมิตฺเตน อนิมิตฺโตติ อนิมิตฺโต วิโมกข์นั้นจึงชื่อว่าสุญฺตวิโมกข์. บุคคลไม่มี
 วิโมกฺโข. เยน นิมิตฺเตน อนิมิตฺโต, ตตฺถ นimitเพราะนimitที่ว่างเปล่า เพราะเหตุนี้

^๑ ก. สุญฺญเตน.

อภินิเวสา มุจฺจตีติ สฺสณฺโต วิโมกฺโข. โดยเป็นที่ตั้ง... สุตฺตานุปัสสนาญาณ ย่อม
 สุตฺตานุปัสสนาญาณ สพฺพาทินิเวเสหิ พ้นจากความยึดมั่นทุกอย่าง...
 มุจฺจตีติ สฺสณฺโต วิโมกฺโข.

รูป อนิจฺจานุปัสสนาญาณํ นิจฺจโต ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่
 อภินิเวสา มุจฺจตีติ สฺสณฺโต วิโมกฺโข ฯ เปฯ เทียงในรูป ย่อมพ้นจากความยึดมั่นโดย
 รูป สุตฺตานุปัสสนาญาณํ สพฺพาทินิเวเสหิ ความเป็นสภาพเที่ยง เพราะเหตุนี้จึง
 มุจฺจตีติ สฺสณฺโต วิโมกฺโข. เวทนาฯ... ชื่อว่าสุตฺตวิโมกข์ ฯ ญาณ คือการ
 สฺสณฺตยาฯ... สงฺขารเรสุ... วิญฺญาณฯ... พิจารณาเห็นความว่างเปล่าในรูป ย่อมพ้น
 จกฺขุสมฺมึ ฯ เปฯ ชรามรณะ อนิจฺจานุปัสสนา- จากความยึดมั่นทุกอย่าง เพราะเหตุนี้จึง
 ญาณํ นิจฺจโต อภินิเวสา มุจฺจตีติ สฺสณฺโต ชื่อว่าสุตฺตวิโมกข์. ญาณคือการพิจารณาเห็น
 วิโมกฺโข ฯ เปฯ ชรามรณะ สุตฺตานุ- ความไม่เที่ยงในเวทนา... ในสัญญา...
 ปัสสนาญาณํ สพฺพาทินิเวเสหิ มุจฺจตีติ ในสังขาร... ในวิญฺญาณ... ในจักขุ ฯ
 สฺสณฺโต วิโมกฺโข. อโย สฺสณฺโต วิโมกฺโข. ในชราและมรณะ ย่อมพ้นจากความยึดมั่น
 โดยความเป็นสภาพเที่ยง เพราะเหตุนี้
 จึงชื่อว่าสุตฺตวิโมกข์ ฯ ญาณ คือ
 การพิจารณาเห็นความว่างเปล่าในชราและ
 มรณะ ย่อมพ้นจากความยึดมั่นทุกอย่าง
 เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่าสุตฺตวิโมกข์. นี้เป็น
 สุตฺตวิโมกข์.

คุณสดศรี ปรียกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตโม อนิมิตฺโต วิโมกฺโข ? อนิมิตฺวิโมกฺษ์เป็นไฉน ? อนิจฺจานุ-
 อนิจฺจานุปัสฺสนาญาณํ นิจฺจโต นิमितฺตา ปัสฺสนาญาณํ ย่อมพ้นจากนิमितโดยความเป็น
 มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. ทุกฺขา- สภาพเทียง เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอนิมิต-
 อนุปัสฺสนาญาณํ สุขโต นิमितฺตา มุจฺจตีติ วิโมกฺษ์. ทุกฺขานุปัสฺสนาญาณํ ย่อมพ้นจาก
 อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. อนตฺตานุปัสฺสนาญาณํ นิमितโดยความเป็นสุข... อนตฺตานุปัสฺสนา-
 อตฺตโต นิमितฺตา มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต ญาณํ ย่อมพ้นจากนิमितโดยความเป็นตัวตน
 วิโมกฺโข. นิพพิทานุปัสฺสนาญาณํ นนฺทียา ... นิพพิทานุปัสฺสนาญาณํ ย่อมพ้นจากนิमित
 นิमितฺตา มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. โดยความเพลิตเพลิน... วิจารณ์ุปัสฺสนา-
 วิจารณ์ุปัสฺสนาญาณํ รากโต นิमितฺตา ญาณํ ย่อมพ้นจากนิमितโดยความกำหนด...
 มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข.

นิโรธานุปัสฺสนาญาณํ สมุทฺยโต นิमितฺตา นิโรธานุปัสฺสนาญาณํ ย่อมพ้นจากนิमितโดย
 มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. ปฏิณิสฺสคฺคานุ- ความเป็นเหตุเกิด... ปฏิณิสฺสคฺคานุ-
 ปัสฺสนาญาณํ อาทานโต นิमितฺตา มุจฺจตีติ ปัสฺสนาญาณํ ย่อมพ้นจากนิमितโดยความ
 อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. อนิมิตฺตานุปัสฺสนาญาณํ ถือมัน... อนิมิตตานุปัสฺสนาญาณํ ย่อมพ้น
 สหฺพนิมิตฺเตหิ มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. จากนิमितทุกอย่าง... อปฺปณฺธิตานุปัสฺสนา-
 อปฺปณฺธิตานุปัสฺสนาญาณํ ปณฺธิยา นิमितฺตา ญาณํ ย่อมพ้นจากนิमितโดยความเป็นที่ตั้ง...
 มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. สฺสณฺณตานุ- สฺสณฺณตานุปัสฺสนาญาณํ ย่อมพ้นจากนิमितโดย
 ปัสฺสนาญาณํ อภินิเวสโต นิमितฺตา มุจฺจตีติ ความยึดมัน...
 อนิมิตฺโต วิโมกฺโข.

คุณสทศรี ปริยกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

รูป อนิจฺจานุสฺสณาณํ นิจฺจโต ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่
 นิमितฺตา มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข ฯ เปฯ เทียงในรูป ย่อมพ้นจากนิमितโดยความเป็น
 รูป อนิมิตฺตานุสฺสณาณํ สพฺพนิमितฺเตหิ สภาพเทียง เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอนิมิต-
 มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. รูป วิโมกข์ ฯ ญาณ คือการพิจารณาเห็น
 อปฺปณฺหิตานุสฺสณาณํ ปณฺธิยา นิमितฺตา ความไม่มีนิमितในรูป ย่อมพ้นจากนิमित
 มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. รูป ทุกอย่าง... ญาณ คือการพิจารณาเห็น
 สุณฺณตานุสฺสณาณํ อภินิเวสโต นิमितฺตา ความไม่มีที่ตั้งในรูป ย่อมพ้นจากนิमितโดย
 มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. ความเป็นที่ตั้ง... ญาณ คือการพิจารณา
 เห็นความว่างเปล่าในรูป ย่อมพ้นจากนิमित
 โดยความยึดมั่น...

เวทนาฯ เปฯ สณฺณาย... สงฺขารเสสุ... ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงใน
 วิญฺญาณ... จกฺขุสฺสมี ฯ เปฯ ชรามรณ เวทนา ฯฯ ในสัญญา... ในสังขาร...
 อนิจฺจานุสฺสณาณํ นิจฺจโต มุจฺจตีติ ในวิญฺญาณ... ในจักขุ ฯฯ ในชราและ
 อนิมิตฺโต วิโมกฺโข ฯ เปฯ. มรณะ ย่อมพ้นจากนิमितโดยความเป็นสภาพ
 เทียง เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอนิมิตวิโมกข์
 ฯฯ.

ชรามรณ อนิมิตฺตานุสฺสณาณํ สพฺพ- ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่มีนิमितใน
 นิमितฺเตหิ มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. ชราและมรณะ ย่อมพ้นจากนิमितทุกอย่าง
 ชรามรณ อปฺปณฺหิตานุสฺสณาณํ ปณฺธิยา เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอนิมิตวิโมกข์. ญาณ

คุณสคศรี ปริยกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิมิตฺตา มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. คือการพิจารณาเห็นความไม่มีที่ตั้ง ในชรา
 ชรามรณะ สุธมฺมทานุสฺสณาณานิ อภินิเวสฺสโต และมรณะ ย่อมพ้นจากนิमितโดยความเป็น
 นิมิตฺตา มุจฺจตีติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. ที่ตั้ง เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอนิมิตวิโมกข์.
 อโย อนิมิตฺโต วิโมกฺโข. ญาณ คือการพิจารณาเห็นความว่างเปล่าใน
 ชราและมรณะ ย่อมพ้นจากนิमितโดยความ
 ยึดมั่น เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอนิมิตวิโมกข์.
 นี้เป็นอนิมิตวิโมกข์.

กตโม อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข ? อັปปณฺหิตวิโมกข์เป็นไฉน? อนิจฺจานุ-
 อนิจฺจานุสฺสณาณานิ นิจฺจโต ปณฺธิยา ปัสสณาณานิ ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดยความเป็น
 มุจฺจตีติ^๑ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. ทุกฺขานุ- สสภาพเที่ยง เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอັป-
 ปัสสณาณานิ สุขโต ปณฺธิยา^๒ มุจฺจตีติ ปณฺหิตวิโมกข์ ทุกฺขานุสฺสณาณานิ ย่อมพ้น
 อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. อนตฺตานุสฺสณาณานิ จากที่ตั้งโดยความเป็นสุข... อนัตตานุ-
 อตฺตโต ปณฺธิยา มุจฺจตีติ อပ္ปณฺหิตโต ปัสสณาณานิ ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดยความเป็น
 วิโมกฺโข. นินฺพิทานุสฺสณาณานิ นนฺทียา ตัวตน... นินฺพิทานุสฺสณาณานิ ย่อมพ้น
 ปณฺธิยา มุจฺจตีติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. จากที่ตั้งโดยความเพลิดเพลิด... วิจารณ์-
 วิจารณ์สฺสณาณานิ รากโต ปณฺธิยา ปัสสณาณานิ ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดยความ
 มุจฺจตีติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. กำหนด...
 นินฺโรธานุสฺสณาณานิ สมุทฺยโต ปณฺธิยา นินฺโรธานุสฺสณาณานิ ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดย

^๑ ก. ปณฺธิ มุจฺจตีติ, เอวมุปฺริปี.

^๒ ฉ. ปณฺธิ, เอวมุปฺริปี.

คุณสดศรี ปรียกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

มัจจุตติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. ปฏิ- ความเป็นเหตุเกิด... ปฏินิสสํคคานุ-
 นิสสํคคานุปัสสนาณานิ อาทานโต ปณฺธิยา ปัสสนาญาณ ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดยความ
 มัจจุตติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. อนิมิตฺตานุ- ถิ่นนั้น... อนิมิตตานุปัสสนาญาณ ย่อมพ้น
 ปัสสนาณานิ นิमितฺตโต ปณฺธิยา มัจจุตติ จากที่ตั้ง โดยความเป็นเครื่องหมาย...
 อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. อပ္ปณฺหิตานุปัสสนา- อัมปณฺหิตานุปัสสนาญาณ ย่อมพ้นจากที่ตั้ง
 ณานิ สพฺพปณฺธิฮี มัจจุตติ อပ္ปณฺหิตโต ทุกอย่าง... สุตฺตานุปัสสนาญาณย่อมพ้นจาก
 วิโมกฺโข. สุตฺตานุปัสสนาณานิ อภินิเวสโต ที่ตั้งโดยความยึดมั่น...
 ปณฺธิยา มัจจุตติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข.

รูปะ อนิจฺจานุปัสสนาณานิ นิจฺจโต ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่
 ปณฺธิยา มัจจุตติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข ฯ เปฯ เทียงในรูป ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดยความเป็น
 รูปะ อัมปณฺหิตานุปัสสนาณานิ สพฺพปณฺธิฮี สภาพเทียง เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่าอัมปณฺหิต-
 มัจจุตติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. รูปะ วิโมกซ์ ฯ ๗๗ ญาณ คือการพิจารณาเห็น
 สุตฺตานุปัสสนาณานิ อภินิเวสโต ปณฺธิยา ความไม่มีที่ตั้งในรูป ย่อมพ้นจากที่ตั้ง
 มัจจุตติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข. เวทนาฯ ทุกอย่าง เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอัมปณฺหิต-
 ฯ เปฯ สุตฺตานุ... สงฺขาระสุ... วิโมกซ์. ญาณ คือการพิจารณาเห็นความ
 วิญฺญาณะ... จกฺขุสฺสมี ฯ เปฯ ชรามรรณะ ว่างเปล่าในรูป ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดยความ
 อนิจฺจานุปัสสนาณานิ นิจฺจโต ปณฺธิยา ยึดมั่น เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอัมปณฺหิต-
 มัจจุตติ อပ္ปณฺหิตโต วิโมกฺโข ฯ เปฯ.. วิโมกซ์. ญาณ คือการพิจารณาเห็นความ
 ไม่เทียงในเวทนา ฯ ๗๗ ในสัณฺญา...
 ในสังขาร... ในวิญฺญาณ... ในจักขุ ฯ ๗๗

คุณยุพิน รัตตกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ในชราและมรณะ ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดยความ
เป็นสภาพเที่ยง เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า
อัปปนิตติวิโมกข์ ฯลฯ.

ชรามรณะ อပ္ปนิตฺตานุสฺสนาณานิ สัพพ-
ปณฺธิหิ มุจฺจตีติ อပ္ปนิตฺโต วิโมกฺโข.
ชรามรณะ สุธมฺมตานุสฺสนาณานิ อภินิเวสฺสโต
ปณฺธิยา มุจฺจตีติ อပ္ปนิตฺโต วิโมกฺโข. อຍ
อပ္ปนิตฺโต วิโมกฺโข. (๑)

ญาณ คือการพิจารณาเห็นความไม่มีที่ตั้ง
ในชราและมรณะ ย่อมพ้นจากที่ตั้งทุกอย่าง
เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่าอัปปนิตติวิโมกข์.
ญาณ คือการพิจารณาเห็นความว่างเปล่า
ในชราและมรณะ ย่อมพ้นจากที่ตั้งโดยความ
ยึดมั่น เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าอัปปนิตติ-
วิโมกข์. นี้เป็นอัปปนิตติวิโมกข์. (๑)

๒๓๐. กตมํ มุขํ ? เย ตตฺถ ชาคา
อนวชฺชา กุสลา^๒ โพธิปักขิยา ธมฺมา, อิหิ
มุขํ. (๒)

๒๓๐. ธรรมอันเป็นทางเป็นใจ ?
ธรรมอันเป็นไปในฝักฝ่ายความตรัสรู้ เป็น
กุศลไม่มีโทษ เกิดในภาวณานั้น นี้ชื่อว่า
ธรรมอันเป็นทาง. (๒)

กตมํ วิโมกฺขมุขํ ? ยํ เตสํ^๓ ธมฺมานิ
อารมฺมณิ นโรโร นีพฺพานิ, อิหิ วิโมกฺขมุขํ.

วิโมกข์อันเป็นประธานเป็นใจ ?
นิพพานอันเป็นที่ดับ เป็นอารมณ์ของธรรม

^๑ ฉ. () เขตฺถนฺตเร อຍ วิโมกฺโขติ
อิเม ปาชา ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ. อนวชฺชกุสลา.

^๓ ก. เตสนฺ เตสํ.

วิโมกข์ขณฺจ มุขณฺจ วิโมกข์มุขํ, อิทํ เหล่านี้ วิโมกข์อันเป็นประธาน. (๓) -
 วิโมกข์มุขํ. (๓)

กตมํ วิโมกข์ปัจจนิกํ ? ตีณิ อกุสล- ธรรมอันเป็นข้าศึกแก่วิโมกข์ เป็น
 มุลานิ วิโมกข์ปัจจนิกานิ, ตีณิ ทุจฺจริตานิ ไฉน ? อกุศลมูล ๓ ทุจฺจริต ๓ อกุศลธรรม
 วิโมกข์ปัจจนิกานิ, สพฺเพปิ อกุสลา ธมฺมา แม้ทุกอย่างเป็นข้าศึกแก่วิโมกข์, นี้ธรรมอัน
 วิโมกข์ปัจจนิกา, อิทํ วิโมกข์ปัจจนิกํ. เป็นข้าศึกแก่วิโมกข์. (๔)
 (๔)

กตมํ วิโมกข์อนุโลมํ ? ตีณิ กุสล- ธรรมอันอนุโลมต่อวิโมกข์เป็นไฉน ?
 มุลานิ วิโมกข์อนุโลมานิ, ตีณิ สุจฺจริตานิ กุศลมูล ๓ สุจฺจริต ๓ กุศลธรรมแม้ทุกอย่าง
 วิโมกข์อนุโลมานิ, สพฺเพปิ กุสลา ธมฺมา เป็นธรรมอันอนุโลมต่อวิโมกข์ นี้ธรรมอัน
 วิโมกข์อนุโลมา, อิทํ วิโมกข์อนุโลมํ. อนุโลมต่อวิโมกข์. (๕)
 (๕)

กตโม วิโมกข์วิวิฏฺเฐ ? สณฺเฑา- วิโมกข์วิวิฏฺเฐเป็นไฉน ? สันฺญญาวิวิฏฺ
 วิวิฏฺเฐ เจโตวิวิฏฺเฐ จิตฺตวิวิฏฺเฐ เจโตวิวิฏฺ จิตฺตวิวิฏฺ ญาณวิวิฏฺ วิโมกข์วิวิฏฺ
 ญาณวิวิฏฺเฐ วิโมกข์วิวิฏฺเฐ สจฺจวิวิฏฺเฐ. สัจจวิวิฏฺ. บุคคลหมายรู้หลักออกไป เพราะ
 สณฺขานนฺโต วิวิฏฺฐีตฺติ สณฺเฑาวิวิฏฺเฐ, เหตุนี้จึงชื่อว่าสันฺญาวิวิฏฺ บุคคลคิดอยู่หลัก
 เจตยนฺโต วิวิฏฺฐีตฺติ เจโตวิวิฏฺเฐ, ออกไป เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าเจโตวิวิฏฺ
 วิชานนฺโต วิวิฏฺฐีตฺติ จิตฺตวิวิฏฺเฐ, ฌาณํ บุคคลรู้แจ้งหลักออกไป เพราะเหตุนี้จึง

กโรนุโต วิวญฺญตฺติ ฌานวิวญฺโณ,
โอสฺสชฺชนฺโต วิวญฺญตฺติ วิโมกฺขวิวญฺโณ,
ตถฺญเญ^๑ วิวญฺญตฺติ สจฺจวิวญฺโณ.

ชื่อว่าจิตตวิวัฏ บุคคลทำความรู้หลักออกไป
เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่าฌานวิวัฏ บุคคลปล่อย
วางหลักออกไป เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า
วิโมกขวิวัฏ บุคคลหลักออกไปในธรรมอันมี
ความถ่องแท้ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า
สัจจวิวัฏ.

ยตฺถ สณฺณาวิวญฺโณ, ตตฺถ เจโต-
วิวญฺโณ. ยตฺถ เจโตวิวญฺโณ, ตตฺถ
สณฺณาวิวญฺโณ. ยตฺถ สณฺณาวิวญฺโณ เจโต-
วิวญฺโณ, ตตฺถ จิตฺตวิวญฺโณ. ยตฺถ
จิตฺตวิวญฺโณ, ตตฺถ สณฺณาวิวญฺโณ เจโต-
วิวญฺโณ. ยตฺถ สณฺณาวิวญฺโณ เจโตวิวญฺโณ
จิตฺตวิวญฺโณ, ตตฺถ ฌานวิวญฺโณ. ยตฺถ
ฌานวิวญฺโณ, ตตฺถ สณฺณาวิวญฺโณ เจโต-
วิวญฺโณ จิตฺตวิวญฺโณ. ยตฺถ สณฺณาวิวญฺโณ
เจโตวิวญฺโณ จิตฺตวิวญฺโณ ฌานวิวญฺโณ,
ตตฺถ วิโมกฺขวิวญฺโณ.

สัณฺญาวิวัฏมีในที่ใด เจโตวิวัฏก็มีใน
ที่นั้น. เจโตวิวัฏมีในที่ใด สัณฺญาวิวัฏก็มีใน
ที่นั้น. สัณฺญาวิวัฏ เจโตวิวัฏมีในที่ใด จิตต-
วิวัฏก็มีในที่นั้น. จิตตวิวัฏมีในที่ใด สัณฺญา-
วิวัฏ เจโตวิวัฏก็มีในที่นั้น. สัณฺญาวิวัฏ
เจโตวิวัฏ จิตตวิวัฏมีในที่ใด ฌานวิวัฏก็มี
ในที่นั้น. ฌานวิวัฏมีในที่ใด สัณฺญาวิวัฏ
เจโตวิวัฏ จิตตวิวัฏก็มีในที่นั้น. สัณฺญาวิวัฏ
เจโตวิวัฏ จิตตวิวัฏ ฌานวิวัฏมีในที่ใด
วิโมกขวิวัฏก็มีในที่นั้น.

^๑ ม. อี. ตถฺญ เชน.

ยตถ วิโมกขวิวัฏโณ, ตตถ สณฺณาวิวัฏโณ
 เจโตวิวัฏโณ จิตฺตวิวัฏโณ ฌานวิวัฏโณ.
 ยตถ สณฺณาวิวัฏโณ เจโตวิวัฏโณ
 จิตฺตวิวัฏโณ ฌานวิวัฏโณ วิโมกขวิวัฏโณ,
 ตตถ สจฺจวิวัฏโณ. ยตถ สจฺจวิวัฏโณ, ตตถ
 สณฺณาวิวัฏโณ เจโตวิวัฏโณ จิตฺตวิวัฏโณ
 ฌานวิวัฏโณ วิโมกขวิวัฏโณ. อัย
 วิโมกขวิวัฏโณ. (๖)

วิโมกขวิวัฏมึในที่ใด สันฺณาวิวัฏ เจโตวิวัฏ
 จิตฺตวิวัฏ ฌานวิวัฏมึในที่นั้น. สันฺณาวิวัฏ
 เจโตวิวัฏ จิตฺตวิวัฏ ฌานวิวัฏ วิโมกขวิวัฏ
 มึในที่ใด สจฺจวิวัฏมึในที่นั้น. สจฺจวิวัฏ
 มึในที่ใด สันฺณาวิวัฏ เจโตวิวัฏ จิตฺตวิวัฏ
 ฌานวิวัฏ วิโมกขวิวัฏมึในที่นั้น. นี้เป็น
 วิโมกขวิวัฏ. (๖)

กตมา วิโมกขภาวนา? ปจฺมชฺฌานสุส
 อาเสวนา ภาวนา พหุลีกมฺม, ทุคฺคิชฺฌานสุส
 อาเสวนา ภาวนา พหุลีกมฺม, ตตฺถิชฺฌานสุส
 อาเสวนา ภาวนา พหุลีกมฺม, จตฺตชฺ-
 ฌานสุส อาเสวนา ภาวนา พหุลีกมฺม,
 อากาสาณญฺจายตนสมาปตฺติยา อาเสวนา
 ภาวนา พหุลีกมฺม, วิญฺญาณญฺจายตน-
 สมาปตฺติยา ฯเปฯ. อากิณฺจณญฺจายตน-
 สมาปตฺติยา... เนวสันฺณานาสณฺณายตน-
 สมาปตฺติยา อาเสวนา ภาวนา พหุลีกมฺม,
 โสคาปตฺติมคฺคสุส อาเสวนา ภาวนา

การเจริญวิโมกข์เป็นไฉน ? การ
 เสพ การเจริญ การทำให้มากซึ่งปฐมฌาน
 ... ทุคฺคิชฺฌาน... ตตฺถิชฺฌาน... จตฺตช-
 ฌาน... อากาสาณญฺจายตนสมาบัติ...
 วิญฺญาณญฺจายตนสมาบัติ ฯลฯ อากิณฺจณญฺ-
 ยตนสมาบัติ... เนวสันฺณานาสณฺณายตน-
 สมาบัติ... โสคาปตฺติมรรค... สกทาคามิ-
 มรรค... อนาคามิมรรค ฯลฯ การเสพ
 การเจริญ การทำให้มากซึ่งอรัหัตมรรค.
 นี้เป็นการเจริญวิโมกข์. (๖)

คุณสุพงษ์ แซ่ท่าน
 สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

พหุлікมฺมํ, สกทาคามิมกฺคสุสฺส อาสฺเสวนา
 ภาวนา พหุлікมฺมํ, อนาคามิมกฺคสุสฺส ฯเปฯ
 อรหตฺตมกฺคสุสฺส อาสฺเสวนา ภาวนา
 พหุлікมฺมํ. อัยฺ วิโมกฺขภาวนา. (๑)

กตมา วิโมกฺขบฺปฏิบัติปฺสฺสทฺธิ? ปจฺมชฺ-
 ฌานสุสฺส ปฏฺฐิลาโก วา วิปาโก วา,
 ทฺตฺติยชฺฌานสุสฺส ปฏฺฐิลาโก วา วิปาโก วา,
 ตฺตฺติยชฺฌานสุสฺส ฯเปฯ จตฺตฺตชฺฌานสุสฺส...
 อากาสาณญฺจายตนสมาปตฺติยา... วิญฺญาณญฺ-
 จายตนสมาปตฺติยา... อากิณฺจณฺญายตน-
 สมาปตฺติยา... เนวสฺสณฺณานาสณฺณายตน-
 สมาปตฺติยา ปฏฺฐิลาโก วา วิปาโก วา,
 โสตาปตฺติมกฺคสุสฺส โสตาปตฺติผลํ,
 สกทาคามิมกฺคสุสฺส สกทาคามิผลํ, อนาคามิ-
 มกฺคสุสฺส อนาคามิผลํ, อรหตฺตมกฺคสุสฺส
 อรหตฺตผลํ. อัยฺ วิโมกฺขบฺปฏิบัติปฺสฺสทฺธิ.
 (๘)

ความสงบระงับแห่งวิโมกข์เป็นไฉน?

การได้เฉพาะ หรือวิบากแห่งปฐมฌาน...
 ทฺตฺติยฌาน... ตฺตฺติยฌาน ฯลฯ จตฺตฺตฌาน...
 อากาสาณญฺจายตนสมาบัติ... วิญฺญาณญฺจาย-
 ตนสมาบัติ... อากิณฺจณฺญายตนสมาบัติ...
 เนวสฺสณฺณานาสณฺณายตนสมาบัติ... โสตา-
 ปตฺติผลแห่งโสตาปตฺติมรรค สกทาคามิผล
 แห่งสกทาคามิมรรค อนาคามิผลแห่ง
 อนาคามิมรรค อรหตฺตผลแห่งอรหตฺตมรรค.
 นี้เป็นความสงบระงับแห่งวิโมกข์. (๘)

ตฺตฺติยภาณวาโร.

ตฺตฺติยภาณวาร จบ.

วิโมกฺขกถา นิฏฺฐิตา.

วิโมกฺขกถา จบ.

๖. กติกา

๒๓๑. กติสมุปัตติยา ฅณสมุปยุเต
กตินิ์ เหตุณิ์ ปจจุยง อุปปตติ โทติ.
ชตติยมหาสาลานิ์ พุระหุณณมหาสาลานิ์
กหปติมหาสาลานิ์ กามาวจรานิ์ เทวานิ์
ฅณสมุปยุเต กตินิ์ เหตุณิ์ ปจจุยง อุปปตติ
โทติ. รูปาวจรานิ์ เทวานิ์ กตินิ์ เหตุณิ์
ปจจุยง อุปปตติ โทติ. อรูปาวจรานิ์
เทวานิ์ กตินิ์ เหตุณิ์ ปจจุยง อุปปตติ
โทติ ?

กติสมุปัตติยา ฅณสมุปยุเต อญฺจนุณิ์
เหตุณิ์ ปจจุยง อุปปตติ โทติ. ชตติยมหา-
สาลานิ์ พุระหุณณมหาสาลานิ์ กหปติ-
มหาสาลานิ์ กามาวจรานิ์ เทวานิ์
ฅณสมุปยุเต อญฺจนุณิ์ เหตุณิ์ ปจจุยง
อุปปตติ โทติ. รูปาวจรานิ์ เทวานิ์ อญฺจนุณิ์
เหตุณิ์ ปจจุยง อุปปตติ โทติ, อรูปาวจรานิ์
เทวานิ์ อญฺจนุณิ์ เหตุณิ์ ปจจุยง อุปปตติ
โทติ.

๖. กติกา

๒๓๑. ในกรรณอันสัมปยุตด้วยฅณ
กติสมัตติยอุมมีเหตุเกิด เพราะปัจจุยงแห่ง
เหตุเทำไร. กษัตริยมหาศาล พุระหุณณ
มหาศาล กถหปติมหาศาล เทวคานิ์
กามาวจร ยอุมอุปปติ เพราะปัจจุยงแห่งเหตุ
เทำไร. เทวคานิ์รูปาวจรยอุมอุปปติเพราะ
ปัจจุยงแห่งเหตุเทำไร. เทวคานิ์อรูปาวจร
ยอุมอุปปติเพราะปัจจุยงแห่งเหตุเทำไร ?

ในกรรณอันสัมปยุตด้วยฅณ กติสมัตติ
ยอุมมีเหตุเกิดเพราะปัจจุยงแห่งเหตุ ๘ ประ-
การ. กษัตริยมหาศาล พุระหุณณมหาศาล
กถหปติมหาศาล เทวคานิ์กามาวจร ยอุม
อุปปติเพราะปัจจุยงแห่งเหตุ ๘ ประการ.
เทวคานิ์รูปาวจร เทวคานิ์อรูปาวจร
ยอุมอุปปติเพราะปัจจุยงแห่งเหตุ ๘ ประการ.

คุณยุพิน รัตตกุล

สร้้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๓๒. คติสัมปตติยา ฌานสัมปยุตเต
กตเมสํ อฏฺฐนํ เหตุํ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ
โหติ ? กุสลกมฺมสฺส ชวนกฺขณฺเ ตโย เหตุ
กุสลา ตสฺมี ขณฺเ ชาตเจตนา ย สหชาต-
ปจฺจยา โหติ, เตน วุจฺจติ กุสลมฺูล-
ปจฺจยาปิ สงฺขารา.

นิกนฺตฺิกฺขณฺเ เทว เหตุ อกุสลา ตสฺมี ขณฺเ
ชาตเจตนา ย สหชาตปจฺจยา โหติ, เตน
วุจฺจติ อกุสลมฺูลปจฺจยาปิ สงฺขารา.
ปฏฺิสนฺธิกฺขณฺเ ตโย เหตุ อพฺยา กตา ตสฺมี
ขณฺเ ชาตเจตนา ย สหชาตปจฺจยา โหติ,
เตน วุจฺจติ นามรูปปจฺจยาปิ วิญฺญาณํ,
วิญฺญาณปจฺจยาปิ นามรูป.

ปฏฺิสนฺธิกฺขณฺเ ปณฺจกฺขณฺธา สหชาต-
ปจฺจยา โหติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหติ,

๒๓๒. ในกรรมอันสัมปยุตด้วยฌาน
คติสัมปตติย่อมมีเหตุเกิด เพราะปัจจัยแห่ง
เหตุ ๔ ประการเป็นไฉน ? ในขณะขณะ
แห่งกุศลกรรม เหตุ ๓ ประการเป็นกุศล
เป็นสหชาตปัจจัย แก่เจตนาที่เกิดในขณะนั้น
เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า แม้เพราะ
กุศลมูลเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร.

ในขณะความปรารถนา เหตุ ๒ ประการ
ที่เป็นอกุศล ย่อมเป็นสหชาตปัจจัยแก่เจตนา
ที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าว
ว่า แม้เพราะอกุศลมูลเป็นปัจจัย จึงมี
สังขาร. ในขณะปฏิสันธิ เหตุ ๓ ประการ
ที่เป็นอัพยา กต ย่อมเป็นสหชาตปัจจัยแก่
เจตนาที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่าน
จึงกล่าวว่า แม้เพราะนามรูปเป็นปัจจัยจึงมี
วิญญาน แม้เพราะวิญญานเป็นปัจจัย จึงมี
นามรูป.

ในขณะปฏิสันธิ เบญจขันธ์ย่อมเป็น
สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย

คุณประพิน ภิกษุโยธี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, วิปยุตฺตปจฺจยา วิปยุตฺตปจฺจยฺ. ในขณะปฏิสนธิ มหาภูต-
 โทหนฺติ. ปฏิสนธิกฺขณฺเ จตฺตารโ มหาภูตา รูป ๔ ย่อมเป็นสหชาติปจฺจยฺ อัญญมัญญปจฺจยฺ
 สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา นิสฺสยปจฺจยฺ ในขณะปฏิสนธิ ชีวิตสังขาร
 โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, ปฏิสนธิกฺขณฺเ ๓ ประการเป็นสหชาติปจฺจยฺ อัญญมัญญปจฺจยฺ
 ตโย ชีวิตสังขาร สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยฺ วิปยุตฺตปจฺจยฺ.
 อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา
 โทหนฺติ, วิปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

ปฏิสนธิกฺขณฺเ นามณฺจ รูปณฺจ สหชาติปจฺจยา ในขณะปฏิสนธิ นามและรูปย่อมเป็นสหชาติ-
 โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสย- ปจฺจยฺ... วิปยุตฺตปจฺจยฺ. ในขณะปฏิสนธิ
 ปจฺจยา โทหนฺติ, วิปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ. ธรรม ๑๔ ประการนี้ ย่อมเป็นสหชาติปจฺจยฺ
 ปฏิสนธิกฺขณฺเ อีเม จุทฺทสฺ ธมฺมา สหชาติ- ... วิปยุตฺตปจฺจยฺ. ในขณะปฏิสนธิ อรูป-
 ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, ชันธ ๔ ย่อมเป็นสหชาติปจฺจยฺ...
 นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, วิปยุตฺตปจฺจยา สัมปยุตฺตปจฺจยฺ.
 โทหนฺติ, ปฏิสนธิกฺขณฺเ จตฺตารโ ขนฺธา
 อรูปิโน สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณ-
 ปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ,
 สัมปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

ปฏิสนธิกฺขณฺเ ปณฺจินฺทฺริยานิ สหชาติปจฺจยา ในขณะปฏิสนธิ อินทรีย์ ๕ ย่อมเป็นสหชาติ-
 โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสย- ปจฺจยฺ... สัมปยุตฺตปจฺจยฺ, ในขณะปฏิสนธิ

คุณเอกชัย-คุณสุภาพร ชูแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปัจจัย โทษติ, สมฺปยุตฺตปัจจัย โทษติ, เหตุ ๓ ประการย่อมนั้นเป็นสหชาติปัจจัย...
 ปฏิสนธิกฺขณ โดย เหตุ สหชาติปัจจัย สมฺปยุตฺตปัจจัย. ในขณะปฏิสนธิ นามและ
 โทษติ, อณฺณมณฺณปัจจัย โทษติ, นิสฺสย- วิญญาณ ย่อมเป็นสหชาติปัจจัย...สมฺปยุตฺต-
 ปัจจัย โทษติ, สมฺปยุตฺตปัจจัย โทษติ. ปัจจัย.

ปฏิสนธิกฺขณ นามณฺจ วิญญาณณฺจ
 สหชาติปัจจัย โทษติ, อณฺณมณฺณปัจจัย
 โทษติ, นิสฺสยปัจจัย โทษติ, สมฺปยุตฺต-
 ปัจจัย โทษติ.

ปฏิสนธิกฺขณ อิมะ จุทฺทส ฐมฺมา สหชาติ- ในขณะปฏิสนธิ ธรรม ๑๔ ประการนี้ ย่อม
 ปัจจัย โทษติ, อณฺณมณฺณปัจจัย โทษติ, เป็นสหชาติปัจจัย... สมฺปยุตฺตปัจจัย. ใน
 นิสฺสยปัจจัย โทษติ, สมฺปยุตฺตปัจจัย ขณะปฏิสนธิ ธรรม ๒๔ ประการนี้ ย่อมเป็น
 โทษติ. ปฏิสนธิกฺขณ อิมะ อฏฺฐวีสฺติ สหชาติปัจจัย... วิปยุตฺตปัจจัย. ในกรรม
 ฐมฺมา สหชาติปัจจัย โทษติ, อณฺณมณฺณ- อันสมฺปยุตด้วยญาณ คติสมฺปติย่อมนั้นมีเหตุเกิด
 ปัจจัย โทษติ, นิสฺสยปัจจัย โทษติ, เพราะปัจจัยแห่งเหตุ ๘ ประการนี้. (๑)
 วิปยุตฺตปัจจัย โทษติ. คติสมฺปติยา
 ญาณสมฺปยุตฺเต อิมสฺส อฏฺฐนฺนํ เหตุ
 ปัจจัย อุปฺปตฺติ โทษติ. (๑)

ขตฺติยมหาศาลานํ พุราหฺมณฺมหา- ในกรรมอันสมฺปยุตด้วยญาณ กษัตริย์
 ศาลานํ กหปติมหาศาลานํ กามาวจรานํ มหาศาล พุราหฺมณฺมหาศาล กถหปติมหาศาล

คุณเอกชัย-คุณสุภาพร ชูแสง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทวานัน ฌาณสมุปยุตฺเต กคเมสฺส อฏฺฐจฺจนฺนํ
เหตุนี้ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ โทติ ? กุสลกมฺมสุส
ชวณฺทฺชฌเน ตโย เหตุ กุสลา ตสฺมี ชฌ
ชาตเจตนา ย สหชาตปจฺจยา โทติ, เตน
วุจฺจติ กุสลมฺมูลปจฺจยาปิ สงฺขารา.

เทวคาชฺชนกามา วจร ย่อมอุบัติเพราะปัจจัย
แห่งเหตุ ๘ ประการเป็นไฉน ? ในขณะ
ชวณะแห่งกุศลกรรม เหตุ ๓ ประการ ที่
เป็นกุศลย่อมเป็นสหชาตปัจจัย แก่เจตนา
ที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าว
ว่า แม้เพราะกุศลมูลเป็นปัจจัย จึงมี
สังขาร.

นิกนฺตฺติชฌเน เทว เหตุ อกุสลา ตสฺมี ชฌ
ชาตเจตนา ย สหชาตปจฺจยา โทติ, เตน
วุจฺจติ อกุศลมฺมูลปจฺจยาปิ สงฺขารา.
ปฏิสนฺธิชฌเน ตโย เหตุ อพฺยากตา ตสฺมี
ชฌ ชาตเจตนา ย สหชาตปจฺจยา โทติ,
เตน วุจฺจติ นามรูปปจฺจยาปิ วิญฺญาณํ,
วิญฺญาณปจฺจยาปิ นามรูป.

ในขณะความปรารถนา เหตุ ๒ ประการ
ที่เป็นอกุศล ย่อมเป็นสหชาตปัจจัยแก่เจตนา
ที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าว
ว่า แม้เพราะอกุศลมูลเป็นปัจจัย จึงมี
สังขาร. ในขณะปฏิสนธิ เหตุ ๓ ประการ
ที่เป็นอัพยากฤต ย่อมเป็นสหชาตปัจจัยแก่
เจตนาที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่าน
จึงกล่าวว่า แม้เพราะนามรูปเป็นปัจจัย
จึงมีวิญญาน แม้เพราะวิญญานเป็นปัจจัย
จึงมีนามรูป.

ปฏิสนฺธิชฌเน ปณฺจกฺขนฺธา สหชาต-
ปจฺจยา โทติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทติ,

ในขณะปฏิสนธิ เบญจขันธ์ย่อมเป็น
สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย

คุณเอกชัย-คุณสุภาพร ชูแสง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, วิปฺยตฺตปจฺจยา วิปฺยตฺตปจฺจยฺ, ในขณะปฏิสนธิ มหาภูตรูป ๔
 โทหนฺติ, ปฏิสนฺธิกฺขณฺเ จตฺตารโ มหาภูตา ย่อมเป็นสหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย
 สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ อณฺณมณฺณปจฺจยา นิสฺสยปัจจัย, ในขณะปฏิสนธิ ชีวิตสังขาร
 โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, ปฏิสนฺธิกฺขณฺเ ๓ ประการ ย่อมเป็นสหชาติปัจจัย อัญญ-
 ตโย ชีวิตสังขาร สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, มัญญปัจจัย นิสฺสยปัจจัย วิปฺยตฺตปจฺจยฺ.
 อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา
 โทหนฺติ, วิปฺยตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

ปฏิสนฺธิกฺขณฺเ นามณฺจ รูปณฺจ สหชาติปจฺจยา ในขณะปฏิสนธิ นามและรูปย่อมเป็นสหชาติ-
 โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, ปจฺจยฺ... วิปฺยตฺตปจฺจยฺ. ในขณะปฏิสนธิ
 นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, วิปฺยตฺตปจฺจยา ธรรม ๑๔ ประการนี้ ย่อมเป็นสหชาติปัจจัย
 โทหนฺติ. ปฏิสนฺธิกฺขณฺเ อิมฺเ จุทฺทสฺ ธมฺมา ... วิปฺยตฺตปจฺจยฺ. ในขณะปฏิสนธิ
 สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา อรูปขันธ์ ๔ ย่อมเป็นสหชาติปัจจัย...
 โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, วิปฺยตฺต- สัมปยตฺตปจฺจยฺ.
 ปจฺจยา โทหนฺติ. ปฏิสนฺธิกฺขณฺเ จตฺตารโ
 ขนฺธา อรูปิโน สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ,
 อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา
 โทหนฺติ, สัมปยตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

ปฏิสนฺธิกฺขณฺเ ปณฺจินฺทริยานิ สหชาติปจฺจยา ในขณะปฏิสนธิ อินทรีย์ ๕ ย่อมเป็นสหชาติ-
 โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสย- ปจฺจยฺ... สัมปยตฺตปจฺจยฺ, ในขณะปฏิสนธิ

คุณเอกชัย-คุณสุภาพร ชูแสง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ, เหตุ ๓ ประการย่อมเป็นสหชาติปัจจัย...
 ปฏิสนธิขณฺเฑ ตโย เหตุ สหชาติปจฺจยา สัมปยุตฺตปัจจัย. ในขณะปฏิสนธิ นามและ
 โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสย- วิญญาณ ย่อมเป็นสหชาติปัจจัย...
 ปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ. สัมปยุตฺตปัจจัย.
 ปฏิสนธิขณฺเฑ นามณฺจ วิญญาณณฺจ สหชาติ-
 ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ,
 นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
 โทหนฺติ.

ปฏิสนธิขณฺเฑ อิมํ จุทฺทสํ ฐมา สหชาติ- ในขณะปฏิสนธิ ธรรม ๑๔ ประการนี้ ย่อม
 ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, เป็นสหชาติปัจจัย... สัมปยุตฺตปัจจัย.
 นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา ในขณะปฏิสนธิ ธรรม ๒๔ ประการนี้ ย่อม
 โทหนฺติ. ปฏิสนธิขณฺเฑ อิมํ อฏฺฐวีสีติ ฐมา เป็นสหชาติปัจจัย... วิปยุตฺตปัจจัย, ใน
 สหชาติปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา กรรมอันสัมปยุตด้วยญาณ กษัตริย์มหาศาล
 โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, วิปยุตฺต- พราหมณ์มหาศาล คฤหบดีมหาศาล เทวคา
 ปจฺจยา โทหนฺติ, ขตุติยมหาศาลานํ ชันคามาวจร ย่อมอุปบัติเพราะปัจจัยแห่ง
 พุราหุณฺณมหาศาลานํ คหบดีมหาศาลานํ เหตุ ๘ ประการนี้. (๒)
 กามาวจรานํ เทวานํ ญาณสัมปยุตฺเต
 อิมสํ อฏฺฐนฺนํ เหตุณํ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ
 โทติ. (๒)

คุณเอกชัย-คุณสุภาพร ชูแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

รูปาวจรานํ เทวานํ กตเมสํ อฏฺฐนุํ
 เหตุํ ปจฺจยา อุปฺตฺติ โทติ ? กุสลกมฺมสุส
 ชวนกฺขณฺ เต โย เหตุ กุสลา ฯเปฯ
 รูปาวจรานํ เทวานํ อิมํสํ อฏฺฐนุํ เหตุํ
 ปจฺจยา อุปฺตฺติ โทติ. (๓)

เทวดาชั้นรูปาวจรย่อมนุบัติ เพราะ
 ปัจจัยแห่งเหตุ ๘ ประการเป็นไฉน ? ใน
 ขณะชวณะแห่งกุสลกรรม เหตุ ๓ ประการ
 ที่เป็นกุสล ฯลฯ เทวดาชั้นรูปาวจรย่อมนุ
 บัติ เพราะปัจจัยแห่งเหตุ ๘ ประการนี้.
 (๓)

อรูปาวจรานํ เทวานํ กตเมสํ
 อฏฺฐนุํ เหตุํ ปจฺจยา อุปฺตฺติ โทติ ?
 กุสลกมฺมสุส ชวนกฺขณฺ เต โย เหตุ กุสลา
 ตสฺมี ขณฺ ชาตเจตนา ย สหชาตปจฺจยา
 โทติ, เต น วุจฺจติ กุสลมฺลปจฺจยาปิ
 สงฺขารา.

เทวดาชั้นอรูปาวจรย่อมนุบัติเพราะ
 ปัจจัยแห่งเหตุ ๘ ประการเป็นไฉน ? ใน
 ขณะชวณะแห่งกุสลกรรม เหตุ ๓ ประการ
 ที่เป็นกุสล ย่อมเป็นสหชาตปัจจัยแห่งเจตนา
 ที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าว
 ว่า แม้เพราะกุศลมูลเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร.

นิกฺคตฺกฺขณฺ เทว เหตุ อกุสลา ตสฺมี ขณฺ
 ชาตเจตนา ย สหชาตปจฺจยา โทติ, เต น
 วุจฺจติ อกุสลมฺลปจฺจยาปิ สงฺขารา.
 ปฏิสนฺธิกฺขณฺ เต โย เหตุ อพฺยากตา ตสฺมี
 ขณฺ ชาตเจตนา ย สหชาตปจฺจยา โทติ,
 เต น วุจฺจติ นามปจฺจยาปิ วิณฺณณํ,
 วิณฺณณปจฺจยาปิ นามํ.

ในขณะความปรารถนา เหตุ ๒ ประการที่
 เป็นอกุศล ย่อมเป็นสหชาตปัจจัยแก่เจตนาที่
 เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าว
 ว่าแม้เพราะอกุศลมูลเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร.
 ในขณะปฏิสนธิ เหตุ ๓ ประการที่เป็น
 อพฺยากต ย่อมเป็นสหชาตปัจจัยแก่เจตนา
 ที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าว

ว่า แม้เพราะนามเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ
แม้เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนาม.

ปฏิสนธิกฺขณฺเ จตฺตารโ ชนฺธา
อรูปีโน สหชาตปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณ-
ปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ,
สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ. ปฏิสนธิกฺขณฺเ
ปณฺจินฺทฺริยานิ สหชาตปจฺจยา โทหนฺติ,
อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา
โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.
ปฏิสนธิกฺขณฺเ ตโย เหตุ สหชาตปจฺจยา
โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสย-
ปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

ปฏิสนธิกฺขณฺเ นามณฺจ วิญฺญาณณฺจ สหชาต-
ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ,
นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา
โทหนฺติ. ปฏิสนธิกฺขณฺเ อิมเ จุทฺทสฺ ธมฺมา
สหชาตปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา
โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺต-
ปจฺจยา โทหนฺติ, อรูปาวจรานํ เทวานํ

ในขณะปฏิสนธิ อรูปชั้น ๔ ย่อม
เป็นสหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสฺสย-
ปัจจัย สมฺปยุตฺตปัจจัย. ในขณะปฏิสนธิ
อินทรี ๕ ย่อมเป็นสหชาตปัจจัย... สัม-
ยุตฺตปัจจัย. ในขณะปฏิสนธิ เหตุ ๓ ประ-
การย่อมเป็นสหชาตปัจจัย... สมฺปยุตฺต-
ปัจจัย.

ในขณะปฏิสนธิ นามและวิญญาณย่อมเป็น
สหชาตปัจจัย... สมฺปยุตฺตปัจจัย. ในขณะ
ปฏิสนธิ ธรรม ๑๔ ประการนี้ ย่อมเป็น
สหชาตปัจจัย... สมฺปยุตฺตปัจจัย เทวดา
ชั้นอรูปาวจร ย่อมอุปบัติเพราะปัจจัยแห่ง
เหตุ ๔ ประการนี้. (๔)

คุณเอกชัย-คุณสุภาพร ชูนสง

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมส์ อัญจนํ เหตุํ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ
โหติ. (๔)

๒๓๓. คติสมฺปตฺติยา ฅาณวิปฺยตฺเต
กตฺนํ เหตุํ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ โหติ.
ชตฺติยมหาสาลานํ พุราหมณฺมหาสาลานํ
กหปตฺติมหาสาลานํ กามาวจรานํ เทวานํ
ฅาณวิปฺยตฺเต กตฺนํ เหตุํ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ
โหติ ?

คติสมฺปตฺติยา ฅาณวิปฺยตฺเต ฉนฺนํ
เหตุํ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ โหติ. ชตฺติยมหา-
สาลานํ พุราหมณฺมหาสาลานํ กหปตฺติมหา-
สาลานํ กามาวจรานํ เทวานํ ฅาณ-
วิปฺยตฺเต ฉนฺนํ เหตุํ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ
โหติ.

คติสมฺปตฺติยา ฅาณวิปฺยตฺเต กตฺเมสํ
ฉนฺนํ เหตุํ ปจฺจยา อุปฺปตฺติ โหติ ?
กุสลกมฺมสฺส ชวนฺกฺขณฺเห เทวฺ เหตุํ กุสลํ
ตสฺมิ ขณฺเ ชาคเจตฺตนาเย สหชาคปจฺจยา

๒๓๓. ในกรรมอันไม่ประกอบด้วย
ฅาณ คติสมฺปตฺติย่อมมีเหตุเกิด เพราะปัจจัย
แห่งเหตุเท่าไร กษัตริย์มหาศาล พราหมณ์
มหาศาล กฤหบดีมหาศาล เทวดาชั้น
กามาวจร ย่อมอุปบัติเพราะปัจจัยแห่งเหตุ
เท่าไร ?

ในกรรมอันไม่ประกอบด้วยฅาณ คติ-
สมฺปตฺติย่อมเกิด เพราะปัจจัยแห่งเหตุ
๖ ประการ. กษัตริย์มหาศาล พราหมณ์
มหาศาล กฤหบดีมหาศาล เทวดาชั้น
กามาวจร ย่อมอุปบัติเพราะปัจจัยแห่งเหตุ
๖ ประการ.

ในกรรมอันไม่ประกอบด้วยฅาณ คติ-
สมฺปตฺติย่อมมีเหตุเกิด เพราะปัจจัยแห่งเหตุ
๖ ประการเป็นไฉน ? ในขณะที่ชวณะแห่ง
กุศลกรรม เหตุ ๒ ประการที่เป็นกุศล ย่อม

คุณเอกชัย-คุณสุภาพร ชูแสง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

โหนติ, เตน วุจฺจติ กุสลมูลปจฺจยาปิ
สงฺขาราร.

เป็นสหชาติปัจจัยแก่เจตนาที่เกิด ในขณะนั้น
เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า แม้เพราะ
กุสลมูลเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร.

นิกนฺตฺติกฺขณฺเฑ เทวฺ เหตุ อกุสลลา ตสฺมึ ชณฺเฑ
ชาติเจตนาเย สหชาติปจฺจยา โหนติ, เตน
วุจฺจติ อกุสลมูลปจฺจยาปิ สงฺขาราร.
ปฏิสนฺธิกฺขณฺเฑ เทวฺ เหตุ อพฺยากตา ตสฺมึ
ชณฺเฑ ชาติเจตนาเย สหชาติปจฺจยา โหนติ,
เตน วุจฺจติ นามรูปปจฺจยาปิ วิญฺญาณํ,
วิญฺญาณปจฺจยาปิ นามรูป.

ในขณะความปรารถนา เหตุ ๒ ประการ
ที่เป็นอกุศล ย่อมเป็นสหชาติปัจจัยแก่เจตนา
ที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าว
ว่า แม้เพราะอกุศลมูลเป็นปัจจัย จึงมี
สังขาร. ในขณะปฏิสนธิ เหตุ ๒ ประการ
ที่เป็นอัพยากฤต ย่อมเป็นสหชาติปัจจัยแก่
เจตนาที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่าน
จึงกล่าวว่า แม้เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึง
มีวิญญาน แม้เพราะวิญญานเป็นปัจจัย จึงมี
นามรูป.

ปฏิสนฺธิกฺขณฺเฑ ปณฺจกฺขนฺธา สหชาติ-
ปจฺจยา โหนติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โหนติ,
นิสฺสยปจฺจยา โหนติ, วิปฺยุตฺตปจฺจยา
โหนติ. ปฏิสนฺธิกฺขณฺเฑ จตฺตาโร มหาภูตา
สหชาติปจฺจยา โหนติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา
โหนติ, นิสฺสยปจฺจยา โหนติ. ปฏิสนฺธิกฺขณฺเฑ

ในขณะปฏิสนธิ เบญจขันธ์ย่อมเป็น
สหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย
วิปยุตตปัจจัย. ในขณะปฏิสนธิ มหาภูตรูป ๔
ย่อมเป็นสหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย
นิสสยปัจจัย. ในขณะปฏิสนธิ ชีวิตสังขาร
๓ ประการ ย่อมเป็นสหชาติปัจจัย...

คุณฉออัน แดงวิเชียร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ตโย ฐีวิตสงฆารธา สหชาตปจฺจยา โทหนฺติ, วิปยุตฺตปจฺจย.

อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา

โทหนฺติ, วิปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

ปฏิสฺนธิกฺขณฺเ นามณฺจ รูปณฺจ สหชาตปจฺจยา

โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสย-

ปจฺจยา โทหนฺติ, วิปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

ปฏิสฺนธิกฺขณฺเ อีเม จุทฺทส ธมฺมา

สหชาตปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา

โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, วิปยุตฺต-

ปจฺจยา โทหนฺติ. ปฏิสฺนธิกฺขณฺเ จตฺตารโ

ชนฺธา อรูปโน สหชาตปจฺจยา โทหนฺติ,

อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ, นิสฺสยปจฺจยา

โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา โทหนฺติ.

ปฏิสฺนธิกฺขณฺเ จตฺตารินฺทฺริยานิ สหชาต-

ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ,

นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา

โทหนฺติ. ปฏิสฺนธิกฺขณฺเ เทว เทสุ สหชาต-

ปจฺจยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปจฺจยา โทหนฺติ,

นิสฺสยปจฺจยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺตปจฺจยา

โทหนฺติ. ปฏิสฺนธิกฺขณฺเ นามณฺจ วิณฺญาณณฺจ

ในขณะปฏิสฺนธิ นามและรูปย่อมนเป็นสหชาต-

ปจฺจย... วิปยุตฺตปจฺจย. ในขณะปฏิสฺนธิ

ธรรม ๑๔ ประการนี้ ย่อมเป็นสหชาตปจฺจย

... วิปยุตฺตปจฺจย. ในขณะปฏิสฺนธิ อรูป-

ชนฺธ ๔ ย่อมเป็นสหชาตปจฺจย... สัมปยุต-

ปจฺจย. ในขณะปฏิสฺนธิ อินทรีย ๔ ย่อมเป็น

สหชาตปจฺจย... สัมปยุตฺตปจฺจย. ในขณะ

ปฏิสฺนธิ เหตุ ๒ ประการย่อมนเป็นสหชาต-

ปจฺจย... สัมปยุตฺตปจฺจย. ในขณะปฏิสฺนธิ

นาม และวิณฺญาณย่อมนเป็นสหชาตปจฺจย...

สัมปยุตฺตปจฺจย.

คุณวิณา จันทนทศน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

สหชาติปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุยา
โทหนฺติ, นิสฺสยปัจจุยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺต-
ปัจจุยา โทหนฺติ.

ปฏิสนฺธิกฺขณฺเ อิมํ ทฺวาทส ฐมา
สหชาติปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณปัจจุยา
โทหนฺติ, นิสฺสยปัจจุยา โทหนฺติ, สมฺปยุตฺต-
ปัจจุยา โทหนฺติ. ปฏิสนฺธิกฺขณฺเ อิมํ ฉพฺพีสฺติ
ฐมา สหชาติปัจจุยา โทหนฺติ, อณฺณมณฺณ-
ปัจจุยา โทหนฺติ, นิสฺสยปัจจุยา โทหนฺติ,
วิปยุตฺตปัจจุยา โทหนฺติ, กตฺติสมฺปตฺติยา
ณฺณวิปยุตฺเต อิมสฺส ฉนฺนํ เหตุํ ปฺจุยยา
อุปฺตฺติ โทติ. (๑)

ในขณะที่ปฏิสนธิ ธรรม ๑๒ ประการนี้ ย่อม
เป็นสหชาติปัจจัย... สมฺปยุตฺตปัจจัย. ใน
ขณะปฏิสนธิ ธรรม ๒๖ ประการนี้ ย่อมเป็น
สหชาติปัจจัย... วิปยุตฺตปัจจัย. ในกรรม
อันไม่ประกอบด้วยญาณ กตฺติสมฺปตฺติย่อมมีเหตุ
เกิดเพราะปัจจัยแห่งเหตุ ๖ ประการนี้.

(๑)

ขตฺติยมหาสาลานํ พฺร่าหฺมณฺมหา-
สาลานํ กหฺปติมหาสาลานํ กามาวจฺรานํ
เทวานํ ณฺณวิปยุตฺเต กตฺเมสฺส ฉนฺนํ เหตุํ
ปัจจุยา อุปฺตฺติ โทติ ? กุสลกมุสฺส
ชวณฺกฺขณฺเ เทวํ เหตุํ กุสลา ตสฺมี ชณฺ
ชาติเจตนาเย สหชาติปัจจุยา โทหนฺติ, เตน
วุจฺจติ กุสลมูลปัจจุยาปิ สงฺขารา ฯเปฯ

ในกรรม อันไม่ประกอบด้วยญาณ
กษฺตรียมหาศาล พฺร่าหฺมณฺมหาศาล กถฺหฺปตี
มหาศาล เทวตาชั้นกามาวจร ย่อมอุปฺตฺติ
เพราะปัจจัยแห่งเหตุ ๖ ประการเป็นไฉน?
ในขณะที่ชวณะแห่งกุสลกรรม เหตุ ๒ ประการ
ที่เป็นกุสล ย่อมเป็นสหชาติปัจจัยแก่เจตนา
ที่เกิดในขณะนั้น เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าว

คุณพิชญโรจน์ พลัฏฐการ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชุตติมหาศาลานํ พุราหมณมหาศาลานํ ว่า แม้เพราะกุศลมูลเป็นปัจจัย จึงมีสังฆาร
 กหปติมหาศาลานํ กามาวจรานํ เทวานํ ฯลฯ ในกรรมอันไม่ประกอบด้วยญาณ
 ฌานวิปยุตฺเต อิมสึ ฉนฺนํ เหตุํ ปจฺจยา กษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล คฤหบดี
 อุปปตฺติ โทตีติ. (๒) มหาศาล เทวคานฺนํกามาวจร ย่อมอุปบัติ
 เพราะปัจจัยแห่งเหตุ ๖ ประการนี้. (๒)

คติกา สมตฺตา.^๑

คติกา จบ.

^๑ ฉ. นิฏฐิตา.

๗. กมฺมกถา

๒๓๔. อโหสิ กมฺมํ อโหสิ
กมฺมวิปาโก. อโหสิ กมฺมํ นาโหสิ
กมฺมวิปาโก. อโหสิ กมฺมํ อตฺถิ กมฺม-
วิปาโก. อโหสิ กมฺมํ นตฺถิ กมฺมวิปาโก.
อโหสิ กมฺมํ ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก. อโหสิ
กมฺมํ น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก. (อตีตกมฺมํ)
(๖)

อตฺถิ กมฺมํ อตฺถิ กมฺมวิปาโก. อตฺถิ
กมฺมํ นตฺถิ กมฺมวิปาโก. อตฺถิ กมฺมํ ภวิสฺสติ
กมฺมวิปาโก. อตฺถิ กมฺมํ น ภวิสฺสติ
กมฺมวิปาโก. (ปัจจุปปนฺนกมฺมํ) (๔, ๑๐)

ภวิสฺสติ กมฺมํ ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก.
ภวิสฺสติ กมฺมํ น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก.
(อนาคตกมฺมํ) (๒, ๑๒)

๒๓๕. อโหสิ กุสลํ กมฺมํ อโหสิ
กุสลสฺสํ กมฺมสฺสํ วิปาโก, อโหสิ กุสลํ กมฺมํ
นาโหสิ กุสลสฺสํ กมฺมสฺสํ วิปาโก, อโหสิ

๗. กรรมกถา

๒๓๔. กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่ง
กรรมได้มีแล้ว. กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่ง
กรรมไม่ได้มีแล้ว. กรรมได้มีแล้ว วิบาก
แห่งกรรมมีอยู่. กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่ง
กรรมไม่มีอยู่. กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่ง
กรรมจักมี. กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรม
จักไม่มี. (๖)

กรรมมีอยู่ วิบากแห่งกรรมมีอยู่.
กรรมมีอยู่ วิบากแห่งกรรมไม่มี. กรรมมีอยู่
วิบากแห่งกรรมจักมี. กรรมมีอยู่ วิบากแห่ง
กรรมจักไม่มี. (๔, ๑๐)

กรรมจักมี วิบากแห่งกรรมจักมี.
กรรมจักมี วิบากแห่งกรรมจักไม่มี.
(๒, ๑๒)

๒๓๕. กุศลกรรมได้มีแล้ว วิบากแห่ง
กุศลกรรมได้มีแล้ว กุศลกรรมได้มีแล้ว
วิบากแห่งกุศลกรรมไม่มีแล้ว กุศลกรรม

คุณพิชญโรจน์ พลับรู้อการ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

กุศลํ กมฺมํ อตฺถิ กุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก,	ได้มีแล้ว	วิปากแห่งกุศลกรรมมีอยู่	กุศล-
อโหสิ กุศลํ กมฺมํ นตฺถิ กุสลสฺส กมฺมสฺส	กรรมได้มีแล้ว	วิปากแห่งกุศลกรรมไม่มี	
วิปาโก, อโหสิ กุศลํ กมฺมํ ภวิสฺสติ	กุศลกรรมได้มีแล้ว	วิปากแห่งกุศลกรรมจักมี	
กุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, อโหสิ กุศลํ กมฺมํ	กุศลกรรมได้มีแล้ว	วิปากแห่งกุศลกรรมจัก	
น ภวิสฺสติ กุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก.	ไม่มี.		

อตฺถิ กุศลํ กมฺมํ อตฺถิ กุสลสฺส	กุศลกรรมมีอยู่	วิปากแห่งกุศลกรรม	
กมฺมสฺส วิปาโก, อตฺถิ กุศลํ กมฺมํ นตฺถิ	มีอยู่	กุศลกรรมมีอยู่	วิปากแห่งกุศลกรรม
กุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, อตฺถิ กุศลํ กมฺมํ	ไม่มี	กุศลกรรมมีอยู่	วิปากแห่งกุศลกรรม
ภวิสฺสติ กุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, อตฺถิ	จักมี	กุศลกรรมมีอยู่	วิปากแห่งกุศลกรรม
กุศลํ กมฺมํ น ภวิสฺสติ กุสลสฺส กมฺมสฺส	จักไม่มี.		
วิปาโก.			

ภวิสฺสติ กุศลํ กมฺมํ ภวิสฺสติ กุสลสฺส	กุศลกรรมจักมี	วิปากแห่งกุศลกรรม	
กมฺมสฺส วิปาโก, ภวิสฺสติ กุศลํ กมฺมํ น	จักมี	กุศลกรรมจักมี	วิปากแห่งกุศลกรรม
ภวิสฺสติ กุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก.	จักไม่มี.		

อโหสิ อกุสลํ กมฺมํ อโหสิ อกุสลสฺส	อกุศลกรรมได้มีแล้ว	วิปากแห่ง	
กมฺมสฺส วิปาโก, อโหสิ อกุสลํ กมฺมํ	อกุศลกรรมได้มีแล้ว	อกุศลกรรมได้มีแล้ว	
นาโหสิ อกุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, อโหสิ	วิปากแห่งอกุศลกรรมไม่ได้มีแล้ว	อกุศล-	
อกุสลํ กมฺมํ อตฺถิ อกุสลสฺส กมฺมสฺส	กรรมได้มีแล้ว	วิปากแห่งอกุศลกรรมมีอยู่	

คุณพิชญโรจน์ พลับรูการ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

วิปาโก, อโหสิ อกุสลํ กมฺมํ นตฺถิ อกุสลสฺส
กมฺมสฺส วิปาโก. อโหสิ อกุสลํ กมฺมํ
ภวิสฺสติ อกุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก. อโหสิ
อกุสลํ กมฺมํ น ภวิสฺสติ, อกุสลสฺส กมฺมสฺส
วิปาโก.

อกุศลกรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งอกุศลกรรม
ไม่มี. อกุศลกรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งอกุศล
กรรมจักมี. อกุศลกรรมได้มีแล้ว วิบากแห่ง
อกุศลกรรมจักไม่มี.

อตฺถิ อกุสลํ กมฺมํ อตฺถิ อกุสลสฺส
กมฺมสฺส วิปาโก, อตฺถิ อกุสลํ กมฺมํ นตฺถิ
อกุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, อตฺถิ อกุสลํ
กมฺมํ ภวิสฺสติ อกุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก,
อตฺถิ อกุสลํ กมฺมํ น ภวิสฺสติ อกุสลสฺส
กมฺมสฺส วิปาโก.

อกุศลกรรมมีอยู่ วิบากแห่งอกุศล-
กรรมมีอยู่ อกุศลกรรมมีอยู่ วิบากแห่ง
อกุศลกรรมไม่มี อกุศลกรรมมีอยู่ วิบากแห่ง
อกุศลกรรมจักมี อกุศลกรรมมีอยู่ วิบากแห่ง
อกุศลกรรมจักไม่มี.

ภวิสฺสติ อกุสลํ กมฺมํ ภวิสฺสติ
อกุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, ภวิสฺสติ อกุสลํ
กมฺมํ น ภวิสฺสติ อกุสลสฺส กมฺมสฺส วิปาโก.

อกุศลกรรมจักมี วิบากแห่งอกุศล-
กรรมจักมี อกุศลกรรมจักมี วิบากแห่ง
อกุศลกรรมจักไม่มี.

อโหสิ สาวชฺชํ กมฺมํ ๑เปฯ อโหสิ
อนวชฺชํ กมฺมํ ๑เปฯ อโหสิ กณฺ्हํ กมฺมํ
๑เปฯ อโหสิ สุกฺกํ กมฺมํ ๑เปฯ อโหสิ
สุขทฺรยํ กมฺมํ ๑เปฯ อโหสิ ทุกฺขทฺรยํ
กมฺมํ ๑เปฯ อโหสิ สุขวิปากํ กมฺมํ ๑เปฯ

กรรมมีโทษได้มีแล้ว ฯลฯ กรรมไม่มี
โทษได้มีแล้ว ฯลฯ กรรมดำได้มีแล้ว ฯลฯ
กรรมขาวได้มีแล้ว ฯลฯ กรรมมีสุขเป็น
กำไรได้มีแล้ว ฯลฯ กรรมมีทุกข์เป็นกำไร
ได้มีแล้ว ฯลฯ กรรมมีสุขเป็นวิบากได้มีแล้ว

นาวาไทยระทีป คาราดวง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

อโหสิ ทุกขวิปากัม กมฺมํ อโหสิ ทุกขวิปากสฺส
 กมฺมสฺส วิปาโก, อโหสิ ทุกขวิปากัม กมฺมํ
 นาโหสิ ทุกขวิปากสฺส กมฺมสฺส วิปาโก,
 อโหสิ ทุกขวิปากัม กมฺมํ อตุถิ ทุกขวิปากสฺส
 กมฺมสฺส วิปาโก, อโหสิ ทุกขวิปากัม กมฺมํ
 นตุถิ ทุกขวิปากสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, อโหสิ
 ทุกขวิปากัม กมฺมํ ภวิสฺสติ ทุกขวิปากสฺส
 กมฺมสฺส วิปาโก, อโหสิ ทุกขวิปากัม กมฺมํ
 น ภวิสฺสติ ทุกขวิปากสฺส กมฺมสฺส วิปาโก.

ฯลฯ กรรมมีทุกข์เป็นวิบากได้มีแล้ว วิบาก
 แห่งกรรมอันมีทุกข์เป็นวิบากได้มีแล้ว กรรม
 มีทุกข์เป็นวิบากได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรม
 อันมีทุกข์เป็นวิบากไม่ได้มีแล้ว กรรมมีทุกข์
 เป็นวิบากได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรมอันมีทุกข์
 เป็นวิบากมีอยู่ กรรมมีทุกข์เป็นวิบากได้มี
 แล้ว วิบากแห่งกรรมอันมีทุกข์เป็นวิบาก
 ไม่มี กรรมอันมีทุกข์เป็นวิบากได้มีแล้ว
 วิบากแห่งกรรม อันมีทุกข์เป็นวิบากจักมี
 กรรมอันมีทุกข์เป็นวิบากได้มีแล้ว วิบากแห่ง
 กรรมอันมีทุกข์เป็นวิบากจักไม่มี.

อตุถิ ทุกขวิปากัม กมฺมํ อตุถิ ทุกข-
 วิปากสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, อตุถิ ทุกขวิปากัม
 กมฺมํ นตุถิ ทุกขวิปากสฺส กมฺมสฺส วิปาโก,
 อตุถิ ทุกขวิปากัม กมฺมํ ภวิสฺสติ ทุกขวิปากสฺส
 กมฺมสฺส วิปาโก, อตุถิ ทุกขวิปากัม กมฺมํ น
 ภวิสฺสติ ทุกขวิปากสฺส กมฺมสฺส วิปาโก.

กรรมมีทุกข์เป็นวิบากมีอยู่ วิบากแห่ง
 กรรมอันมีทุกข์เป็นวิบากมีอยู่ กรรมมีทุกข์
 เป็นวิบากมีอยู่ วิบากแห่งกรรมอันมีทุกข์เป็น
 วิบากไม่มี กรรมมีทุกข์เป็นวิบากมีอยู่ วิบาก
 แห่งกรรม อันมีทุกข์เป็นวิบากจักมี กรรม
 มีทุกข์เป็นวิบากมีอยู่ วิบากแห่งกรรมอันมี
 ทุกข์เป็นวิบากจักไม่มี.

นาวาไทยระทีป คาราควง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภวิสฺสติ ทุกฺขวิปากํ กมฺมํ ภวิสฺสติ
ทุกฺขวิปากสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, ภวิสฺสติ
ทุกฺขวิปากํ กมฺมํ น ภวิสฺสติ ทุกฺขวิปากสฺส
กมฺมสฺส วิปาโกติ.

กรรมมีทุกข์เป็นวิปากจกมี วิปากแห่ง
กรรมอันมีทุกข์เป็นวิปากจกมี กรรมมีทุกข์
เป็นวิปากจกมี วิปากแห่งกรรมอันมีทุกข์
เป็นวิปากจกไม่มี.

กมฺมกถา.^(๑)

กรรมกถา จบ.

๘. วิปลลาสกถา

๘. วิปลลาสกถา

๒๓๖. ปริปัญฺณนิทานา^๒. จตฺตา-
โรเม ภิกฺขเว^๓ สณฺณาวิปลฺลาสา จิตฺต-
วิปลฺลาสา ทิฏฺฐิวิปลฺลาสา. กตเม
จตฺตาโร ? อนิจฺเจ ภิกฺขเว "นิจฺจนฺ"ติ
สณฺณาวิปลฺลาโส จิตฺตวิปลฺลาโส ทิฏฺฐิ-
วิปลฺลาโส, ทุกฺเช ภิกฺขเว "สุขนฺ"ติ

๒๓๖. นิทานปริบูรณ์. ตูกรภิกษุทั้ง-
หลาย สันฺณาวิปลาส จิตวิปลาส ทิฐิวิปลาส
๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน ? ตูกร
ภิกษุทั้งหลาย ความสำคัญผิด (แปรปรวน)
ความคิดผิด ความเห็นผิด ในสภาพที่ไม่
เที่ยงว่าเที่ยง ในสภาพที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข

^๑ ฉ. นิฏฐิตา.
^๒ ฉ. ปุริมนิทาน.
^๓ อัง. จตุกก. ๒๑/๖๖.

สณฺหาวิปฺลลาโส จิตฺตวิปฺลลาโส ทิฏฺฐิ- ในสภาวะที่มีใช้ตัวตนว่าเป็นตัวตน ในสภาวะ
 วิปฺลลาโส, อนตฺตนิ ภิกฺขเว "อตฺตา"ติ ที่ไม่งามว่างาม. คูกรภิกษุทั้งหลาย สันญญา-
 สณฺหาวิปฺลลาโส จิตฺตวิปฺลลาโส ทิฏฺฐิ- วิปลาส จิตวิปลาส ทิฐิวิปลาส ๔ ประการ
 วิปฺลลาโส, อสฺสเก ภิกฺขเว "สฺสภนฺ"ติ นี้แล.
 สณฺหาวิปฺลลาโส จิตฺตวิปฺลลาโส ทิฏฺฐิ-
 วิปฺลลาโส. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตารโ
 สณฺหาวิปฺลลาสา จิตฺตวิปฺลลาสา ทิฏฺฐิ-
 วิปฺลลาสา.

จตฺตารโमे ภิกฺขเว นสณฺหา- คูกรภิกษุทั้งหลาย สันญญาไม่วิปลาส
 วิปฺลลาสา นจิตฺตวิปฺลลาสา นทิฏฺฐิ- จิตไม่วิปลาส ทิฐิวิปลาส ๔ ประการนี้
 วิปฺลลาสา, กตเม จตฺตารโ ? อนิจฺเจ ๔ ประการเป็นไฉน ? คูกรภิกษุทั้งหลาย
 ภิกฺขเว "อนิจฺจนฺ"ติ นสณฺหาวิปฺลลาโส ความสำคัญไม่ผิด ความคิดไม่ผิด ความเห็น
 นจิตฺตวิปฺลลาโส นทิฏฺฐิวิปฺลลาโส, ทุกฺখে ไม่ผิด ในสภาวะที่ไม่เที่ยงว่าไม่เที่ยง ใน
 ภิกฺขเว "ทุกฺขนฺ"ติ นสณฺหาวิปฺลลาโส สภาวะที่เป็นทุกข์ว่าเป็นทุกข์ ในสภาวะที่มีใช้
 นจิตฺตวิปฺลลาโส นทิฏฺฐิวิปฺลลาโส, อนตฺตนิ ตัวตนว่ามีใช้ตัวตน ในสภาวะที่ไม่งามว่า
 ภิกฺขเว "อนตฺตา"ติ นสณฺหาวิปฺลลาโส ไม่งาม คูกรภิกษุทั้งหลาย สันญญาไม่วิปลาส
 นจิตฺตวิปฺลลาโส นทิฏฺฐิวิปฺลลาโส, อสฺสเก จิตไม่วิปลาส ทิฐิวิปลาส ๔ ประการ
 ภิกฺขเว "อสฺสภนฺ"ติ นสณฺหาวิปฺลลาโส นี้แล.
 นจิตฺตวิปฺลลาโส นทิฏฺฐิวิปฺลลาโส, อีเม โข

นาวาโทประทีป คาราควง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ภิกขเว จตฺตารโ นสฺสณาวิปลฺลาสา นจิตฺต-
 ะวิปลฺลาสา นทิกฺขิจิวิปลฺลาสาติ?

อนิจฺเจ นิจฺจสฺสณฺณิน
 ทุกฺเข จ สฺขสฺสณฺณิน
 อนตฺตนิ จ "อตฺตนา"^๑
 อสุภะ (^๒) สุกฺกสฺสณฺณิน
 มิจฺฉาทิกฺขิจิตฺตา สตฺตนา
 ชิตฺตจิตฺตนา วิสฺสณฺณิน
 เต โยคยฺยตฺตนา มารสฺส
 อโยคกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ^๓
 สตฺตนา กจฺจุนฺตฺติ สํสาร์
 ชาติมรณคามิน
 ยทา จ พุทฺธา โลกสฺมิมิ
 อปฺปชฺชนฺตฺติ ปภงฺกฺกรา.
 เต อิมํ ฐมฺมํ ปกาเสนฺตฺติ
 ทุกฺขุปฺสมคามิน

สัตว์ทั้งหลาย มีความสำคัญในสภาพ
 ที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง มีความสำคัญใน
 สภาพที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข มีความ
 สำคัญในสภาพที่มีใจตัวตนว่า เป็น
 ตัวตน มีความสำคัญในสภาพที่ไม่งาม
 ว่างาม ถูกความเห็นผิดนำไป มีจิต
 กวัดแกว่ง มีความสำคัญผิด สัตว์
 เหล่านั้นคิดอยู่ในบ่วงของมาร เป็น
 สัตว์ไม่มีความปลอดโปร่ง จากกิเลส
 ต้องไปสู่สงสาร เป็นผู้ถึงชาติและ
 มรณะ. เมื่อใด พระพุทธเจ้าทั้ง
 หลายเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ทรงส่อง
 แสงสว่าง. พระพุทธเจ้าเหล่านั้น
 ทรงประกาศธรรมนี้ อันให้ถึงความ

^๑ อ. อิติสทฺโท นตฺถิ.

^๒ ก. อตฺตสฺสณฺณิน.

^๓ ก. (จ).

^๔ ส. อโยคกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก คามิน,

อ. อโยคกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก คามิน.

คุณยุพิน รัตตกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตสํ สุตฺวาน สบฺปณฺณา
 สจฺจิตฺตํ ปจฺจุลหุตฺตํ^๑ เต^๒
 อนิฺจฺจํ อนิฺจฺจโต ทกฺขุ^๓
 ทกฺขมทกฺขุ^๔ ทกฺขโต
 อนตฺตนิ "อนตฺตา"^๕
 อสุภํ อสุภตทหฺสุ
 สมฺมาทิฏฺฐิสมฺมาทานา
 สพฺพทกฺขุ อฺปจฺจุคนฺติ^๖

สงบ ระวังทุกข์ เมื่อนั้น ลัทธิทั้ง-
 หลายผู้มีปัญญา ได้ฟังธรรมของ
 พระพุทธเจ้าเหล่านั้น แล้วกลับได้
 ความคิดชอบ เห็นสภาพที่ไม่เที่ยง
 โดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง เห็น
 สภาพที่เป็นทุกข์ โดยความเป็นทุกข์
 เห็นสภาพที่มีไข้ตัวตน โดยความเป็น
 สภาพมีไข้ตัวตน และเห็นสภาพที่ไม่
 งามว่าไม่งาม เป็นผู้ถ่อมมั่นสัมมาทิฐิ
 ย่อมล่วงพ้นทุกข์ทั้งปวง ฉะนั้นแล.

อิเม จตฺตารอ วิปสฺสาสา ทิฏฺฐิ-
 สมฺปนฺนสฺส ปุคฺคสฺส ปหีนา อปฺปหีนาติ ?
 เกจิ ปหีนา เกจิ อปฺปหีนา. อนิฺจฺเจ
 "นิฺจฺจนฺ"ติ สณฺณาวิปสฺสาโส จิตฺตวิปสฺสาโส
 ทิฏฺฐิวิปสฺสาโส ปหีโน. ทกฺขเช "สุขนฺ"ติ

ถาว่า วิปาส ๔ ประการนี้ บุคคล
 ผู้ถึงพร้อมด้วยทิสฺสละได้แล้ว หรือยังละ
 ไม่ได้? ตอบว่า บางอย่างละได้ บางอย่าง
 ละไม่ได้. ความสำคัญผิด ความคิดผิด
 ความเห็นผิดในสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง ละได้

^๑ ก. ปจฺจุลหุตฺตํ.
^๒ ส. สจฺจิตฺตา ลพฺพเก.
^๓ ส. จกฺขุ.
^๔ ก. ทกฺขมทกฺขุ.
^๕ ก. อนตฺตํ จ อนตฺตโต.
^๖ ส. อฺปชฺชคนฺติ, อง. จตฺตก. ๒๑/๖๘.

สณฺญา อุပ္ปชฺชติ, จิตฺตํ อุပ္ปชฺชติ, ทิฏฺฐิ-
 วิปลฺลาโส ปทีโน. อนตฺตนิ "อตฺตา"ติ
 สณฺญาวิปลฺลาโส จิตฺตวิปลฺลาโส ทิฏฺฐิ-
 วิปลฺลาโส ปทีโน, อสฺสเก "สฺสภนฺ"ติ สณฺญา
 อุပ္ปชฺชติ, จิตฺตํ อุပ္ปชฺชติ, ทิฏฺฐิวิปลฺลาโส
 ปทีโน. ทวีสุ วตฺถุสุ ฉ วิปลฺลาสา ปทีนา,
 ทวีสุ วตฺถุสุ เทว วิปลฺลาสา ปทีนา,
 จตฺตารो วิปลฺลาสา อပ္ปทีนา, จตฺตุสุ วตฺถุสุ
 อญฺจ วิปลฺลาสา ปทีนา, จตฺตารो
 วิปลฺลาสา อပ္ปทีนาติ.

แล้ว. ความสำคัญ ความคิดในสิ่งที่เป็นทุกข์
 ว่าเป็นสุข ย่อมเกิดขึ้น ความเห็นผิดละได้
 แล้ว. ความสำคัญผิด ความคิดผิด ความ
 เห็นผิดในสภาพที่มีใช้ตัวตนว่าเป็นตัวตน ละ
 ได้แล้ว ความสำคัญ ความคิดในสิ่ง
 ไม่งามว่างามย่อมเกิดขึ้น ความเห็นผิดละ
 ได้แล้ว. วิปลาส ๖ ในวัตถุ ๒ ละได้แล้ว
 วิปลาส ๒ ในวัตถุ ๒ ละได้แล้ว วิปลาส ๔
 ยังละไม่ได้ วิปลาส ๘ ในวัตถุ ๔ ละได้
 แล้ว วิปลาส ๔ ยังละไม่ได้.

วิปลาสกถา (๑).

วิปลาสกถา จบ.

๑ ฉ. นิฏฐิตา.

๕. มกุกกถา

๒๓๗. มกุกโกติ เกณญฺเฐน มกุกโก ?
โสคาปตฺติมกุกกขณฺเณ ทสฺสณฺญเฐน สมนฺมาทิสฺสุ
มิจฺฉาทิสฺสุชา ปทานาย มกุกโก เจว เหตุ
จ, สหชาตานิ ฌมฺมานิ อุปตฺถมฺภนาย มกุกโก
เจว เหตุ จ, กิเลสานิ ปริยาทานาย
มกุกโก เจว เหตุ จ, ปฏิวธาทิวโสธนาย
มกุกโก เจว เหตุ จ, จิตฺตสฺส อธิญฺจนาย
มกุกโก เจว เหตุ จ, จิตฺตสฺส โวทานาย
มกุกโก เจว เหตุ จ, วิเสสํชาติกมายน มกุกโก
เจว เหตุ จ, อุตฺตริปฏิวธาย^๑ มกุกโก
เจว เหตุ จ, สจฺจามิสฺสมาย มกุกโก เจว
เหตุ จ, นิโรธ ปตฺติญฺจาปนายน มกุกโก
เจว เหตุ จ.

อภินิโรปนญฺเฐน สมนฺมาสงฺกปฺโป
มิจฺฉาสงฺกปฺปสฺส ปทานาย มกุกโก เจว เหตุ

๕. มรรคกถา

๒๓๗. คำว่า มรรค ความว่า ชื่อว่า
มรรค เพราะอรรถว่าอะไร ? ในขณะ
โสคาปตฺติมรรค สมนฺมาทิสฺสุเพราะอรรถว่า
เห็น เป็นมรรคและเป็นเหตุเพื่อละมิจฉาทิสฺสุ
... เพื่ออุปถัมภ์สหชาตธรรม... เพื่อ
ครอบงำกิเลสทั้งหลาย... เพื่อความ
หมดจดในเบื้องต้นแห่งปฏิวธ... เพื่อ
ความตั้งมั่นแห่งจิต... เพื่อความผ่องแผ้ว
แห่งจิต... เพื่อบรรลุตฺตรมพิเศษ... เพื่อ
แทงตลอดธรรมอันยิ่ง... เพื่อตรัสรู้สัจจะ
... เพื่อให้จิตตั้งอยู่ในนิโรธ.

สมนฺมาสงฺกปฺปะ เพราะอรรถว่าคำริ
เป็นมรรคและเป็นเหตุเพื่อละมิจฉาสงฺกปฺปะ
ฯลฯ.

^๑ ก. อุตฺตริ ปฏิวธาย, สพฺพตฺถ
เอวมุปฺริยิ.

จ, สหชาตานิ ฐมมานิ อุปตถมภนาย มคฺโค
 เจว เหตุ จ, กิเลสานิ ปริยาทานาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, ปฏิเวธาทีวิโสธนาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสฺส อธิฏฺฐานาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสฺส โวทานาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, วิเสสชาติคฺมาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, อุตฺตริ ปฏิเวธาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, สจฺจามิสฺมยาย มคฺโค
 เจว เหตุ จ, นิโรธ ปติฏฺฐาปนาย มคฺโค
 เจว เหตุ จ.

ปริกฺกหฺมฺเจเน สฺมมาวาจา มิจฺฉา-
 วาจา ปทานาย มคฺโค เจว เหตุ จ,
 สหชาตานิ ฐมมานิ อุปตถมภนาย มคฺโค
 เจว เหตุ จ, กิเลสานิ ปริยาทานาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, ปฏิเวธาทีวิโสธนาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสฺส อธิฏฺฐานาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสฺส โวทานาย
 มคฺโค เจว เหตุ จ, วิเสสชาติคฺมาย มคฺโค
 เจว เหตุ จ, อุตฺตริ ปฏิเวธาย มคฺโค

สฺมมาวาจา เพราะอรรถว่ากำหนด
 เอา เป็นมรรคและเป็นเหตุเพื่อละมิจฉา-
 วาจา ฯลฯ

คุณอนงค์ เอกะหิตานนท์ (มานิตยกุล)
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เจว เหตุ จ, สัจจามิสมาย มคโค เจว
เหตุ จ, นิโรธ ปติฏฐาปนาย มคโค เจว
เหตุ จ.

สมุฏฐานุเจน สมุมากมุนโต สัมมากัมมันตะ เพราะอรรถว่าเป็น
มิจฉากมุนตสฺส ปทานาย มคโค เจว เหตุ สมุฏฐาน เป็นมรรคและเป็นเหตุเพื่อละ
จ, สหชาตานิ ฐมฺมานํ อุปตถมฺภนายน มคโค มิจฉากัมมันตะ ฯลฯ.

เจว เหตุ จ, กิเลสํ ปรียาทานาย
มคโค เจว เหตุ จ, ปฏิวธาทีวิโสธนาย
มคโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสฺส อธิฏฐานาย
มคโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสฺส โวทานาย
มคโค เจว เหตุ จ, วิเสสํ อธิคฺคมาเย มคโค
เจว เหตุ จ, อุตฺตริปฏิวเธาย มคโค
เจว เหตุ จ, สัจจามิสมาย มคโค เจว
เหตุ จ, นิโรธ ปติฏฐาปนายน มคโค เจว
เหตุ จ.

โวทานุเจน สมมาอาชีโว มิจฉา- สัมมาอาชีวะเพราะอรรถว่าผ่องแผ้ว
อาชีวะสฺส ปทานาย มคโค เจว เหตุ จ เป็นมรรคและเป็นเหตุ เพื่อละมิจฉาอาชีวะ
ฯเปฯ ปกฺกหฺมฺเจน สมมาวายาโม มิจฉา- ฯลฯ สัมมาวายามะเพราะอรรถว่าประคอง
วายามสฺส ปทานาย มคโค เจว เหตุ จ ไว้ เป็นมรรคและเป็นเหตุเพื่อละมิจฉา-

คุณสมยศ วิวัฒน์นวกิจ
อุทิศส่วนกุศลให้แก่ คุณพ่อ เขียน แซ่หย่อง

๗เปฯ อุปฏฺฐานฏฺเฐน สมฺมาสฺสตี มิจฺฉาสฺสตีฯ
ปทานาย มคฺโค เจว เหตุ จ ๗เปฯ.

วายามะ ฯลฯ สัมมาสฺสตีเพราะอรรถว่า
ตั้งมั่น เป็นมรรคและเหตุเพื่อละมิจฉาสฺสตี
ฯลฯ.

อวิกฺเขปฏฺเฐน สมฺมาสฺมาธึ มิจฺฉาสฺมาธึสฺส
ปทานาย มคฺโค เจว เหตุ จ, สหชาตานิ
ธมฺมานิ อุปตฺถมฺภนาย มคฺโค เจว เหตุ จ,
กิเลสานิ ปรียาทานาย มคฺโค เจว เหตุ
จ, ปฏิเวธาทีวิโสธนาย มคฺโค เจว เหตุ
จ, จิตฺตสฺส อธิฏฺฐานาย มคฺโค เจว เหตุ
จ, จิตฺตสฺส โวทานาย มคฺโค เจว เหตุ
จ, วิเสสาคิฌาย มคฺโค เจว เหตุ จ,
อตุตฺตริปฺปฏิเวธาย มคฺโค เจว เหตุ จ,
สจฺจามิสฺสมาย มคฺโค เจว เหตุ จ.
นิโรธ ปตฺติฏฺฐาปนาย มคฺโค เจว เหตุ จ.

สัมมาสฺมาธึ เพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน เป็น
มรรคและเป็นเหตุเพื่อละมิจฉาสฺมาธึ เพื่อ
อุปถัมภ์สหชาตธรรม เพื่อครอบงำกิเลส
ทั้งหลาย เพื่อความหมดจดในเบื้องต้น แห่ง
ปฏิเวธ เพื่อความตั้งมั่นแห่งจิต เพื่อความ
ผ่องแผ้วแห่งจิต เพื่อบรรลुธรรมพิเศษ เพื่อ
แห่งตลอดธรรมอันยิ่ง เพื่อตรัสรู้สัจจะ เพื่อ
ให้จิตตั้งมั่นอยู่ในนิโรธ.

สกทาคามิมคฺคกฺขณเ ทสฺสนฏฺเฐน
สมฺมาทิฏฺฐึ ๗เปฯ อวิกฺเขปฏฺเฐน สมฺมา-
สฺมาธึ โอฟาริกสฺส กามราคสฺสโยชนสฺส
ปฏฺิฆสฺสโยชนสฺส โอฟาริกสฺส กามราคานุ-
สยสฺส ปฏฺิฆานุสยสฺส ปทานาย มคฺโค เจว
เหตุ จ, สหชาตานิ ธมฺมานิ อุปตฺถมฺภนาย

ในขณะสกทาคามิมรรค สัมมาทิฐิ
เพราะอรรถว่าเห็น ฯลฯ สัมมาสฺมาธึ
เพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน เป็นมรรคและ
เป็นเหตุเพื่อละกามราคสังโยชน์ ปฏฺิฆ-
สังโยชน์ กามราคานุสย ปฏฺิฆานุสย ส่วน
หยาบ ๆ ฯลฯ.

คุณสมยศ วิวัฒน์นวกิจ
อุทิศส่วนกุศลให้แก่ คุณพ่อ เขียน แซ่หย่อง

มกุโค เจว เหตุ จ, กิเลสานํ ปริยา-
 ทานาย มกุโค เจว เหตุ จ, ปฏิเวธาติ-
 วิโสธนาย มกุโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสุส-
 อธิฏฺฐานาย มกุโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสุส-
 โวทานาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 วิเสสธิกมมาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 อุตฺตริปฏิเวธาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 สจฺจามิสฺมยาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 นิโรเช ปตฺติฏฺฐาปนาย มกุโค เจว เหตุ จ.

อนาคามิมคฺคกฺขณฺเ ทสฺสนฺภูเจน
 สมนฺมาทิฏฺฐิ ๗เปฯ อวิกฺเขปฺภูเจน สมนฺมา-
 สฺมาธิ อณฺุสทกตฺสฺส กามราคสฺสณฺโณชนสฺส
 ปฏิสฺสณฺโณชนสฺส อณฺุสทกตฺสฺส กามราคานุ-
 สยสฺส ปฏิฆานุสยสฺส ปทานาย มกุโค เจว
 เหตุ จ, สหชาตานิ ฐมฺมานิ อุปตฺถมฺภนาย
 มกุโค เจว เหตุ จ, กิเลสานํ ปริยา-
 ทานาย มกุโค เจว เหตุ จ, ปฏิเวธาติ-
 วิโสธนาย มกุโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสุส-
 อธิฏฺฐานาย มกุโค เจว เหตุ จ, จิตฺตสุส

ในขณะอนาคามิมรรค สัมมาทิฐิ
 เพราะอรรถว่าเห็น ฯลฯ สัมมาสมาธิ
 เพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน เป็นมรรคและ
 เป็นเหตุเพื่อละกามราคสังโยชน์ ปฏิฆ-
 สังโยชน์ กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย ส่วน
 ละเอียก ๆ ฯลฯ.

คุณสมพร แซ่เหลียง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โวทานาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 วิเสสาธิกมาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 อุตฺตริปฏิเวธาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 สจฺจามิสฺมมาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 นิโรธ ปตฺติฏฺสาปนาย มกุโค เจว เหตุ จ.

อรหตฺตมกฺกกฺขณํ ทสฺสนญฺเณ
 สมนฺมาทิจฺฉิ ฯ เปฯ อวิกุเชปนญฺเณ สมนฺมา-
 สมาธิ รุปรากสฺส อรุปรากสฺส มานสฺส
 อุตฺตจฺจสฺส อวิชฺชาย มานานุสยสฺส
 ภวราคานุสยสฺส อวิชฺชานุสยสฺส ปทานาย
 มกุโค เจว เหตุ จ, สหชาตานิ ฌมฺมานิ
 อุปตฺถมฺภนํ มกุโค เจว เหตุ จ,
 กิเลสํ ปริยาทวนาย มกุโค เจว เหตุ
 จ, ปฏิเวธาทิวโธธนาย มกุโค เจว เหตุ
 จ, จิตฺตสฺส อธิฏฺฐานาย มกุโค เจว เหตุ
 จ, จิตฺตสฺส โวทานาย มกุโค เจว เหตุ
 จ, วิเสสาธิกมาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 อุตฺตริปฏิเวธาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 สจฺจามิสฺมมาย มกุโค เจว เหตุ จ,
 นิโรธ ปตฺติฏฺสาปนาย มกุโค เจว เหตุ จ.

ในขณะที่อรหัตมรรค สัมมาทิฐิเพราะ
 อรรถว่าเห็น ฯลฯ สัมมาสมาธิเพราะอรรถ
 ว่าไม่ฟุ้งซ่าน เป็นมรรคและเป็นเหตุเพื่อละ
 รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุตฺตจฺจจะ อวิชชา
 มานานุสย ภวราคานุสย อวิชชานุสย เพื่อ
 อุปถัมภ์สหชาตธรรม เพื่อครอบงำกิเลส
 ทั้งหลาย เพื่อความหมกจึกในเบื้องต้นแห่ง
 ปฏิเวธ เพื่อความตั้งมั่นแห่งจิต เพื่อความ
 ผ่องแผ้วแห่งจิต เพื่อบรรลुธรรมพิเศษ เพื่อ
 แทะตลอดธรรมอันยิ่ง เพื่อตรัสรู้สัจจะ เพื่อ
 ให้จิตตั้งมั่นอยู่ในนิโรธ.

คุณสมพร แซ่เหลียง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทสฺสนมกุโศ สมฺมาทิฏฺฐิ, อภินิโรปน-
 มกุโศ สมฺมาสงฺกปโป, ปริกฺกหมกุโศ
 สมฺมาวาจา, สมฺภูจฺจณมกุโศ สมฺมา-
 กมฺมุนฺโต, โวทานมกุโศ สมฺมาอาชีโว,
 ปกฺกหมกุโศ สมฺมาวายาโม, อุปฺภูจฺจณมกุโศ
 สมฺมาสติ, อวิกฺเขปนมกุโศ สมฺมาสมาธิ.

สัมมาทิฐิเป็นทางแห่งการเห็น สัมมา-
 สังกัปปะเป็นทางแห่งความดำริ สัมมาวาจา
 เป็นทางแห่งการกำหนด สัมมากัมมันตะเป็น
 ทางแห่งสมุฏฐาน สัมมาอาชีวะเป็นทางแห่ง
 ความผ่องแผ้ว สัมมาวายามะเป็นทางแห่ง
 ความระคองไว้ สัมมาสติเป็นทางแห่ง
 ความตั้งมั่น สัมมาสมาธิเป็นทางแห่งความ
 ไม่ฟุ้งซ่าน.

อุปฺภูจฺจณมกุโศ สติสฺมโโพชฺฌงฺโก, ปวิจฺย-
 มกุโศ ฌมฺมวิจฺยสฺมโโพชฺฌงฺโก, ปกฺกหมกุโศ
 วิริยสฺมโโพชฺฌงฺโก, ฌรณมกุโศ ปิตฺติ-
 สฺมโโพชฺฌงฺโก, อุปสฺสมมกุโศ ปสฺสทฺธิ-
 สฺมโโพชฺฌงฺโก, อวิกฺเขปนมกุโศ สมาธิ-
 สฺมโโพชฺฌงฺโก, ปฏิสงฺขานมกุโศ อุเบกฺขา-
 สฺมโโพชฺฌงฺโก.

สติสัมโพชฌงค์ เป็นทางแห่งความตั้งมั่น
 ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์เป็นทางแห่งการเลือก
 เห็น วิริยสัมโพชฌงค์เป็นทางแห่งความ
 ระคองไว้ ปิตติสัมโพชฌงค์เป็นทางแห่ง
 ความแผ่ซ่านไป ปัสสทธิสัมโพชฌงค์เป็นทาง
 แห่งความสงบ สมาธิสัมโพชฌงค์เป็นทาง
 แห่งความไม่ฟุ้งซ่าน อุเบกขาสัมโพชฌงค์
 เป็นทางแห่งการพิจารณาหาทาง.

อสุสฺสทฺธิเย อกฺมปิยมกุโศ สทฺธาพลํ,
 โกสขฺเช อกฺมปิยมกุโศ วิริยพลํ, ปมาเท
 อกฺมปิยมกุโศ สติพลํ, อุทฺตฺตฺจเ อกฺมปิย-

สัทธาพละเป็นทางแห่งความไม่หวั่น-
 ไหวไปในความไม่มีศรัทธา วิริยพละเป็น
 ทางแห่งความไม่หวั่นไหวไปในความเกียจ-

คุณปราโมทย์ สัชฌกร

อุทิศส่วนกุศลให้ นายกนก-นางละเอียด สัชฌกร และเจ้ากรรมนายเวร

มคฺโค สมาธิพลํ, อวิชฺชา ย อกมฺปิยมคฺโค คร้าน สติพละเป็นทางแห่งความไม่หวั่นไหว
 ปณฺหาพลํ, อธิโมกฺขมคฺโค สหฺชินฺทริยํ, ไปในความประมาท สมาธิพละเป็นทางแห่ง
 ปคฺคหมคฺโค วิริยฺนฺทริยํ, อุပ္ปฏฺจานมคฺโค ความไม่หวั่นไหวไปในอุทัจจะ ปัญญาพละ
 สตินฺทริยํ, อวิกฺเขปมคฺโค สมาธินฺทริยํ, เป็นทางแห่งความไม่หวั่นไหว ไปในวิชา
 ทสฺสนมคฺโค ปณฺณินฺทริยํ. สหฺชินฺทริยํ เป็นทางแห่งความน้อมใจ เชื่อ
 วิริยฺนฺทริยํ เป็นทางแห่งความระคองไว้
 สตินฺทริยํ เป็นทางแห่งความตั้งมั่น
 สมาธินฺทริยํ เป็นทางแห่งความไม่ฟุ้งซ่าน
 ปณฺณินฺทริยํเป็นทางแห่งความเห็น.

อาธิปเตยฺยญฺเณ อินฺทริยา^๑ มคฺโค, อินฺทริยํเป็นมรรค เพราะอรรถว่า
 อกมฺปิยญฺเณ พลา^๒ มคฺโค, นิยฺยานญฺเณ เป็นใหญ่ พละเป็นมรรคเพราะอรรถว่าไม่
 โพชฺฌนฺกา^๓ มคฺโค, เหตุญฺเณ มคฺคณฺกา หวั่นไหว โพชฌงค์เป็นมรรคเพราะอรรถว่า
 มคฺโค, อุပ္ปฏฺจานญฺเณ สติปฏฺจานา มคฺโค, นำออก องศ์มรรคเป็นมรรคเพราะอรรถว่า
 ปทหนญฺเณ สมฺมปฺปธานา มคฺโค, เป็นเหตุ สติปฏฺฐานเป็นมรรคเพราะอรรถ
 อิชฺฌนญฺเณ อิทฺธิปาทา มคฺโค, ตถญฺเณ ว่าตั้งมั่น สัมมปฺธานเป็นมรรคเพราะอรรถ
 สจฺจานี^๔ มคฺโค, อวิกฺเขปญฺเณ สมฺโถ ว่าตั้งไว้ อิทฺธิปาทเป็นมรรคเพราะอรรถว่า

^๑ ก. อินฺทริยํ, เอวมฺปฺริปี.

^๒ ก. พลํ, เอวมฺปฺริปี.

^๓ ก. โพชฺฌนฺโค, เอวมฺปฺริปี.

^๔ ก. สจฺจา.

คุณปราโมทย์ สัชฌกร

อุทิศส่วนกุศลให้ นายกนก-นางละเอียด สัชฌกร และเจ้ากรรมนายเวร

มกุโธ, อนุปัสสนญาณ วิปัสสนา มกุโธ, ให้สำเร็จ สัจจะเป็นมรรคเพราะอรรถว่า
 เอกรญาณ สมถวิปัสสนา มกุโธ. ถองแท้ สมถะเป็นมรรคเพราะอรรถว่า
 ไม่ฟุ้งซ่าน วิปัสสนาเป็นมรรคเพราะอรรถ
 ว่าพิจารณาเห็น สมถะและวิปัสสนาเป็น
 มรรคเพราะอรรถว่ามีกิจเป็นอันเดียวกัน.

อนติวตฺตณฺเณ ยุกนทฺธา มกุโธ. ธรรมที่เป็นคู่กันเป็นมรรค เพราะอรรถว่า
 สวรรุญเณ สีสวิสุตฺติ มกุโธ, อวิกฺเขปญฺเณ ไม่ล่วงเลยกัน สีสวิสุตฺติเป็นมรรคเพราะ
 จิตฺตวิสุตฺติ มกุโธ, ทสฺสนญฺเณ ทิฏฺฐิวิสุตฺติ อรรถว่าสังวร จิตตวิสุตฺติเป็นมรรคเพราะ
 มกุโธ, มุตฺตญฺเณ วิโมกฺโข มกุโธ, อรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ทิฏฺฐิวิสุตฺติเป็นมรรค
 ปฏิเวธญฺเณ วิชฺชา มกุโธ, ปริจฺจาคญฺเณ เพราะอรรถว่าเห็น วิโมกซ์เป็นมรรค
 วิมุตฺติ มกุโธ, สมฺมุจฺเจทญฺเณ ขเย ฌานํ เพราะอรรถว่าหลุดพ้น วิชชาเป็นมรรค
 มกุโธ. เพราะอรรถว่าแทงตลอด วิมุตติเป็นมรรค
 เพราะอรรถว่าปล่อย ฌานในความสิ้นไป
 เป็นมรรค เพราะอรรถว่าตัดขาด.

ฉนฺโท มุลญฺเณ มกุโธ, มนสิกาโร จันตะเป็นมรรค เพราะอรรถว่าเป็นมูล
 สมฺมจฺจานญฺเณ มกุโธ, ผสฺโส สโมธา- มนสิการเป็นมรรค เพราะอรรถว่าเป็น
 ญฺเณ มกุโธ, เวทนา สโมสรมฺญฺเณ สมฺมฐาน ผัสสะเป็นมรรคเพราะอรรถว่า
 มกุโธ, สมาธิ ปมุขญฺเณ มกุโธ, สติ เป็นที่ประชุม เวทนาเป็นมรรคเพราะอรรถ
 อาธิปเตยฺยญฺเณ มกุโธ, ปณฺณา ว่าเป็นที่รวม สมาธิเป็นมรรคเพราะอรรถ

คุณทองอินทร์-คุณวัน ธรรมมนตรี
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺตฺตรฏฺเฌน^๑ มคฺโค, วิมุตฺติ สारฏฺเฌน ว่าเป็นประธาน สติเป็นมรรคเพราะอรรถ
 มคฺโค, อมโตคธํ นิพพานํ ปรีโยसानฏฺเฌน ว่าเป็นใหญ่ ปัญญาเป็นมรรคเพราะอรรถว่า
 มคฺโคติ. เป็นธรรมอันยิ่งกว่าธรรมอื่น วิมุตติเป็น
 มรรคเพราะอรรถว่าเป็นสาระ นิพพานอัน
 หยั่งลงสู่อมตะเป็นมรรค เพราะอรรถว่า
 เป็นที่สุด.

มคฺคกถา (๒).

มรรคกถา จบ.

^๑ ฉ. ตตฺตฺตรฏฺเฌน, เอวมฺปรีปี.

^๒ ฉ. นิฏฺฐิตา.

๑๐. มณฑลเพยยกถา

๒๓๘. มณฑลเพยยกถา ภิภุชเว พุทธม-
จริยัม, สตุถา^๑ สมมุชชีภูโต ติธตมณโต^๒
สตุถริ สมมุชชีภูเต เทสนามณโต ปฏิกุท-
มณโต พุทธมจริยมณโต.

กตโม เทสนามณโต ? จตุณัน
อริยสัจจัน อัจจิกุชณา เทสนา ปณณปานา^๓
ปฏุสพานา วิวรณา วิภชณา อุตตทานิกมมัม
จตุณัน สติปฏุสจันานัน ฯเปฯ จตุณัน
สมมุชชีภูชานานัน... จตุณัน อิทธิปาทานัน...
ปณณจันัน อินทริยานัน... ปณณจันัน พลวานัน...
สตุตุนัน โพชณงกานัน... อริยสสุ
อฏุจุงกิกสุส มคคสุส อัจจิกุชณา เทสนา

๑๐. มณฑลเพยยกถา

๒๓๘. กุกรภิกษุทั้งหลาย พุทธมจริย
นี้เป็นพุทธมจริยอันผ่องใสกวระกิม เพราะ
พระศาสคามีอยู่เฉพาะหน้า ความผ่องใส
ในพระศาสคามีอยู่เฉพาะหน้า จึงมีอยู่
๓ ประการ คือ ความผ่องใสคือเทศนา ๑
ความผ่องใสคือผู้รับเทศนา ๑ ความผ่องใส
คือมรรคพุทธมจริย ๑.

ความผ่องใสคือเทศนา เป็นไฉน ?
การบอก การแสดง การบัญญัติ การแต่งตั้ง
การเปิดเผย การจำแนก การทำให้ง่าย
ซึ่งอริยสัจ ๔ การบอก การแสดง การ
บัญญัติ การแต่งตั้ง การเปิดเผย การ
จำแนก การทำให้ง่าย ซึ่งสติปฏุสจัน ๔
ฯลฯ สัมมปธาน ๔ อิทธิปาท ๔ อินทริย ๕
พละ ๕ โพชณงก ๑ อริยมรรคมีองค ๘.

^๑ ก. สตุถริ สมมุชชีภูเต, ส. สตุตทา.

^๒ ก. ติริโธ มณโต.

^๓ ฉ. ปณณพานา, เอวมุปริย.

คุณชเนศ เอกะหิตานนท

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปถกปนา ปฏกปนา วิวรณา วิภชนา นี้เป็นความผ่องใสคือเทศนา. (๑)

อุตฺตานิคมมฺ. อัยฺ เทสนามณฺโฑ. (๑)

กตโม ปฏิคฺคหณฺโฑ ? ภิกฺขุ
ภิกฺขุณฺโณ อปาสกา อปาสิกาโย เทวา
มนุสฺสา, เย วา^๑ ปนณฺเณปิ เกจิ
วิญญาตาโร. อัยฺ ปฏิคฺคหณฺโฑ. (๒)

ความผ่องใสคือผู้รับเทศนาเป็นไฉน?

ภิกษุ ภิกษุณี อปาสก อปาสิกา เทวคา
มนุษย์ หรือท่านผู้รู้แจ้งพวกใดพวกหนึ่ง.
นี้เป็นความผ่องใสคือผู้รับเทศนา. (๒)

กตโม พรหมจริยมณฺโฑ ? อยมเว
อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค. เสยฺยถิทฺทํ :
สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา
สมฺมากมฺมฺโฑ สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม
สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. อัยฺ พรหมจริย-
มณฺโฑ. (๓)

ความผ่องใสคือมรรคพรหมจรรย์เป็น

ไฉน ? อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แล คือสัมมา-
ทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมา-
กัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ. นี้เป็นความผ่องใส
คือมรรคพรหมจรรย์. (๓)

๒๓๙. อธิโมกฺขมณฺโฑ สัทธินฺทริยํ,
อสุสฺสทฺธิยํ กสฺสฺส, อสุสฺสทฺธิยํ กสฺสฺส
ฉทฺเตตฺตวา สัทธินฺทริยสฺส อธิโมกฺขมณฺโฑ
ปิวัตฺติ มณฺทเปยฺยํ. ปคฺคหณฺโฑ วิริยินฺทริยํ,
โกสชฺชํ กสฺสฺส, โกสชฺชํ กสฺสฺส ฉทฺเตตฺตวา
วิริยินฺทริยสฺส ปคฺคหณฺโฑ ปิวัตฺติ มณฺทเปยฺยํ.

๒๓๙. สัทธินฺทริยํเป็นความผ่องใสคือ

การน้อมใจเชื่อ ความไม่มีศรัทธาเป็น
กาก บุคคลทิ้งความไม่มีศรัทธาอันเป็นกาก
เสียแล้ว คัมความผ่องใสคือความน้อมใจ
เชื่อของสัทธินฺทริย เพราะเหตุนี้สัทธินฺทริย
จึงชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์ มีความผ่องใสควร

^๑ อ. เย ว.

คิม. วิริยินทร์ยี่เป็นความผ่องใสคือการ
 ประคองไว้ ความเกียจคร้านเป็นกาก
 บุคคลทั้งความเกียจคร้าน อันเป็นกากเสีย
 แล้ว คิมความผ่องใสคือความประคองไว้
 ของวิริยินทร์ยี่ เพราะเหตุนี้วิริยินทร์ยี่จึง
 ชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์มีความผ่องใสควรคิม.

อุปกุจามณโฑ สตินุฑริยี่, ปมาโท กสโฏ,
 ปมาท กสภู ฌตฺเตตฺวา สตินุฑริยสุส
 อุปกุจามณฺทํ ปิวตีติ มณฑลพายุຍ.
 อวิกฺเขปมณฺโฑ สมานินุฑริยี่, อุตฺถจฺจํ
 กสโฏ, อุตฺถจฺจํ กสภู ฌตฺเตตฺวา
 สมานินุฑริยสุส อวิกฺเขปมณฺทํ ปิวตีติ
 มณฑลพายุຍ. ทสฺสนมณฺโฑ ปณฺณินุฑริยี่,
 อวิชฺชา กสโฏ, อวิชฺชํ กสภู ฌตฺเตตฺวา
 ปณฺณินุฑริยสุส ทสฺสนมณฺทํ ปิวตีติ มณฑลพายุຍ.

สตินุฑริยี่เป็นความผ่องใส คือความตั้งมั่น
 ความประมาทเป็นกาก บุคคลทั้งความ
 ประมาทอันเป็นกากเสียแล้ว คิมความ
 ผ่องใสคือความตั้งมั่นของสตินุฑริยี่ เพราะ
 เหตุนี้ สตินุฑริยี่จึงชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์
 มีความผ่องใสควรคิม. สมานินุฑริยี่เป็น
 ความผ่องใสคือความไม่ฟุ้งซ่าน อุทฺถจฺจจะ
 เป็นกาก บุคคลทั้งอุทฺถจฺจจะอันเป็นกากเสีย
 แล้ว คิมความผ่องใสคือความไม่ฟุ้งซ่านของ
 สมานินุฑริยี่ เพราะเหตุนี้สมานินุฑริยี่จึง
 ชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์มีความผ่องใสควรคิม.
 ปณฺณินุฑริยี่เป็นความผ่องใส คือความเห็น
 อวิชฺชาเป็นกาก บุคคลทั้งอวิชฺชาอันเป็นกาก
 เสียแล้ว คิมความผ่องใสคือการเห็นของ

คุณชเนศ เอกะหิตานนท

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปัญฺณิยพราหมณวรรค เพราะเหตุนี้ปัญฺณิยพราหมณวรรคจึงชื่อว่า
เป็นพราหมณวรรคมีความผ่องใสควรคัม.

อสุสฺสทฺธิเย อกมฺปิยมณฺโฑ สทฺธาพลฺลํ,
อสุสฺสทฺธิยํ กสฺสโฏ, อสุสฺสทฺธิยํ กสฺสํ จทฺเขตฺตวา
สทฺธาพลฺลสฺส อสุสฺสทฺธิเย อกมฺปิยมณฺโฑ ปิวตฺตี
มณฺฑเปยฺยํ. โกสฺซชฺเช อกมฺปิยมณฺโฑ
วิริยพลฺลํ, โกสฺซชฺชํ กสฺสโฏ, โกสฺซชฺชํ กสฺสํ
จทฺเขตฺตวา วิริยพลฺลสฺส โกสฺซชฺเช อกมฺปิยมณฺโฑ
ปิวตฺตี มณฺฑเปยฺยํ.

ศรัทธาผลเป็นความผ่องใส คือ
ความไม่หวั่นไหวในความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา
ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธาเป็นกาม บุคคลทั้ง
ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา อันเป็นกามเสียแล้ว
คัมความผ่องใส คือความไม่หวั่นไหวใน
ความไม่มีศรัทธาของสัทธาผล เพราะ
เหตุนี้ สัทธาผลจึงชื่อว่า เป็นพราหมณวรรค
มีความผ่องใสควรคัม. วิริยผลเป็นความ
ผ่องใส คือความไม่หวั่นไหวในความ
เกียจคร้าน ความเกียจคร้านเป็นกาม
บุคคลทั้งความเกียจคร้าน อันเป็นกามเสีย
แล้ว คัมความผ่องใสคือความไม่หวั่นไหว
ในความเกียจคร้านของวิริยผล เพราะ
เหตุนี้ วิริยผลจึงชื่อว่า เป็นพราหมณวรรค
มีความผ่องใสควรคัม.

ปมาเท อกมฺปิยมณฺโฑ สติพลฺลํ, ปมาโท
กสฺสโฏ, ปมาทํ กสฺสํ จทฺเขตฺตวา สติพลฺลสฺส

สติผลเป็นความผ่องใสคือความไม่หวั่นไหว
ในความประมาท ความประมาทเป็นกาม

คุณชเนศ เอกะหิตานนท

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปมาเท อกมฺปิยมณฺโฑ ปิวตีติ มณฺทเปยฺยํ. บุคคลทั้งความประมาท อันเป็นกาบเสียแล้ว
 อุตฺตจฺเจ อกมฺปิยมณฺโฑ สมาริพลํ, อุตฺตจฺจํ คัมความผ่องใส คือความไม่หวั่นไหวใน
 กสฺสโฏ, อุตฺตจฺจํ กสฺสํ จตฺเตตฺวา ความประมาทของสติพละ เพราะเหตุนี้
 สมาริพลสฺส อุตฺตจฺเจ อกมฺปิยมณฺโฑ ปิวตีติ สติพละจึงเป็นพรหมจรรย์ มีความผ่องใส
 มณฺทเปยฺยํ. ควรคัม. สมาริพละเป็นความผ่องใส คือ

ความไม่หวั่นไหวในอุตฺตจฺเจ อุตฺตจฺเจเป็น
 กาบ บุคคลทั้งอุตฺตจฺเจอันเป็นกาบเสียแล้ว
 คัมความผ่องใส คือความไม่หวั่นไหวใน
 อุตฺตจฺเจของสมาริพละ เพราะเหตุนี้
 สมาริพละจึงชื่อว่า เป็นพรหมจรรย์ มีความ
 ผ่องใสควรคัม.

อวิชฺชาย อกมฺปิยมณฺโฑ ปณฺญาพลํ, อวิชฺชา ปัญญาพละเป็นความผ่องใส คือความไม่
 กสฺสโฏ, อวิชฺชํ กสฺสํ จตฺเตตฺวา ปณฺญาพลสฺส. หวั่นไหวในอวิชชา อวิชชาเป็นกาบ บุคคล
 อวิชฺชาย อกมฺปิยมณฺโฑ ปิวตีติ มณฺทเปยฺยํ. ทั้งอวิชชาอันเป็นกาบเสียแล้ว คัมความ

ผ่องใส คือความไม่หวั่นไหวในอวิชชาของ
 ปัญญาพละ เพราะเหตุนี้ปัญญาพละจึงชื่อว่า
 เป็นพรหมจรรย์ มีความผ่องใสควรคัม.

คุณธรรารัตน์-คุณบุญเกียรติ ล้อมชาวฟ้า

อุทิศส่วนกุศลแด่ คุณพ่อ เอียงจี่-คุณแม่ ไชแก้ว ล้อมชาวฟ้า

อุปกฺขจณมณฺโฑ สติสฺมโฆชณฺโงโค,
 ปมาโท กสโฏ, ปมาทํ กสฺมํ จเหตุเตตฺวา
 สติสฺมโฆชณฺโงคสฺส อุปกฺขจณมณฺทํ ปิวตฺติ
 มณฺทเปยฺยํ. ปวิจยมณฺโฑ ฅมฺมวิจย-
 สฺมโฆชณฺโงโค, อวิชฺชา กสโฏ, อวิชฺชํ กสฺมํ
 จเหตุเตตฺวา ฅมฺมวิจยสฺมโฆชณฺโงคสฺส
 ปวิจยมณฺทํ ปิวตฺติ มณฺทเปยฺยํ.

สติสัมโพชฌงค์เป็นความผ่องใส คือ
 ความตั้งมั่น ความประมาทเป็นกาท
 บุคคลทั้งความประมาท อันเป็นกาทเสียแล้ว
 คัมความผ่องใส คือความตั้งมั่นของสติ-
 สัมโพชฌงค์ เพราะเหตุนี้ สติสัมโพชฌงค์
 จึงชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์ มีความผ่องใส
 ควรคัม. ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์เป็นความ
 ผ่องใสคือการเลือกเห็น อวิชชาเป็นกาท
 บุคคลทั้งอวิชชาอันเป็นกาทเสียแล้ว คัม
 ความผ่องใส คือการเลือกเห็นของธรรม-
 วิจยสัมโพชฌงค์ เพราะเหตุนี้ธรรมวิจย-
 สัมโพชฌงค์ จึงชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์มีความ
 ผ่องใสควรคัม.

ปกฺกหมณฺโฑ วิริยสฺมโฆชณฺโงโค, โกสชฺชํ
 กสโฏ, โกสชฺชํ กสฺมํ จเหตุเตตฺวา วิริย-
 สฺมโฆชณฺโงคสฺส ปกฺกหมณฺทํ ปิวตฺติ
 มณฺทเปยฺยํ. ผรณมณฺโฑ ปิตฺติสฺมโฆชณฺโงโค,
 ปริฬาโท กสโฏ, ปริฬาทํ กสฺมํ จเหตุเตตฺวา
 ปิตฺติสฺมโฆชณฺโงคสฺส ผรณมณฺทํ ปิวตฺติ
 มณฺทเปยฺยํ.

วิริยสัมโพชฌงค์เป็นความผ่องใส คือการ
 ประคองไว้ ความเกียจคร้านเป็นกาท
 บุคคลทั้งความเกียจคร้าน อันเป็นกาทเสีย
 แล้ว คัมความผ่องใสคือการประคองไว้ของ
 วิริยสัมโพชฌงค์ เพราะเหตุนี้วิริย-
 สัมโพชฌงค์จึงชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์ มีความ
 ผ่องใสควรคัม. ปิตติสัมโพชฌงค์เป็นความ

คุณธารารัตน์-คุณบุญเกียรติ สัมช่าวฟ้า
 อุทิศส่วนกุศลแด่ คุณพ่อ เอียงจี่-คุณแม่ ไชก๊วย สัมช่าวฟ้า

ผ่องใสคือความแผ่ซ่าน ความเร่าร้อนเป็น
กาก บุคคลทิ้งความเร่าร้อนอันเป็นกากเสีย
แล้ว คัมความผ่องใสคือความแผ่ซ่านไปของ
ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ เพราะเหตุนี้ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
จึงชื่อว่า เป็นพรหมจรรย์มีความผ่องใส
ควรคัม.

อุปสมมณโห ปัสสัทธิสัมโพชฌงโก, ทุฏฐลล
กสโฏ, ทุฏฐลล กสภู ฉทเหตุวา ปัสสัทธิ-
สัมโพชฌงกสส อุปสมมณห์ ปิวตีติ
มณฑลเปยยั. อวิกุเขปมณโห สมาริ-
สัมโพชฌงโก, อุตัจจจ กสโฏ, อุตัจจจ
กสภู ฉทเหตุวา สมาริสัมโพชฌงกสส
อวิกุเขปมณห์ ปิวตีติ มณฑลเปยยั.

ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์เป็นความผ่องใสคือความ
สงบ ความชั่วหยาบเป็นกาก บุคคลทิ้งความ
ชั่วหยาบอันเป็นกากเสียแล้ว คัมความ
ผ่องใส คือความสงบของปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
เพราะเหตุนี้ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์จึงชื่อว่า
เป็นพรหมจรรย์ มีความผ่องใสควรคัม.
สมาธิสัมโพชฌงค์เป็นความผ่องใส คือความ
ไม่ฟุ้งซ่าน อุทัจจจะเป็นกาก บุคคลทิ้ง
อุทัจจจะอันเป็นกากเสียแล้วคัมความผ่องใส
คือ ความไม่ฟุ้งซ่านของสมาธิสัมโพชฌงค์
เพราะเหตุนี้ สมาธิสัมโพชฌงค์จึงเป็น
พรหมจรรย์มีความผ่องใสควรคัม.

คุณชโล เจริญยิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปฏิสงฺขานมณฺโฑ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโก, อุเปกฺขาสัมโพชฌงค์เป็นความผ่องใส คือ
 อปฺปฏิสงฺขาน^๑ กสโฏ, อปฺปฏิสงฺข^๒ กสฏฺฐิ การพิจารณาหาทาง การไม่พิจารณาหาทาง
 ฉเหตุเตตฺวา อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกสฺส ปฏิ- เป็นกาท บุคคลทั้งการไม่พิจารณาหาทางอัน
 สงฺขานมณฺโฑ ปิวตฺตีติ มณฺทเปยฺยํ. เป็นกาทเสียแล้ว ต้มความผ่องใสคือการ

พิจารณาหาทาง ของอุเปกขาสัมโพชฌงค์
 เพราะเหตุนั้น อุเปกขาสัมโพชฌงค์จึงชื่อว่า
 เป็นพรหมจรรย์มีความผ่องใสควรต้ม.

ทสฺสนมณฺโฑ สมฺมาทิฏฺฐิ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ
 กสโฏ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ กสฏฺฐิ ฉเหตุเตตฺวา
 สมฺมาทิฏฺฐิยา ทสฺสนมณฺโฑ ปิวตฺตีติ มณฺทเปยฺยํ.
 อภินิโรปนมณฺโฑ สมฺมาสงฺกปฺโป. มิจฺฉา-
 สงฺกปฺโป กสโฏ, มิจฺฉาสงฺกปฺปิ กสฏฺฐิ
 ฉเหตุเตตฺวา สมฺมาสงฺกปฺปสฺส อภินิโรปนมณฺโฑ
 ปิวตฺตีติ มณฺทเปยฺยํ.

สัมมาทิฐิเป็นความผ่องใส คือความเห็น
 มิจฉาทิฐิเป็นกาท บุคคลทั้งมิจฉาทิฐิอันเป็น
 กาทเสียแล้ว ต้มความผ่องใสคือการเห็น
 ของสัมมาทิฐิ เพราะเหตุนี้สัมมาทิฐิจึง
 ชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์มีความผ่องใสควรต้ม.

สัมมาสังกัปปะเป็นความผ่องใส คือความ
 ค้ำริ มิจฉาสังกัปปะเป็นกาท บุคคลทั้ง
 มิจฉาสังกัปปะอันเป็นกาทเสียแล้ว ต้มความ
 ผ่องใส คือความค้ำริของสัมมาสังกัปปะ
 เพราะเหตุนี้ สัมมาสังกัปปะจึงชื่อว่าเป็น
 พรหมจรรย์มีความผ่องใสควรต้ม.

^๑ ก. อปฺปฏิสงฺขานํ, เอวมฺปริปิ.

^๒ ก. อปฺปฏิสงฺขานํ.

คุณพิมพ์-คุณทองเจือ สายะเสวี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ไว้ มิจฉาวายามะเป็นกาท บุคคลทั้ง
มิจฉาวายามะอันเป็นกาทเสียแล้ว คัมความ
ผ่องใส คือการประคองไว้ของสัมมา-
วายามะ เพราะเหตุนี้สัมมาวายามะจึง
ชื่อว่า เป็นพรหมจรรย์มีความผ่องใสควรคัม.

อุปปุจฺจานมณฺโฑ สมนฺนาสติ, มิจฺฉาสติ กสฺสโฏ,
มิจฺฉาสตี กสฺสํ ฉทฺเตตฺวา สมนฺนาสตียา
อุปปุจฺจานมณฺฑํ ปิวตีติ มณฺฑปเปยฺยํ.
อวิกุเขปมณฺโฑ สมนฺนาสมาธิ, มิจฺฉาสมาธิ
กสฺสโฏ, มิจฺฉาสมาตี กสฺสํ ฉทฺเตตฺวา
สมนฺนาสมาธิสฺส อวิกุเขปมณฺฑํ ปิวตีติ
มณฺฑปเปยฺยํ.

สัมมาสติเป็นความผ่องใส คือการตั้งมั่น
มิจฉาสติเป็นกาท บุคคลทั้งมิจฉาสติอันเป็น
กาทเสียแล้ว คัมความผ่องใสคือการตั้งมั่น
ของสัมมาสติ เพราะเหตุนี้สัมมาสติจึง
ชื่อว่า เป็นพรหมจรรย์ มีความผ่องใส
ควรคัม. สัมมาสมาธิเป็นความผ่องใส คือ
ความไม่ฟุ้งซ่าน มิจฉาสมาธิเป็นกาท
บุคคลทั้งมิจฉาสมาธิอันเป็นกาทเสียแล้ว คัม
ความผ่องใส คือความไม่ฟุ้งซ่านของสัมมา-
สมาธิ เพราะเหตุนี้ สัมมาสมาธิจึงชื่อว่า
เป็นพรหมจรรย์ มีความผ่องใสควรคัม.

๒๔๐. อตฺถิ มณฺโฑ, อตฺถิ เปยฺยํ,
อตฺถิ อสฺสโฏ. อธิโมกฺขมณฺโฑ สหฺธิเนทฺธิริยํ,
อสุสฺสทฺธิริยํ กสฺสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถโรส

๒๔๐. ความผ่องใสมีอยู่ ธรรมที่ควร
คัมมีอยู่ กาทมีอยู่. สหฺธิเนทฺธิริยํเป็นความ
ผ่องใสคือการน้อมใจเชื่อ ความเป็นผู้ไม่มี

คุณพิมพ์-คุณทองเจือ สายะเสวี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ธมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยฺยํ.
ปคฺคหมณฺโฑ วิริยฺนฺทริยํ, โกสชฺชํ กสฺสโณ,
โย ตตฺถ อตฺถรโส ธมฺมรโส วิมุตฺติริโส,
อิทํ เปยฺยํ.

ศรัทธาเป็นกาถ อรรณรส ธรรมรส วิมุตติ-
รส ในสัทธินทรีย์นั้นเป็นธรรมที่ควรค้ำ.
วิริยินทรีย์เป็นความผ่องใส คือการประคอง
ไว้ ความเกียจคร้านเป็นกาถ อรรณรส
ธรรมรส วิมุตติรส ในวิริยินทรีย์นั้นเป็น
ธรรมที่ควรค้ำ.

อุปกฺขจฺจํ กสฺสโณ, โย ตตฺถ อตฺถรโส
ธมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยฺยํ.
อวิกฺเขปมณฺโฑ สฺมาธินฺทริยํ,
อุทฺตจฺจํ กสฺสโณ, โย ตตฺถ อตฺถรโส
ธมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยฺยํ.
ทสฺสณมณฺโฑ ปณฺณินฺทริยํ, อวิชฺชา กสฺสโณ,
โย ตตฺถ อตฺถรโส ธมฺมรโส วิมุตฺติริโส,
อิทํ เปยฺยํ.

สตินทรีย์เป็นความผ่องใส คือความตั้งมั่น
ความประมาทเป็นกาถ อรรณรส ธรรมรส
วิมุตติรส ในสตินทรีย์นั้นเป็นธรรมที่ควรค้ำ.
สมาธินทรีย์เป็นความผ่องใส คือความไม่
ฟุ้งซ่าน อุทัจจะจะเป็นกาถ อรรณรส
ธรรมรส วิมุตติรส ในสมาธินทรีย์นั้น เป็น
ธรรมที่ควรค้ำ. ปณฺณินทรีย์เป็นความผ่องใส
คือการเห็น อวิชชาเป็นกาถ อรรณรส
ธรรมรส วิมุตติรส ในปณฺณินทรีย์นั้นเป็น
ธรรมที่ควรค้ำ.

อสุสฺสทฺธิเย อกมฺปิยมณฺโฑ สทฺธาพลํ,
อสุสฺสทฺธิยํ กสฺสโณ, โย ตตฺถ อตฺถรโส
ธมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยฺยํ. โกสชฺชเช

สัทธาพละเป็นความผ่องใส คือความ
ไม่ท้อแท้ ในความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา
ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธาเป็นกาถ อรรณรส

ปฏฺฐมภทฺตามรรค ป-ท.๓-๑๖

คุณพิมพ์-คุณทองเจือ สายะเสวี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อกมปิยมณฺโฑ วัริยพลํ, โกสชฺชํ กสโฏ, โย
ตตฺถ อตฺถโรโส ฐมฺมโรโส วมุตฺติโรโส, อิทํ
เปยฺยํ.

ธรรมรส วมุตฺติรส ในสัทธาพละนั้น เป็น
ธรรมที่ควรคํม. วัริยพละเป็นความผ่องใส
คือความไม่หวั่นไหว ในความเกียจคร้าน
ความเกียจคร้านเป็นกาภ อรรณรส
ธรรมรส วมุตฺติรส ในวัริยอินทรีย์นั้นเป็น
ธรรมที่ควรคํม.

ปมาเท อกมปิยมณฺโฑ สติพลํ, ปมาโท
กสโฏ โย ตตฺถ อตฺถโรโส ฐมฺมโรโส
วมุตฺติโรโส, อิทํ เปยฺยํ. อุทฺธจฺเจ อกมปิย-
มณฺโฑ สสมาธิพลํ อุทฺธจฺจํ กสโฏ, โย ตตฺถ
อตฺถโรโส ฐมฺมโรโส วมุตฺติโรโส, อิทํ เปยฺยํ.
อวิชฺชาเย อกมปิยมณฺโฑ ปณฺณพฺพลํ, อวิชฺชา
กสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถโรโส ฐมฺมโรโส
วมุตฺติโรโส, อิทํ เปยฺยํ.

สติพละเป็นความผ่องใสคือความไม่หวั่นไหว
ในความประมาท ความประมาทเป็นกาภ
อรรณรส ธรรมรส วมุตฺติรส ในสติพละนั้น
เป็นธรรมที่ควรคํม. สสมาธิพละเป็นความ
ผ่องใส คือความไม่หวั่นไหวในอุทฺธจจะ
อุทฺธจจะเป็นกาภ อรรณรส ธรรมรส
วมุตฺติรส ในสมาธิพละนั้น เป็นธรรมที่ควร
คํม. ปณฺญาพละเป็นความผ่องใสคือความไม่
หวั่นไหวในอวิชชา อวิชชาเป็นกาภ
อรรณรส ธรรมรส วมุตฺติรส ในปณฺญาพละ
นั้น เป็นธรรมที่ควรคํม.

อุปกฺกจฺจานมณฺโฑ สติสสมฺโพชฺฌงฺโก,
ปมาโท กสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถโรโส

สติสสมฺโพชฌงค์เป็นความผ่องใส คือ
ความตั้งมั่น ความประมาทเป็นกาภ อรรณ-

คุณเขมชาติ-คุณไพฑูรย์ และ ด.ญ. วิชา ยังรอด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ฌมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยยํ. รส ธรรมรส วิมุตฺติริส ในสตีสัมโพชฌงค์นั้น
 ปวิจยมณฺโฑ ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺโก, อวิชฺชา เป็นธรรมที่ควรดื่ม. ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์
 กสฺสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถรโส ฌมฺมรโส เป็นความเผ่งใสคือการเลือกเฟ้น อวิชชา
 วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยยํ. เป็นาก อรรณรส ธรรมรส วิมุตฺติริส ใน
 ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์นั้น เป็นธรรมที่
 ควรดื่ม.

ปคฺคหมณฺโฑ วิริยสมฺโพชฌงฺโก, โกสขุํ วิริยสัมโพชฌงค์เป็นความเผ่งใส คือความ
 กสฺสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถรโส ฌมฺมรโส ประคองไว้ ความเก็ยจรรآنเป็นาก
 วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยยํ. ผรณมณฺโฑ อรรณรส ธรรมรส วิมุตฺติริส ในวิริย-
 ปีตีสมฺโพชฌงฺโก, ปริฬาโห กสฺสโฏ, โย สัมโพชฌงค์นั้น เป็นธรรมที่ควรดื่ม. ปีติ-
 ตตฺถ อตฺถรโส ฌมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ สัมโพชฌงค์เป็นความเผ่งใสคือความแผ่ชาน
 เปยยํ. อุปสมมณฺโฑ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺโก, ความเร้าร้อนเป็นาก อรรณรส ธรรมรส
 ทุฏฺฐลฺลํ กสฺสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถรโส วิมุตฺติริส ในปิตีสัมโพชฌงค์นั้น เป็นธรรมที่
 ฌมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยยํ. ควรดื่ม. ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์เป็นความ
 เผ่งใสคือความสงบ ความชัวหายาเป็นาก
 อรรณรส ธรรมรส วิมุตฺติริส ในปัสสัทธิ-
 สัมโพชฌงค์นั้น เป็นธรรมที่ควรดื่ม.

อวิกฺเขปมณฺโฑ สมากิสมฺโพชฌงฺโก, อุทฺถจฺจํ สมากิสัมโพชฌงค์เป็นความเผ่งใส คือความ
 กสฺสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถรโส ฌมฺมรโส ไม่พุงชาน อุทฺถจจะเป็นาก อรรณรส

ฌมฺมรโส - ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺโก
 สร้งตันฉบัยพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิมุตติรโส, อิทํ เปยฺยํ. ปฏิสงฺขานมณฺโฑ
อุเปกฺขาสัมโพชฌงฺโก, อปฺปฏิสงฺขา กสฺสโฏ,
โย ตตฺถ อตฺถรโส ฅมฺมรโส วิมุตฺติรโส,
อิทํ เปยฺยํ.

ธรรมรส วิมุตติรส ในสมาธิสัมโพชฌงค์นั้น
เป็นธรรมที่ควรค้ำ. อุเบกขาสัมโพชฌงค์
เป็นความผ่องใส คือการพิจารณาหาทาง
การไม่พิจารณาหาทางเป็นภาค อรรถรส
ธรรมรส วิมุตติรส ในอุเบกขาสัมโพชฌงค์
นั้นเป็นธรรมที่ควรค้ำ.

ทสฺสนมณฺโฑ สมฺมาทิฏฺฐิ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ
กสฺสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถรโส ฅมฺมรโส
วิมุตฺติรโส, อิทํ เปยฺยํ. อภินิโรปนมณฺโฑ
สมฺมาสงฺกปฺโป, มิจฺฉาสงฺกปฺโป กสฺสโฏ, โย
ตตฺถ อตฺถรโส ฅมฺมรโส วิมุตฺติรโส, อิทํ
เปยฺยํ. ปรีคฺคหมณฺโฑ สมฺมาวาจา,
มิจฺฉาวาจา กสฺสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถรโส
ฅมฺมรโส วิมุตฺติรโส, อิทํ เปยฺยํ.

สัมมาทิฐิเป็นความผ่องใส คือความ
เห็น มิจฉาทิฐิเป็นภาค อรรถรส ธรรมรส
วิมุตติรส ในสัมมาทิฐินั้นเป็นธรรมที่ควรค้ำ.
สัมมาสังกัปปะเป็นความผ่องใสคือความดำริ
มิจฉาสังกัปปะเป็นภาค อรรถรส ธรรมรส
วิมุตติรส ในสัมมาสังกัปปะนั้น เป็นธรรมที่
ควรค้ำ. สัมมาวาจาเป็นความผ่องใสคือ
ความกำหนด มิจฉาวาจาเป็นภาค อรรถรส
ธรรมรส วิมุตติรส ในสัมมาวาจานั้น เป็น
ธรรมที่ควรค้ำ.

สมฺภูจฺานมณฺโฑ สมฺมากมฺมนฺโต, มิจฺฉา-
กมฺมนฺโต กสฺสโฏ, โย ตตฺถ อตฺถรโส
ฅมฺมรโส วิมุตฺติรโส, อิทํ เปยฺยํ.

สัมมากัมมันตะเป็นความผ่องใส คือสมุฏฐาน
มิจฉากัมมันตะเป็นภาค อรรถรส ธรรมรส
วิมุตติรส ในสัมมากัมมันตะนั้น เป็นธรรม

คุณวีระ - คุณจำเรียง ช้างมิ่ง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

โวทานมณฺโฑ สมนฺมาอาชีโว. มิจฺฉาอาชีโว กสฺสโณ, โย ตตฺถ อตฺถรโส ฅมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยฺยํ. ปกฺคหฺมณฺโฑ สมนฺมาวายาโม, มิจฺฉาวายาโม กสฺสโณ, โย ตตฺถ อตฺถรโส ฅมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยฺยํ.

ที่ควรค้ม. สมนฺมาอาชีวะเป็นความผ่องใสคือ ความผ่องแผ้ว มิจฉาอาชีวะเป็นกาภ อรรณรส ฅรรมรส วิมุตฺติริส ในสมนฺมาอาชีวะนั้น เป็นธรรมที่ควรค้ม. สมนฺมาวายามะเป็นความผ่องใส คือการประคองไว้ มิจฉาวายามะเป็นกาภ อรรณรส ฅรรมรส วิมุตฺติริส ในสมนฺมาวายามะนั้น เป็นธรรมที่ควรค้ม.

อุปกฺขจฺานมณฺโฑ สมนฺมาสตี, มิจฺฉาสตี กสฺสโณ, โย ตตฺถ อตฺถรโส ฅมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยฺยํ. อวิกฺขเขปมณฺโฑ สมนฺมาสมาธิ, มิจฺฉาสมาธิ กสฺสโณ, โย ตตฺถ อตฺถรโส ฅมฺมรโส วิมุตฺติริโส, อิทํ เปยฺยํ.

สมนฺมาสตีเป็นความผ่องใส คือการตั้งมั่น มิจฉาสตีเป็นกาภ อรรณรส ฅรรมรส วิมุตฺติริส ในสมนฺมาสตีนั้น เป็นธรรมที่ควรค้ม. สมนฺมาสมาธิเป็นความผ่องใส คือความไม่ฟุ้งซ่าน มิจฉาสมาธิเป็นกาภ อรรณรส ฅรรมรส วิมุตฺติริส ในสมนฺมาสมาธิ นั้น เป็นธรรมที่ควรค้ม.

ทสฺสสนมณฺโฑ สมนฺมาทิจฺฐิ. อภินิโรปน- มณฺโฑ สมนฺมาสงฺกปโป. ปริกฺคหฺมณฺโฑ สมนฺมาวาจา. สมนฺจฺานมณฺโฑ สมนฺมา- กมฺมุนฺโฑ. โวทานมณฺโฑ สมนฺมาอาชีโว.

สมนฺมาทิจฺฐิเป็นความผ่องใส คือความ เห็น. สมนฺมาสงฺกปปะเป็นความผ่องใส คือ ความคำริ. สมนฺมาวาจาเป็นความผ่องใสคือ การกำหนด. สมนฺมากัมมันตะเป็นความ

คุณวิระ - คุณจำเรียง ช้างมิ่ง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ปกฺกหฺมณฺโฑ สฺมมาวายาโม. อุปฺภูจฺจานมฺณฺโฑ ผ่องใสคือสมุฏฐาน. สัมมาอาชีวะเป็นความ
 สฺมมาสฺสตี. อวิกฺกฺเขปมฺณฺโฑ สฺมมาสมาธิ. ผ่องใสคือความผ่องแผ้ว. สัมมาวายามะ
 เป็นความผ่องใส คือความระคองไว้.
 สัมมาสฺสตีเป็นความผ่องใส คือความตั้งมั่น.
 สัมมาสมาธิเป็นความผ่องใส คือความไม่
 ฟุ้งซ่าน.

อุปฺภูจฺจานมฺณฺโฑ สติสฺมฺโพชฺฌงฺโก, สติสฺมฺโพชฺฌงฺกฺเป็นความผ่องใส คือ
 ปวิจฺยมฺณฺโฑ ธรรมวิจฺยสฺมฺโพชฺฌงฺโก, ความตั้งมั่น ธรรมวิจฺยสฺมฺโพชฺฌงฺกฺเป็น
 ปกฺกหฺมณฺโฑ วิริยสฺมฺโพชฺฌงฺโก, วรรณมฺณฺโฑ ความผ่องใส คือการเลือกเฟ้น วิริย-
 ปิตฺติสฺมฺโพชฺฌงฺโก, อุปฺสम्मมฺณฺโฑ ปสฺสฺสทฺธิ- สัมโพชฺฌงฺกฺเป็นความผ่องใส คือความ
 สฺมฺโพชฺฌงฺโก, อวิกฺกฺเขปมฺณฺโฑ สมาธิ- ระคองไว้ ปิตฺติสฺมฺโพชฺฌงฺกฺเป็นความผ่องใส
 สฺมฺโพชฺฌงฺโก, ปฏิสงฺขานมฺณฺโฑ อุเบกฺขา- คือความแผ่ซ่าน ปัสสฺสทฺธิสฺมฺโพชฺฌงฺกฺเป็น
 สฺมฺโพชฺฌงฺโก. อสฺสทฺธิเย อกมฺปิยมฺณฺโฑ ความผ่องใสคือความสงบ สมาธิสฺมฺโพชฺฌงฺกฺ
 สทฺธาพลฺ, โกสชฺเช อกมฺปิยมฺณฺโฑ วิริยพลฺ, เป็นความผ่องใส คือความไม่ฟุ้งซ่าน
 ปมาเท อกมฺปิยมฺณฺโฑ สติพลฺ, อุทฺตฺตฺเจ อุเบกฺขาสฺมฺโพชฺฌงฺกฺเป็นความผ่องใส คือ
 อกมฺปิยมฺณฺโฑ สมาธิพลฺ, อวิชฺชาย การพิจารณาหาทาง. สทฺธาพละเป็นความ
 อกมฺปิยมฺณฺโฑ ปณฺณาพลฺ. ผ่องใส คือความไม่หวั่นไหวในความเป็น
 ผู้ไม่มีศรัทธา วิริยพละเป็นความผ่องใสคือ
 ความไม่หวั่นไหว ในความเกียจคร้าน
 สติพละเป็นความผ่องใส คือความไม่หวั่น-

คุณวีระ - คุณจำเรียง ช่างมิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ไหวในความประมาท สมာธิผลเป็นความ
 ผ่องใส คือความไม่หวั่นไหวในอุทัจจะ
 ปัญญาผลเป็นความผ่องใส คือความไม่
 หวั่นไหวในอวิชา.

อธิโมกฺขมณฺโฑ สทฺธิทฺธิริยํ, ปคฺคท-
 มณฺโฑ วิริยิทฺธิริยํ, อุกฺกุจฺจณมณฺโฑ
 สติทฺธิริยํ, อวิกฺเขปมณฺโฑ สสมาธิทฺธิริยํ,
 ทสฺสณมณฺโฑ ปณฺณิทฺธิริยํ.

สทฺธิทฺธิริยํเป็นความผ่องใส คือความ
 น้อมใจเชื่อ วิริยิทฺธิริยํเป็นความผ่องใสคือ
 ความระคองไว้ สติทฺธิริยํเป็นความ
 ผ่องใสคือการตั้งมั่น สมาธิทฺธิริยํเป็นความ
 ผ่องใสคือความไม่ฟุ้งซ่าน ปณฺณิทฺธิริยํเป็น
 ความผ่องใสคือความเห็น.

อาธิปเตยฺยญฺเณ อินฺทฺริยา^๑ มณฺโฑ,
 อกมฺปิยญฺเณ พลา^๒ มณฺโฑ, นิยฺยานญฺเณ
 โโพชณฺจกา มณฺโฑ, เหตุญฺเณ มคฺโค
 มณฺโฑ, อุกฺกุจฺจณญฺเณ สติปฺกุจฺจนา มณฺโฑ,
 ปทหนญฺเณ สมนฺนปฺปธานา มณฺโฑ,
 อธิชฺฌณญฺเณ อิทฺธิปาทา มณฺโฑ, ตถญฺเณ
 สจฺจจา มณฺโฑ, อวิกฺเขปญฺเณ สมนฺโถ

อินฺทฺริยํเป็นความผ่องใสเพราะอรรถ
 ว่าเป็นใหญ่ ผลเป็นความผ่องใสเพราะ
 อรรถว่าไม่หวั่นไหว โโพชณฺจกํเป็นความ
 ผ่องใส เพราะอรรถว่านำออก มรรคเป็น
 ความผ่องใส เพราะอรรถว่าเป็นเหตุ
 สติปฺกุจฺจนาเป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่า
 ตั้งมั่น สมนฺนปฺปธานเป็นความผ่องใสเพราะ

^๑ ก. อินฺทฺริยํ.

^๒ ก. พล.

มณโฑ, อนุปัสสนญาณ วิปัสสนา มณโฑ. อรรถว่าเริ่มตั้งไว้ อธิปไตยเป็นความ
 ผ่องใสเพราะอรรถว่าให้สำเร็จ สัจจะเป็น
 ความผ่องใสเพราะอรรถว่าแท้ สมณะเป็น
 ความผ่องใส เพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน
 วิปัสสนาเป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่า
 พิจารณาเห็น.

เอกรสญาณ สมถวิปัสสนา มณโฑ, สมณะและวิปัสสนา เป็นความผ่องใส
 อนุตตัตถญาณ ยุกนทฐา มณโฑ, เพราะอรรถว่ามีกิจเป็นอันเดียวกัน ธรรม
 สวรรุญาณ สीलวิสุทธิ มณโฑ, อวิกุเขปญาณ ที่เป็นคู่กันเป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่า
 จิตตวิสุทธิ มณโฑ, ทสฺสนญาณ ทิฏฺฐิวิสุทธิ ไม่ล่วงเลยกัน สीलวิสุทธิเป็นความผ่องใส
 มณโฑ, มุตฺตญาณ วิโมกฺโข มณโฑ, เพราะอรรถว่าสังวร จิตตวิสุทธิเป็นความ
 ปฏิเวธญาณ วิชฺชา มณโฑ, ปริจฺจาคญาณ ผ่องใสเพราะอรรถว่าไม่ฟุ้งซ่าน ทิฏฺฐิวิสุทธิ
 วิมุตติ มณโฑ, สมฺมุจฺเจตฺตญาณ ขเย ฌาณํ เป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่าเห็น
 มณโฑ, ปฏิปฺปสฺสทฺตญาณ อนุปฺปาเท ฌาณํ วิโมกข์เป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่า
 มณโฑ. หลุดพ้น วิชชาเป็นความผ่องใสเพราะอรรถ
 ว่าแทงตลอด วิมุตติเป็นความผ่องใสเพราะ
 อรรถว่าปล่อยวาง ขยญาณเป็นความผ่องใส
 เพราะอรรถว่าตัดขาด ญาณในความไม่
 เกิดขึ้นเป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่า
 สงบระงับ.

คุณประทีป สุภนกร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์ เพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา

ฌนโท มุลกุเจน มณโท, มนสิกาโร ฉันทะเป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่า
 สมุฏฐานกุเจน มณโท, ผัสโส สโมธา- เป็นมูล มนสิการเป็นความผ่องใสเพราะ
 นกุเจน มณโท, เวทนา สโมสรณกุเจน อรรถว่าเป็นสมุฏฐาน ผัสสะเป็นความ
 มณโท, สมาธิ ปมุขกุเจน มณโท, สติ ผ่องใสเพราะอรรถว่าเป็นที่ประชุม เวทนา
 อาธิปเตยฺยกุเจน มณโท, ปณฺณา เป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่าเป็นที่
 ตทฺตตรกุเจน มณโท, วิมุตติ สารกุเจน รวม สมาธิเป็นความผ่องใสเพราะอรรถว่า
 มณโท, อมโตคฺคํ นิพพานํ ปรีโยสานกุเจน เป็นประธาน สติเป็นความผ่องใสเพราะ
 มณโทติ. อรรถว่าเป็นใหญ่ ปัญญาเป็นความผ่องใส
 เพราะอรรถว่า เป็นธรรมยิ่งกว่าธรรมนั้น
 วิมุตติเป็นความผ่องใส เพราะอรรถว่าเป็น
 สาระ นิพพานอันหยั่งลงสู่อมตะเป็นความ
 ผ่องใสเพราะอรรถว่าเป็นที่สุด ฉะนั้นแล.

มณฑลเปยยกถา (๑).

ภาณวาโร.

มหาวคฺโค ปจโม.

มณฑลเปยยกถา จบ.

ภาณวาร จบ.

มหาวรรคที่ ๑ จบ.

๑ ฉ. นิฏฺฐิตา.

ตสุตฺตทาน

รวมกถาที่มีในวรรคนี้ คือ

ฅาณทฎฐิ^๑ จ อสฺสาสาอินฺทริย^๒ วิโมกฺขปณฺจมา

กตฺติกมฺมวิปฺลลาสา

มคฺโค มณฺเฑน เต ทสาตี.

๑.ฅาณกถา ๒.ทฎฐิกถา ๓. อานา-

ปานสตฺติกถา ๔.อินฺทริยกถา

๕.วิโมกฺขกถา ๖.กตฺติกถา

๗.กรรรมกถา ๘.วิปฺลลาสกถา

๙.มรรคกถา ๑๐.มณฺเฑนเปยฺยกถา.

เอส นิกายวโร^๓ จปิโต อสฺสโม^๔ ปจฺโม นิกายอันประเสริฐนี้ เป็นวรมรรคอัน
 จ ปวโร วรมคฺโคติ^๕ ประเสริฐที่ ๑ ไม่มีวรรคอื่นเสมอ ท่าน
 ตั้งไว้แล้วจะนี้แล.

^๑ ฉ. ฅาณทฎฐิ.

^๒ อี. อินฺทริยวิโมกฺข...

^๓ ฉ. นิกายธเรหิ.

^๔ ฉ. อสโม ปจฺโม ปวโร, อี. อสโม
 ปจฺโม วโร จ วคฺโคติ.

^๕ ฉ. ส. วรคฺโคติ.

คุณประทั้ง ศุภนศร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ใบแจ้ง

มูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ ขอเรียนให้ทราบว่า

1. ท่านที่ได้รับพระคัมภีร์ ฉบับ “ภูมิพลโลกิกขุ” แล้วปรากฏว่า พบข้อบกพร่องในเนื้อหาพระคัมภีร์ เป็นต้นว่า

- หน้าหนังสือขาดหายไป
- เลขหน้าหนังสือไม่เรียงตามลำดับ
- ข้อความพิมพ์เลอะเลือน อ่านไม่ชัด

ฯลฯ

โปรดส่งพระคัมภีร์คืนไปยัง มูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ

ในบริเวณวัดสระเกษฯ

ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพฯ ฯ 10100

โทร.0-2223-0316, 0-2221-8001

มูลนิธิ ฯ ยินดีส่งพระคัมภีร์เล่มใหม่ทดแทนให้ท่าน ทางไปรษณีย์ทันที และจะออกค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือคืนให้ท่านด้วย

2. ถ้าหากท่านพบคำผิด กรุณาแจ้งมาด้วย เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องต่อไปด้วยความขอบพระคุณอย่างยิ่ง.

Bhumibalo Bhikkhu Foundation Notice

1. In case of your "Bhumibalo Bhikkhu" CANON contains the following deficiencies :

- Page(s) missing
- Page number(s) not in order
- Printing(s) unclear/unreadable

Please return such defect CANON to

Bhumibalo Bhikkhu Foundation

Wat Srakesa Compound

Chakrabardibong Road

BANGKOK 10100

Tel.0-2223-0316, 0-2221-8001

The Foundation will immediately replace you with a new copy and will also refund you the return postage.

2. If you found any error(s) in your CANON copy, please let us know so that the correction(s) can be done accordingly.

Thank you very much for your kind cooperation.